

บทที่ 5

วิเคราะห์

โครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพงนั้น ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการให้เกษตรกรในโครงการสามารถช่วยตนเองในการดำเนินการสหกรณ์เอง โดยที่หน่วยงานของรัฐจะเป็นผู้ช่วยเหลือในการให้คำแนะนำในช่วงแรก ซึ่งตามกำหนดเดิมตั้งแต่เริ่มโครงการในปี 2519 และสิ้นสุดในปี 2523 นั้น ดังนั้น ในที่นี้จะวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงนับแต่เริ่มโครงการและการประเมินผลระดับการพัฒนาของโครงการดังนี้ คือ

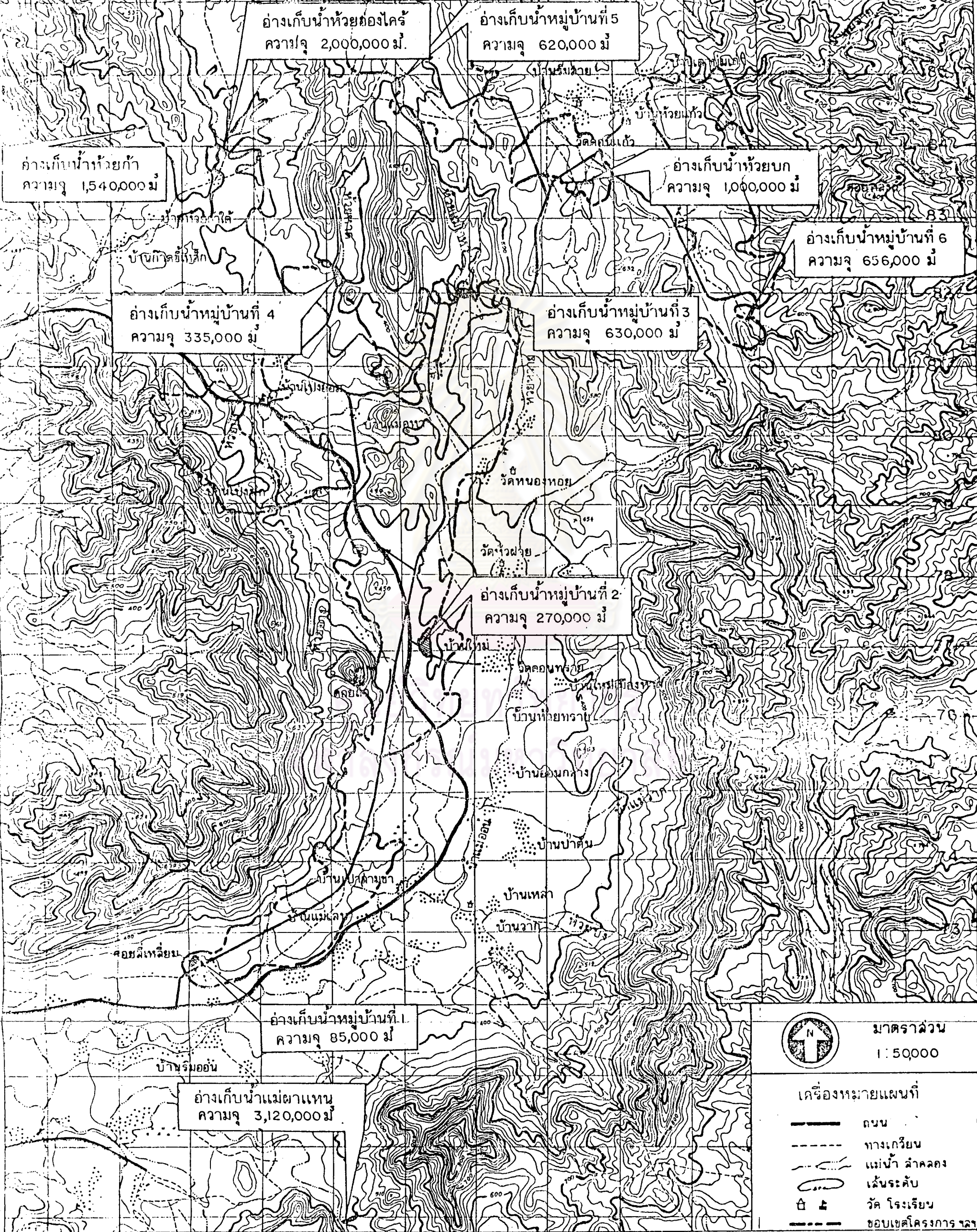
5.1 การเปลี่ยนแปลง จะพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ เศรษฐกิจ และประชากร ของโครงการ ซึ่งแบ่งออกได้ คือ

ก. ด้านกายภาพ จะพิจารณาด้านการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน การตั้งถิ่นฐานของประชากร

- การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน บริเวณนี้แต่เดิม เป็นพื้นที่ป่าสงวนกร้างพื้นที่มีสมรรถนะที่ดินต่ำ ยังมิได้มีการเพาะปลูก ดังนั้น การเริ่มโครงการจึงก่อให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของประชากร โดยที่ทางโครงการกำหนดให้เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินใน 7 จังหวัดภาคเหนือ ที่ผ่านการคัดเลือก เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ และทำการเพาะปลูกในพื้นที่ จึงนับเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น และทำให้ประชากรมีที่ดินทำกินตามแผนที่ 22,23 และนอกจากนี้ยังมีการปรับพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกอีกด้วย ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพของภูมิประเทศ

- การสร้างสาธารณูปโภค จากการริเริ่มโครงการจึงทำให้สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทเข้ามาสร้างถนนเข้าสู่บริเวณโครงการ นอกจากนั้น ยังมีการสร้างอ่างเก็บน้ำในหมู่บ้านต่าง ๆ การขุดบ่อน้ำดิน บ่อน้ำ เพื่อการบริโภคและการก่อสร้างท่อเสริมระบบชลประทานแปลงเกษตร ตามตารางที่

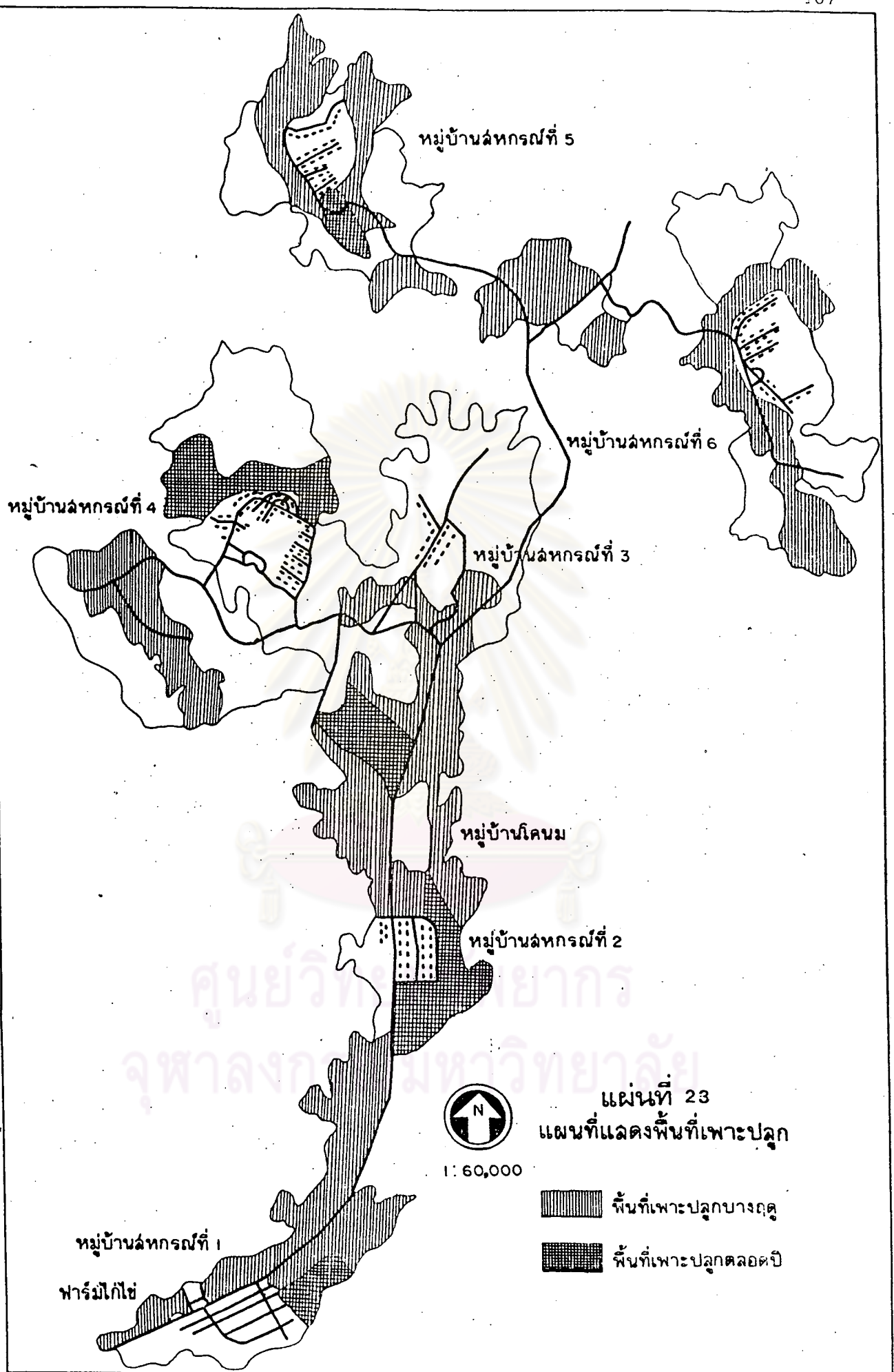
แผนที่ 22
แผนที่โครงการหมู่บ้านลทกรณ์ล้นกำแพง

มาตราส่วน
1 : 50,000

เครื่องหมายแผนที่

- ถนน
- ทางเกวียน
- แม่น้ำ ลำคลอง
- เส้นระดับ
- วัด โรงเรียน
- ขอบเขตโครงการ ฯลฯ

1. ปริมาณน้ำในอ่าง โดยมีสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทได้สร้างอ่างเก็บน้ำไว้ในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งมีปริมาณน้ำแตกต่างกัน ดังนี้คือ

ตารางที่ 33 แสดงปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำ

	หมู่ที่. 1 (ลบ.ม.)	หมู่ที่ 2 (ลบ.ม.)	หมู่ที่ 3 (ลบ.ม.)	หมู่ที่ 4 (ลบ.ม.)	หมู่ที่ 5 (ลบ.ม.)	หมู่ที่ 6 (ลบ.ม.)
น้ำในอ่างเก็บน้ำ ของหมู่บ้าน	85,000	270,000	630,000	335,000	620,000	656,000
น้ำในอ่างเก็บน้ำต่อ ต่อมายังอ่างเก็บ น้ำของหมู่บ้าน	-	-	1,000,000 *	2,000,000	1,000,000 *	-
รวม	85,000	270,000	1,730,000	2,535,000	1,620,000	656,000

- หมายเหตุ 1. อ่างเก็บน้ำห้วยบกต่อต่อมายัง เก็บน้ำของหมู่ที่ 3
 2. อ่างเก็บน้ำห้วยช่องไคร้ต่อต่อมายัง เก็บน้ำของหมู่ที่ 4
 3. อ่างเก็บน้ำห้วยบกถือเป็นอ่างเก็บน้ำของหมู่ที่ 5 ด้วย ซึ่งอ่างเก็บน้ำห้วยบกมีความจุ 1,000,000 ลูกบาศก์เมตร

2. บริการที่ได้รับจากอ่างเก็บน้ำ

จากข้อมูลตารางที่ 34 แสดงว่า ส่วนใหญ่ได้รับบริการจากอ่างเก็บน้ำ ดิพอสมควร เฉพาะหมู่ที่ 1 และ 6 ได้รับบริการเพียง 14.3% และ 30.8% จากอ่างเก็บน้ำ ดังนั้น อ่างเก็บน้ำควรจะมีการกำหนดการเปิดปิดน้ำให้ดีขึ้น เพราะปรากฏว่า บางปีในฤดูแล้ง น้ำในอ่างแห้งมาก เนื่องจากระบบการเปิดปิดน้ำไม่ดีพอ บางครั้งปล่อยให้ น้ำไหลทิ้ง ทั้งนี้เนื่องจาก จะเห็นได้ว่าอ่างเก็บน้ำในหมู่ 6 มีปริมาณน้ำมาก แต่ยังไม่สามารถบริการได้ดี

ตารางที่ 34 บริการที่ได้รับจากอ่างเก็บน้ำ (ปี 2526)

หมู่ที่	บริการจากอ่างเก็บน้ำ	
	ดี (%)	ไม่ดี (%)
1	14.3	82.1
2	70.8	29.2
3	73.1	26.9
4	50.0	50.0
5	94.4	5.6
6	30.8	69.2

ที่มา : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

3. บริการเกี่ยวกับการปรับพื้นที่

จากข้อมูลตารางที่ 35 แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการปรับพื้นที่ให้เสมอ เช่น หมู่ที่ 1, 4 และ 5 ส่วนหมู่ที่ 3 และ 6 ส่วนใหญ่ต้องการให้ไถที่ฟรี เฉพาะหมู่ที่ 2 ส่วนใหญ่เห็นว่าพื้นที่ดีอยู่แล้ว

ตารางที่ 35 ความต้องการปรับพื้นที่ของเกษตรกรในโครงการ (ปี 2526)

หมู่ที่	ต้องการปรับพื้นที่ให้เสมอ	ต้องการไถที่ฟรี	ปรับพื้นที่เป็นขั้นบันได	ระดับพื้นที่ดีอยู่แล้ว
1	66.7%	20.0%	-	13.3%
2	-	28.6%	14.3%	57.1%
3	27.3%	36.3%	9.1%	27.3%
4	62.5%	37.5%	-	-
5	60.0%	-	-	40.0%
6	37.5%	50.0%	12.5%	-

ที่มา : มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์

4. ถนน ได้สร้างทางในโครงการเป็นระยะทาง 94 กิโลเมตร และปรับปรุงสภาพถนนเดิม ให้สามารถใช้งานได้ดีขึ้น สภาพถนนโดยทั่วไปทั้งหมดที่บ้านเป็นอุทกภัยทั้งสิ้น ซึ่งในการสำรวจเห็นถึงการใช้งานครบถ้วนว่า สามารถใช้งานได้ทั้งปี หรือใช้ได้ในช่วงฤดูเท่านั้น ซึ่งผลการสำรวจได้แสดงไว้ในตารางที่ 36 จะเห็นว่าถนนส่วนใหญ่ใช้ได้ตลอดปี ยกเว้นหมู่ที่ 5 ที่มีปัญหาบ้าง โดยเฉพาะในฤดูฝน พื้นถนนบางแห่งเป็นโคลนตมยากแก่การคมนาคม

ตารางที่ 36 การใช้งานของถนนในโครงการ

หมู่ที่	ถนนใช้ได้ตลอดปี (%)	ถนนใช้ได้บางฤดูกาล (%)
1	85.71	14.29
2	70.83	29.17
3	76.92	23.08
4	80.56	19.44
5	33.33	66.67
6	74.07	25.93

ที่มา : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

5. ผิวการจราจร จากข้อมูลตารางที่ 37 แสดงให้เห็นว่าผิวการจราจรส่วนใหญ่ใช้การได้ดี เฉพาะหมู่ที่ 6 เท่านั้น ที่ผิวการจราจรไม่ดีนัก

ตารางที่ 37 แสดงผิวการจราจรของถนนในโครงการ

หมู่ที่	ผิวการจราจรดี (%)	ผิวการจราจรไม่ดี (%)
1	57.14	42.86
2	62.50	37.50
3	61.54	38.46
4	61.11	38.89
5	55.56	44.44
6	40.74	59.30

ที่มา : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ข. ด้านเศรษฐกิจ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า จากสภาพป่ารก้าง เมื่อมีโครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพง ซึ่งทำให้การเกษตรก่อให้เกิดมูลค่าเศรษฐกิจขึ้น ทั้งนี้ จะเห็นได้จากตารางที่ 21 ที่ได้กล่าวมาในบทที่ 4 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงชนิดของพืชและสัตว์ที่เพาะปลูกและเลี้ยงในโครงการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ แสดงว่า จากการเริ่มโครงการในพื้นที่นี้ทำให้สภาพเศรษฐกิจของพื้นที่นี้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ เกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการนี้ ก่อนเข้าร่วมโครงการนั้น เป็นผู้ที่ไม่มียี่ดันทำสิน และมีฐานะที่ยากจน ดังนั้น การเข้าร่วมโครงการจึงทำให้เกษตรกรเหล่านี้ มีรายได้มากขึ้น มีทรัพย์สินที่เพิ่มมากขึ้น (ในที่นี้ หมายถึง บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย เครื่องมือ เครื่องใช้ในการเกษตร สัตว์เลี้ยง เป็นต้น) อีกทั้งทำให้เป็นผู้มีความเชื่อถือทางการเงินเพิ่มขึ้นจากเดิมคือ สามารถกู้เงินจากธนาคารกรุงไทยได้ โดยที่สมาชิกของสหกรณ์ ๗ เป็นผู้ร่วมค้ำประกันเงินกู้ ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนในการทำการเกษตร ทั้งนี้ อาจเปรียบเทียบการเกษตรของพื้นที่โครงการกับพื้นที่นอกโครงการ ดังนี้

ในปี 2523 นั้น ทางสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ได้ทำการสำรวจพื้นที่โครงการหมู่บ้านสหกรณ์ เพื่อประเมินผล โดยเปรียบเทียบกับพื้นที่นอกโครงการ (มีครัวเรือนในโครงการ 352 ครอบครัว) โดยใช้ตัวแทน 50% ของครัวเรือนในโครงการ คือ 176 ครัวเรือน และนอกโครงการ 60 ครัวเรือน (หมู่บ้านโป่งท้อมโป่งนก ต.บ้านสหกรณ์, บ้านหนองหอย ต.ออนเหนือ, บ้านออนหลวย ต.ออนเหนือ, บ้านใหม่ ต.ร้องวัวแดง ซึ่งทั้ง 4 หมู่บ้าน อยู่ในเขตอำเภอสันกำแพง โดยเลือกตัวแทนหมู่บ้านละ 15 ครัวเรือน) รายละเอียดอยู่ในตารางที่ 38

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 38 แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับพืชที่ปลูกในโครงการ ฯ เปรียบเทียบกับนอกโครงการ (ปี 2523)

พื้นที่ปลูก	รวมจำนวนครัวเรือนที่ปลูก		อัตราร้อยละของครัวเรือน ผู้ปลูกต่อครัวเรือนตัวแทน		เฉลี่ยผลิตผลต่อไร่ที่เพาะปลูก	
	ในโครงการ ฯ	นอกโครงการฯ	ในโครงการ ฯ	นอกโครงการฯ	ในโครงการ ฯ	นอกโครงการฯ
1. ถั่วลิสง	159	26	90.34	43.33	114.51	193.89
2. กระเทียม	39	5	22.16	8.33	492.07	473.33
3. ข้าวไร่	31	-	17.16	-	27.22	-
4. ยาสูบ	27	22	15.34	36.67	1,177.97	708.12
5. ข้าวโพด (แกะเมล็ด)	20	1	11.36	1.67	116.30	65.00
6. ข้าวเหนียว	6	34	3.41	56.67	65.56	59.43
7. ข้าวโพด (ฝัก)	5	13	2.84	21.67	469.23	798.15
8. แคนทวาร	3	6	1.71	10.00	675.00	835.39

ที่มา : สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ปี 2523

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางที่ 38 จะเห็นได้ว่า พืชที่เกษตรกรในโครงการนิยมปลูกมากที่สุดคือ ถั่วลิสง มีร้อยละ 90.34 ส่วนเกษตรกรนอกโครงการ ๗ นิยมปลูกข้าวเหนียวและถั่วลิสง ใน อัตราใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 56.67 และร้อยละ 43.33 ตามลำดับ

ในด้านผลผลิตต่อไร่ นั้น พบว่า การปลูกถั่วลิสงของโครงการนั้น มีผลผลิตน้อยกว่านอกโครงการ ส่วนยาสูบมีผลผลิตสูงกว่านอกโครงการถึง 39.89% ซึ่งนับว่าสูงมาก ทั้ง ๗ ที่ยาสูบนั้นเป็นพืชที่ไม่ได้รับการส่งเสริมจากโครงการสหกรณ์ แต่ได้รับการส่งเสริมจากโรงบ่มยาสูบข้างนอกโครงการ ๗ โดยการให้ต้นกล้ายาสูบ, ปุ๋ย, ยาปราบศัตรูพืช ตลอดทั้งเป็นผู้รับซื้อใบยาสูบ ทั้งนี้ เนื่องจากโรงบ่มยาสูบมีพื้นที่ใกล้เคียงกับโครงการ โดยมีการปลูกมากที่สุดในหมู่ที่ 2 คือ มีผู้ปลูก อัตราร้อยละ 30.77 ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน ส่วนในหมู่ที่ 5 จากการสำรวจพบว่า ไม่มีครัวเรือนปลูกยาสูบเลย นอกจากนี้ จากการสำรวจพบว่า เกษตรกรนอกโครงการ ๗ ไม่มีการปลูกข้าวไร่เลย แต่มีการปลูกข้าวเหนียวในอัตราที่สูง ซึ่งคาดว่าจะให้ในการบริโภค เนื่องจากเกษตรกรนอกโครงการเป็นเกษตรกรที่เป็นคนพื้นถิ่นทางภาคเหนือที่นิยมการบริโภคข้าวเหนียว ส่วนข้าวไร่ที่ปลูกในโครงการ ๗ นั้น จากการสำรวจพบว่าใช้เพื่อการบริโภคเป็นส่วนใหญ่

ส่วนข้าวโพดและเมล็ดนั้น เป็นพืชที่ได้รับการส่งเสริมให้ปลูกในโครงการ ซึ่งมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ในอัตราที่สูง หมู่บ้านที่มีการปลูกข้าวโพดและเมล็ดมากที่สุดคือ หมู่ที่ 1 ซึ่งมีอัตราร้อยละ 20.30 ของครัวเรือนตัวแทน ส่วนหมู่ที่ 5 ไม่พบว่ามีมีการปลูกเลย พื้นที่นอกโครงการนั้นพบว่า มีการปลูกน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 1.67 เท่านั้น

จากตารางที่ 21 และ 38 นั้น จะพบว่า ลำดับที่ของจำนวนพืชที่ปลูกแต่ละชนิดเปลี่ยนไป แต่อย่างไรก็ดี ถั่วลิสงยังคงเป็นพืชที่นิยมปลูกกันมากที่สุด ซึ่งถั่วลิสงเป็นพืชที่สามารถช่วยในการบำรุงดินได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นจะพบว่า พืชที่ใช้ในการเพาะปลูกได้มีการเปลี่ยนแปลงไป คือเริ่มมีการปลูกหญ้าหวานในปี 2525 แต่มีการปลูกเพียง 3 หมู่บ้านเท่านั้น คือ หมู่ที่ 4, 5 และ 6

จากผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ นั้น จะเห็นได้ว่า ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของเกษตรกรในโครงการ ๗ ทุกชนิด ต่ำกว่าผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของจังหวัด เชียงใหม่ มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยาสูบ, ถั่วลิสง ซึ่งเป็นพืชที่มีการปลูกกันมากในโครงการ ๗ แม้ว่าการปลูกยาสูบจะมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงกว่าผลผลิตของพื้นที่ข้างเคียงก็ตาม รายละเอียดได้จากตารางที่ 39

ตารางที่ 39 เปรียบเทียบผลผลิตในโครงการ ๑ กับผลผลิตจังหวัดและนอกโครงการ ๑ ปี 2523

พื้นที่ปลูก	ผลผลิตเฉลี่ย ก.ก./ไร่		
	จังหวัดเชียงใหม่	นอกโครงการ*	ในโครงการ
ถั่วลิสง	191	193.89	114.51
ยาสูบ (สด)	2,300	708.12	1,177.97
ข้าวโพด (เลี้ยงสัตว์)	300	65.00	116.30
ข้าวเหนียว	500	59.43	65.56
ข้าวไร่	350	-	27.22

- ที่มา : 1. รายงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่
2. รายงานวิจัยของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ปี 2523

หมายเหตุ * บริเวณใกล้เคียงกับที่ตั้งโครงการ 4 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านโป่งท่อมโป่งนก
ค.บ้านสหกรณ์, บ้านหนองหอย ค.ออนเหนือ, บ้านออนหลวย ค.ออนเหนือ
และบ้านใหม่ ค.ร้องวัวแดง

การเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในโครงการ ๑ มีทั้งได้รับการส่งเสริมและปล่อยให้เลี้ยงเองตามความต้องการ ที่มีการส่งเสริมคือ การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ของเกษตรกร หมู่บ้านที่ 1 และการเลี้ยงโคนมในหมู่บ้านผู้เลี้ยงโคนม หมู่บ้านที่ 2 นอกจากสัตว์เลี้ยง 2 ชนิดนี้แล้ว เกษตรกรก็จัดหามาเลี้ยงเองตามความสมัครใจและเลี้ยงอย่างตามมีตามเกิด ตามที่เคยทำกันมา เช่น การเลี้ยงไก่พันธุ์พื้นเมือง การเลี้ยงหมู การเลี้ยงควาย เป็นต้น (ตารางที่ 40)

ตารางที่ 40 แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงในโครงการ ฯ เปรียบเทียบกับนอกโครงการ ฯ (ปี 2523)¹

สัตว์ที่เลี้ยง	จำนวนผู้เลี้ยง		% จำนวนครัวเรือนผู้เลี้ยงสัตว์ต่อครัวเรือนทั้งหมด		เฉลี่ยจำนวนสัตว์ที่เริ่มเลี้ยงต่อผู้ขาย		% จำนวนสัตว์ที่ขายต่อจำนวนสัตว์ที่เริ่มเลี้ยง	
	ในโครงการ	นอกโครงการ	ในโครงการ	นอกโครงการ	ในโครงการ	นอกโครงการ	ในโครงการ	นอกโครงการ
1. ไก่พันธุ์ไข่	33	-	18.75	-	181.72	-	-	-
2. ไก่พื้นเมือง	121	46	68.75	76.67	10.54	14.13	10.82	10.71
3. หมู	69	30	39.20	50.00	1.58	1.93	46.79	60.34
4. วัว	16	12	9.09	20.00	4.12	3.25	31.82	2.56
5. ควาย	21	1	0.57	15.00	1.00	2.00	-	-

ที่มา : รพช. 2523

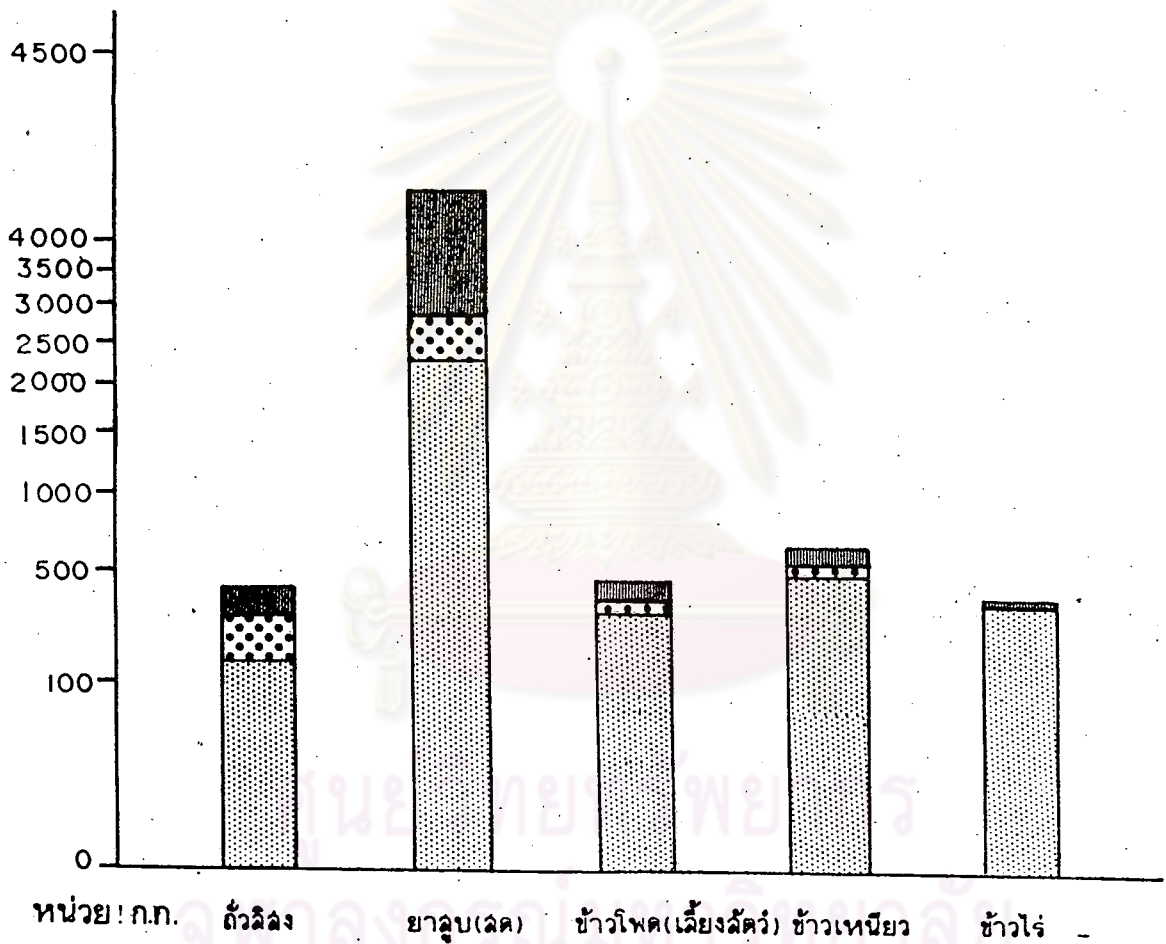
หมายเหตุ : ปี 23 มีเกษตรกรในโครงการ 352 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่าง 176 ครัวเรือน และภายนอกโครงการ ฯ 60 ครัวเรือน

¹ กองสำรวจและวิจัยชนบท สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กระทรวงมหาดไทย "รายงานการสำรวจวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวางแผนและวัดผล การดำเนินงานในพื้นที่โครงการหมู่บ้านสหกรณ์สีนกำแพง ประจำปี 2523" หน้า 45 - 48

แผนภูมิที่ 6

เปรียบเทียบผลผลิตในโครงการกับผลผลิตจังหวัดและนอกโครงการ

ปี 2523

- จังหวัดเชียงใหม่
- นอกโครงการ
- ในโครงการ

จากตารางที่ 40 จะเห็นได้ว่า คริวเรือในเขตโครงการมีการเลี้ยงไก่พันธุ์พื้นเมืองกันมาก นอกจากหมู่บ้านที่ 1 ที่มีการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ ซึ่งจะได้อีกต่อไป ส่วนวัวที่เลี้ยงในโครงการ ๗ ส่วนใหญ่เป็นวัวพันธุ์นม ตามที่องค์การส่งเสริมโคนมแห่งประเทศไทย ได้มาดำเนินการส่งเสริมไว้ ส่วนควายที่เลี้ยงขึ้น เกษตรกรเลี้ยงไว้เพื่อใช้งานในการทำการเกษตร ซึ่งยังมีการเลี้ยงน้อย เพราะราคาสูง ขณะเดียวกันในปี 2523 ยังไม่มีส่งเสริมให้ตั้งธนาคารควาย ซึ่งเริ่มจัดตั้งเมื่อปี 2525 จะเห็นได้ว่า จำนวนหมูที่เลี้ยงในโครงการนั้น ได้ขายไปจำนวนถึง 46.79% ในขณะที่นอกโครงการ ๗ ขายถึง 60.34% ซึ่งหมูดังกล่าวส่วนหนึ่งยังได้ใช้บริโภคภายในครัวเรือนอีกด้วย ส่วนควายนั้น จะเห็นได้ว่าไม่มีการขายหลังการซื้อมาเลี้ยง เนื่องจากความต้องการใช้เป็นแรงงานในครัวเรือน

ส่วนผลผลิตจากโคนมนั้น ตามที่ธนาคารกรุงไทยประเมินผลผลิตของโคนมไว้ว่าจะได้วันละ 10 ก.ก.ต่อตัวนั้น ปรากฏว่าผลผลิตได้น้อยกว่าที่ประมาณการไว้มาก คือได้เฉลี่ยวันละ 3-6 ก.ก.ต่อวัน¹ ซึ่งทำให้การจ่ายสินลีนเชื่อไม่เป็นที่พอใจตามการคาดการณ์ไว้ ซึ่งการคาดการณ์เกิมนั้นใช้ปริมาณน้ำนมจากหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) และบ้านห้วยแก้วที่มีการเลี้ยงโคนมอยู่ก่อนแล้ว และมีพื้นที่อยู่ใกล้เคียงโครงการอยู่แล้ว เป็นเกณฑ์ในการประเมินผลผลิต นอกจากนี้ ยังพบว่ามีปัญหาในการผสมพันธุ์วัวอีกด้วย คือ จากการผสมพันธุ์เทียม มักพบว่าไม่ติดลูกหรือการติดลูกยากคือท้องผสมหลายครั้ง แต่อย่างไรก็ดี การเลี้ยงโคนมนั้น เพิ่งจะเริ่มมีการส่งเสริมกันในปี 2524 โดยที่ธนาคารกรุงไทยให้เงินกู้แก่เกษตรกรรายละ 3 หมื่นบาท ต่อโคนม 2 ตัว ซึ่งทาง อสค. จะเป็นผู้ขายให้ และหักเงินจากค่าน้ำนมที่เกษตรกรจะนำส่งให้ทาง อสค. ที่มารวบรวมนมในแต่ละวัน การหักค่าน้ำนมนี้จะหักทุกสิ้นเดือน โดยมีสัดส่วนดังนี้คือเกิน 800 บาท หัก 70% ของเงิน ถ้าต่ำกว่า 800 บาท หัก 60% ของเงินทั้งหมด

¹ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การส่งเสริมโคนมในบริเวณโครงการ ๗ เมื่อวันที่

รายได้ของเกษตรกร ตามที่คณะอนุกรรมการวางแผนเศรษฐกิจเป็นผู้วางแผนเศรษฐกิจครัวเรือนของเกษตรกร¹ ซึ่งสมาชิกเกษตรกรผู้ได้รับสิทธิให้เข้าร่วมโครงการจะต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด ในปี 2519 ได้กำหนดให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกโดยอาศัยน้ำฝน 2 ครั้ง ในระยะเริ่มฤดูฝนหนึ่งครั้งและกลางฤดูฝนอีกครึ่งหนึ่ง พืชที่กำหนดให้ทำการเพาะปลูกเป็นพืชซึ่งเกษตรกรทำการเพาะปลูกในที่ดินโครงการได้ผลมาก่อนแล้ว โดยกะไว้ว่า สมาชิกแต่ละครัวเรือนจะมีรายได้ดังนี้

ก) รายได้สุทธิจากแปลงเกษตร ประมาณ 15,000 บาท

ข) รายได้สุทธิจากครัวเรือน ประมาณ 2,000 บาท

รวมทั้งสิ้นประมาณ 17,000 บาท

อย่างไรก็ตาม คณะอนุกรรมการวางแผนเศรษฐกิจ จำเป็นต้องปรับปรุงแผนนี้ถึง 2 ครั้ง ในปีแรก (2519) ฝนไม่ตกตามฤดูกาล จึงได้อนุญาตให้สมาชิกให้ทำการปลูกข้าวโพดในที่ดินสำรองอีกครอบครัวละ 5 ไร่ ซึ่งต่อมาก็มีการปรับปรุงแผนเศรษฐกิจอีก โดยให้ใช้น้ำชลประทาน และส่งเสริมการปลูกสัตว์

ต่อมา มีการจัดทำแผนเศรษฐกิจครัวเรือนเกษตร ปี 2524/2525² ดังนี้คือ

- พื้นที่รับน้ำฝน ครอบครัวละ 6 ไร่ ปลูกถั่วลิสงพันธุ์ไทนาน 9 ผลผลิตไร่ละ 250 กิโลกรัม ๆ ละ 8 บาท เป็นเงิน 12,000 บาท

- พื้นที่รับน้ำชลประทาน ครอบครัวละ 2 ไร่ ปลูกหญ้าหวาน ได้ดำเนินการร่วมกับ บริษัทศิลปะอุดมเกษตรกรรมจำกัด รับซื้อหญ้าหวานแห้ง ก.ก.ละ 20 บาท เกษตรกรจะมีรายได้ประมาณ 15,000 บาทต่อไร่ต่อปี

- ปลูกไม้ยืนต้น เช่น กล้าย มะม่วง ขนุน ลำไย ลิ้นจี่ ในพื้นที่รับน้ำฝน และพื้นที่รับน้ำชลประทาน เสริมในแปลงพืชพันธุ์ไม้ล้มลุกด้วย คาดว่าจะได้ผลระหว่าง 3-5 ปี

¹ กองเผยแพร่ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กระทรวงมหาดไทย โครงการหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2521 หน้า ข

² กองเผยแพร่ สนง.เร่งรัดพัฒนาชนบท เอกสารโรเนียว โครงการหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2518-2524 ไม่ปรากฏวันเดือนปีที่พิมพ์

- ปุ่กพืชสวนครัว เช่น ถั่วฝักยาว แตงกวา ถั่วลันเตา ผักกาดเขียว กล่ำปลี ในพื้นที่รับน้ำชลประทาน และบริเวณที่อยู่อาศัยควบคู่ไปด้วย

แต่เกษตรกรในโครงการนั้น มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรในพื้นที่รับน้ำฝน เฉลี่ยรายละ 5.64 ไร่ต่อครัวเรือน และพื้นที่รับน้ำชลประทาน เฉลี่ยรายละ 3.96 ไร่ต่อครัวเรือน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 ตารางที่ 18 นอกจากนั้น จากผลการสำรวจพืชผลในปี 2523 ตาม ตารางที่ 35 ซึ่งโครงการปลูกถั่วลิสงมีผลผลิตไร่ละ 114.51 กิโลกรัม และผลผลิตเฉลี่ยจังหวัด เชียงใหม่ไร่ละ 191 กิโลกรัมต่อไร่ จึงนับว่าการคาดการณ์ การเพิ่มผลผลิตสูงจนถึงเกือบ 1 เท่าตัว อีกทั้งสมรรถนะที่ดินในพื้นที่โครงการมีความแตกต่างกันมาก ปริมาณน้ำของแต่ละหมู่บ้าน ก็แตกต่างกัน ดังนั้น จึงเห็นได้ว่ารายได้ของเกษตรกรจากแปลงเกษตรย่อมสูง แต่รายได้แท้จริง ของเกษตรกรในภาคเกษตรยังต่ำมาก รายละเอียดจากตารางที่ 22 ซึ่งพบว่ารายได้ของ เกษตรกรซึ่งมีการทำการเพาะปลูก และรายได้จากการเลี้ยงโคนมรวมกันต่ำกว่า 15,000 บาทต่อ ครัวเรือน ยกเว้นหมู่บ้านที่ 2 โคนม ซึ่งไม่มีที่ทำการเพาะปลูก คงมีอาชีพเลี้ยงโคนมอย่างเดียว จึงนับว่ารายได้ของเกษตรกรในโครงการต่ำกว่าที่มีการประมาณการไว้มาก

รายได้ของเกษตรกรในโครงการ ๗ เฉลี่ยต่อคน ตารางที่ 36 ต่ำกว่ารายได้ เฉลี่ยต่อหัวของประชากรจังหวัดเชียงใหม่ แต่สูงกว่ารายได้เฉลี่ยต่อหัวของ เกษตรกรของจังหวัดด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รายได้ส่วนใหญ่ของจังหวัด เชียงใหม่มาจากภาคอุตสาหกรรมและบริการมากกว่า ภาคเกษตรกรรม

อย่างไรก็ดี หากจะดูรายละเอียดของรายได้เกษตรกรในโครงการ ๗ แยก ตามหมู่บ้านแล้ว จะพบว่ามีเพียงเกษตรกร หมู่บ้านที่ 2 (โคนม) เพียงหมู่บ้านเดียวเท่านั้น ที่มี รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปีสูง เท่ารายได้เฉลี่ยของเกษตรกรทั้งโครงการ และรายได้เฉลี่ยต่อหัวของ เกษตรกรจังหวัด เชียงใหม่ ส่วนหมู่บ้านอื่น ๆ อีก 6 หมู่บ้านมีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของ เกษตรกรทั้งโครงการ และรายได้เฉลี่ยต่อหัวของเกษตรกรจังหวัด เชียงใหม่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ของโครงการ ๗ มีรายได้อยู่ในเกณฑ์ต่ำ

อนึ่ง ก่อนการเข้ามาอยู่ในโครงการของเกษตรกรเหล่านี้ เป็นผู้มิฐานะยากจน ไม่มีที่ดินทำกินจึงนับว่า การเข้ามาร่วมในโครงการ ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นกว่าที่เคยมีอยู่

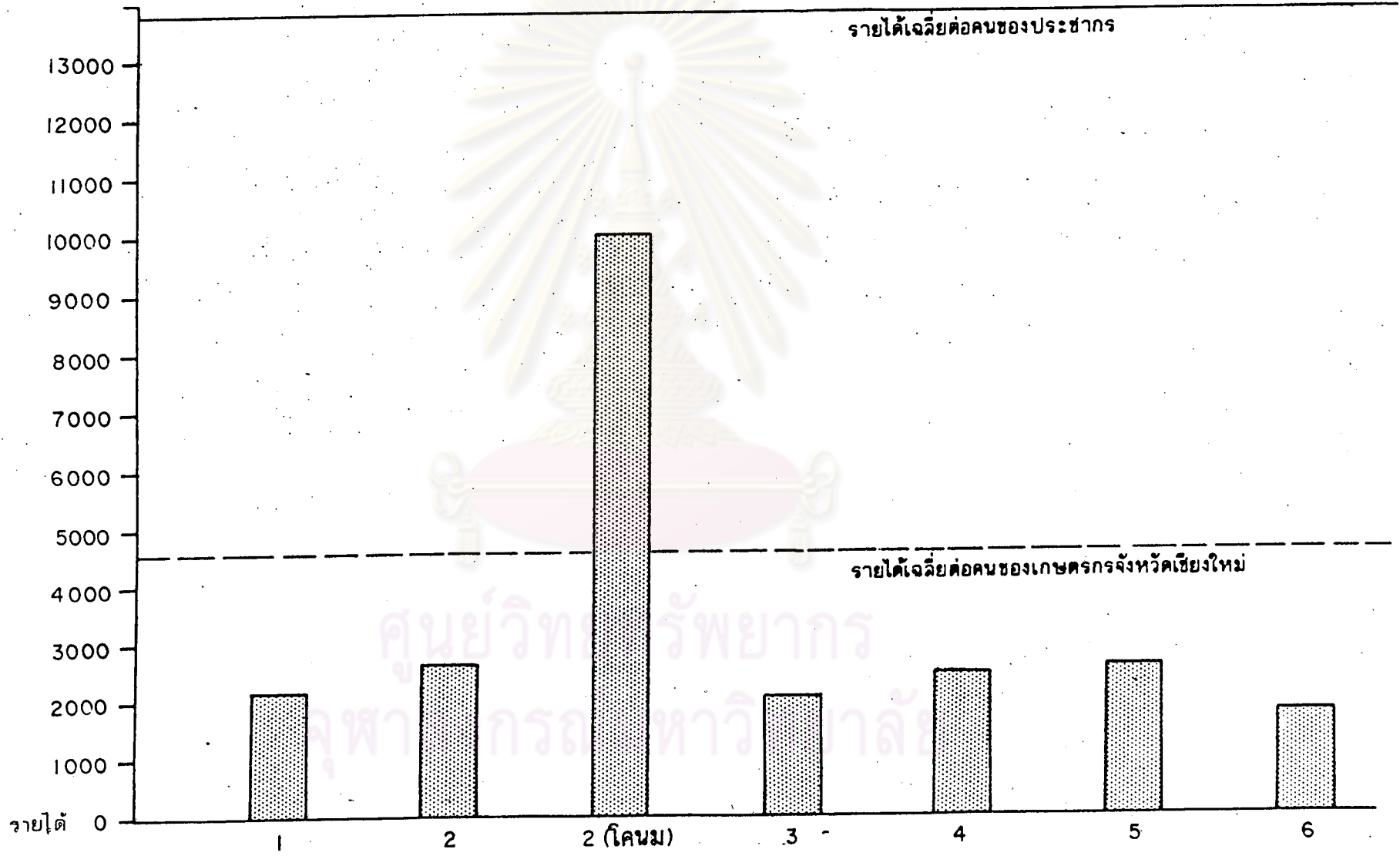
ตารางที่ 41 แสดงรายได้ของเกษตรกรในโครงการ ๗ ปี 2525

ที่ตั้ง	รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน	รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี
หมู่ 1	11,294.82	2,159.62
หมู่ 2	11,808.75	2,624.16
หมู่ 2 (โคนม)	45,000.00	10,000.00
หมู่ 3	8,617.15	2,076.42
หมู่ 4	12,784.53	2,492.11
หมู่ 5	12,360.71	2,580.52
หมู่ 6	7,654.20	1,792.55
เกษตรกรทั้งโครงการ ๗	22,052.15	4,613.42
รายได้เฉลี่ยต่อหัวของ เกษตรกรจังหวัด เชียงใหม่	-	4,542.66
รายได้เฉลี่ยต่อหัวของ ประชากรจังหวัด เชียงใหม่	-	13,754.00

ที่มา : รายได้เฉลี่ยต่อหัวของ เกษตรกรจังหวัด เชียงใหม่ จาก สำนักงานสถิติแห่งชาติ
รายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรจังหวัด เชียงใหม่ จาก สถิติจังหวัด เชียงใหม่

แผนภูมิที่ 7

เปรียบเทียบรายได้ของเกษตรกรในโครงการเฉลี่ยต่อคน

ค. ประชากร นับแต่มีการเริ่มโครงการในปี 2519 นั้น พบว่ามีเกษตรกรหลหมหนีออกจากโครงการอยู่เสมอ ๑ ได้จากตารางที่ 11 ทั้งนี้ จากปัญหาการประกอบอาชีพและภาระหนี้สิน และอัตราส่วนของประชากรที่หลหมหนีนั้น พบมากในหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 2 ซึ่งมีมากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ดี ก็ยังมีผู้ต้องการเข้าร่วมโครงการอยู่เสมอเช่นกัน

เกษตรกรในโครงการนั้น จากการที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการเกษตรและสหกรณ์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทำให้เกษตรกรเป็นผู้มีความรู้พอสมควร เพราะเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการต้องผ่านการคัดเลือกเสียก่อน

การที่ภายในบริเวณโครงการ ๗ มีโรงเรียนซึ่งอยู่ใกล้เคียงที่ตั้งหมู่บ้าน ทำให้ลูกหลานของเกษตรกรมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และส่วนใหญ่ของเกษตรกรมีความรู้ถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 7 ๑ รายละเอียดจากตารางที่ 14

อย่างไรก็ดีจะเห็นได้ว่า เกษตรกรในโครงการที่ได้รับการอบรมมาแล้วส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจระบบสหกรณ์ และเข้าใจว่าสหกรณ์เป็นหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาทำธุรกิจ และยังไม่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสหกรณ์ แต่เห็นสหกรณ์เป็นแหล่งค้าประกัน เงินกู้ของตน ซึ่งตนสามารถเรียกร้องขอความช่วยเหลือต่าง ๆ ได้

ทั้งนี้ เป็นเพราะหลักสูตรการอบรมเกษตรกรส่วนใหญ่เน้นด้านการทำการเกษตรเสียเป็นส่วนใหญ่¹ ทำให้เกษตรกรไม่เข้าใจความหมายสหกรณ์เท่าที่ควร แม้จะมีการอบรมเกี่ยวกับสหกรณ์ในภายหลังก็ตาม ทั้งนี้เพราะการดำเนินงานส่วนใหญ่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา

ง. สภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกร ซึ่งจะกล่าวถึงแหล่งที่มาของน้ำดื่ม น้ำใช้ และสภาพบ้านเรือนของเกษตรกรในโครงการ

๑. แหล่งที่มาของน้ำดื่ม น้ำใช้ และน้ำเพื่อการเกษตร ปี 2526 แหล่งที่มาของน้ำดื่ม นั้นส่วนใหญ่เป็นน้ำฝนและในหมู่บ้านมีจากอ่างเก็บน้ำข้าง โดยเฉพาะในหมู่ที่ 4 และส่วนน้อยที่จะใช้น้ำในลำคลอง หนองบึง น้ำใช้ส่วนใหญ่ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำและบ่อน้ำในหมู่บ้าน ส่วนน้ำเพื่อการเกษตรนั้น ยังอาศัยน้ำฝนและใช้น้ำอ่างเก็บน้ำเป็นส่วนใหญ่ รายละเอียดของแหล่งที่มาของน้ำดื่ม น้ำใช้ และน้ำเพื่อการเกษตร ได้แสดงไว้ในตารางที่ 42

¹ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ "การฝึกอบรมเกษตรกร โครงการหมู่บ้านสหกรณ์ อ่างเภอสนกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ตามพระราชประสงค์" 19 มกราคม 2519-18 เมษายน 2519

ตารางที่ 42 แหล่งที่มาของน้ำดื่ม น้ำใช้ และน้ำเพื่อการเกษตร (ปี 2526)

หมู่ที่	จำนวน ครัวเรือน	น้ำดื่ม							น้ำใช้							น้ำเพื่อการเกษตร					
		1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6
1	28	4	2	20	-	-	-	8	1	2	15	-	-	1	11	27	1	4	-	-	9
2	33	9	10	26	1	1	1	1	2	6	16	-	-	18	2	28	2	3	-	-	22
3	26	3	4	24	-	1	-	-	1	5	12	1	9	8	3	25	2	-	-	13	12
4	36	18	-	19	-	1	26	-	6	-	6	-	1	36	-	31	-	-	-	-	35
5	18	8	4	16	2	1	2	-	1	-	2	1	1	16	3	17	2	2	1	1	16
6	27	8	5	23	-	-	2	-	3	4	12	1	1	19	-	21	-	1	1	1	27
รวม	168	50	25	128	3	4	31	9	14	17	63	3	12	98	19	149	7	10	2	15	121

หมายเหตุ

1 = น้ำฝน	5 = ทนงบึง
2 = บ่อน้ำในบ้านตนเอง	6 = อ่างเก็บน้ำ
3 = บ่อน้ำในหมู่บ้าน	7 = อื่น ๆ
4 = ลำคลอง	

ที่มา : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. สภาพบ้านเรือนของเกษตรกร¹ จากการสำรวจสภาพบ้านเรือนของเกษตรกรในโครงการ เมื่อปี 2525 ปรากฏผลการสำรวจ ดังนี้

(1) บ้านเรือนของเกษตรกรที่สร้างเสร็จแล้วด้วยไม้จริงทั้งหมด หลังคากระเบื้องมี 44 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.12 แต่เมื่อเทียบกับครัวเรือนในหมู่บ้านอื่น ๆ พบว่า หมู่บ้านที่ 2 (โคนม) มีบ้านเรือนที่สร้างด้วยไม้จริงและหลังคากระเบื้องอยู่ในอัตราที่สูง เมื่อเทียบกับอัตราส่วนจำนวนหลังคาเรือนในหมู่บ้านเดียวกันคือมี 44.44% รองลงมาคือหมู่ที่ 6 มี 17.5%

(2) บ้านเรือนที่อยู่ระหว่างการก่อสร้างมีทั้งหมด 50 หลัง คิดเป็นร้อยละ 13.78 แต่บ้านที่อยู่ระหว่างการสร้างใหม่ในหมู่ที่ 6 อยู่ในอัตราที่สูงที่สุดเมื่อเทียบกับอัตราส่วนจำนวนหลังคาเรือนในหมู่บ้านเดียวกันกับหมู่บ้านอื่น ๆ มี 25% รองลงมาคือหมู่ที่ 1 มี 18.75%

(3) บ้านกระต๊อบไม้ไผ่และมีวัสดุเตรียมปลูกสร้างใหม่มีทั้งหมด 132 หลัง คิดเป็นร้อยละ 36.36 และมีอยู่ในหมู่ที่ 1 สูงสุด เมื่อเทียบกับอัตราส่วนกับจำนวนหลังคาเรือนกับหมู่บ้านอื่น ๆ คือมี 53.13% รองลงมาคือหมู่ที่ 2 มี 39.35%

(4) บ้านกระต๊อบไม้ไผ่ทั้งหมดมีทั้งหมด 137 หลัง คิดเป็นร้อยละ 37.37% มีอยู่ในหมู่ 4 สูงสุด เมื่อเทียบอัตราส่วนกับจำนวนหลังคาเรือนกับหมู่บ้านอื่น ๆ คือ 57.53% รองลงมาคือหมู่ที่ 5 คือ 48.98%

จากตัวเลขดังกล่าวจะเห็นได้ว่า สภาพบ้านเรือนของเกษตรกรในหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) และหมู่ที่ 6 มีสภาพบ้านเรือนที่ดีที่สุด สภาพบ้านเรือนของเกษตรกรอยู่ระหว่างการพัฒนาให้ดีขึ้น รายละเอียดอยู่ในตารางที่ 43

3. การบริการสาธารณสุข มีการก่อตั้งสถานีอนามัย (ชั้น 2) ขึ้นในบริเวณหมู่ที่ 2 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2526 ซึ่งมีนางผดุงครรภ์ 2 คน เจ้าหน้าที่ รพช. 1 คน บริการคนในตำบลสหกรณ์ทั้งหมด โดยเฉลี่ยมีคนไข้วันละประมาณ 20 คน การรักษาพยาบาล มีด้านการวางแผนครอบครัว การอนามัยแม่และเด็ก และการคุ้มกันโรค ก่อนหน้าที่จะมีการตั้งสถานีอนามัยนั้น เกษตรกรในโครงการในหมู่ที่ 5-6 ใช้สถานีอนามัยของ ต.ออนทลวย ส่วนหมู่บ้านอื่น ๆ จะเข้าไปในตัวเมือง²

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าเกษตรกรในโครงการได้รับการเอาใจใส่จากหน่วยงานราชการในการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ด้านต่าง ๆ ของเกษตรกรให้ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน จากสภาพที่รกร้างว่างเปล่าของโครงการให้เป็นที่ที่ เป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานและทำกินของ เกษตรกรจำนวนมาก ดังนั้นจึงนับได้ว่าโครงการสหกรณ์สันกำแพงมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และประชากรในพื้นที่ดังกล่าว

¹ ธนาคารกรุงไทย, อ้างแล้ว หน้า 80-81

² จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการ เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2528

ตารางที่ 43 สภาพบ้านเรือนเกษตรกรโครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพง ปี 2526

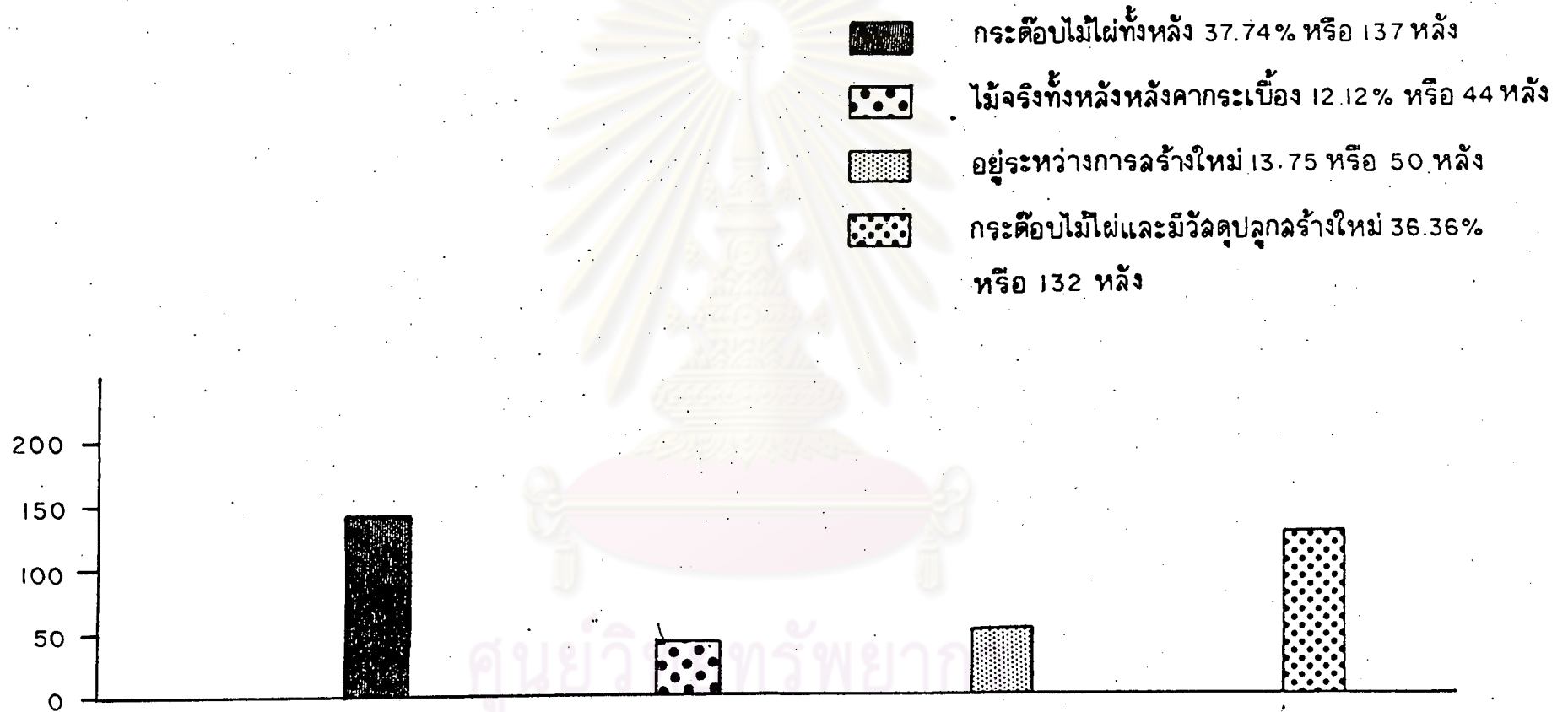
หมู่ที่	จำนวนบ้านเรือนเกษตรกร (หลัง)									
	ไม่จริงทั้งหลัง หลังคากระเบื้อง		อยู่ระหว่างการสร้างใหม่		กระตอมไม้ไผ่ และมีวัสดุ เตรียมปลูกสร้างใหม่		กระตอมไม้ไผ่ทั้งหลัง		รวม	
1	6	(9.37%)	12	(18.75%)	34	(53.13%)	12	(18.75%)	64	(100%)
2	5	(8.20%)	9	(14.75%)	24	(39.35%)	23	(37.70%)	61	(100%)
2 (โคนม)	8	(44.44%)	1	(5.56%)	6	(33.33%)	3	(16.67%)	18	(100%)
3	8	(13.79%)	8	(13.79%)	20	(34.49%)	22	(37.93%)	58	(100%)
4	3	(4.11%)	5	(6.85%)	23	(31.51%)	42	(57.53%)	73	(100%)
5	7	(14.29%)	5	(10.20%)	13	(26.53%)	24	(48.98%)	49	(100%)
6	7	(17.50%)	10	(25.00%)	12	(30.00%)	11	(27.50%)	40	(100%)
รวม	44	(12.12%)	50	(13.75%)	132	(36.36%)	137	(37.74%)	363	(100%)

ที่มา : ธนาคารกรุงเทพ

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 8

แสดงสภาพบ้านเรือนเกษตรกรในโครงการหมู่บ้านลहरันกำแพง ปี 2526

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.2 การประเมินระดับการพัฒนา ในที่นี้จะประเมินระดับการพัฒนา 2 ระดับ คือ การพัฒนาของโครงการตั้งแต่ปี 2519-2525 และระดับการพัฒนาของแต่ละหมู่บ้านในโครงการ โดยการเปรียบเทียบแต่ละหมู่บ้าน เนื่องจากความสำเร็จหรือการพัฒนาของสหกรณ์นั้นมิได้หมายถึง การพัฒนาของเกษตรกรในโครงการด้วย สำหรับการประเมินนั้น จะพิจารณาทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ของเกษตรกร

5.2.1 การประเมินระดับการพัฒนาของเกษตรกรหมู่บ้านในโครงการสหกรณ์ สันกำแพง

ก. ด้านกายภาพ การประเมินระดับการพัฒนานี้ จะพิจารณาถึงการ ใช้ที่ดิน โดยเปรียบเทียบกับแผนการใช้ที่ดินที่กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรทำไว้ เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา คือ

จากแผนการใช้ที่ดินที่ได้วางไว้ข้างต้นนั้น จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ และเกษตรกรในโครงการ ปรากฏว่าไม่มีผู้ใดทราบมาก่อนเลยว่ามี การวางแผนการใช้ที่ดิน คงทราบแต่ว่ากรมพัฒนาที่ดินเคยทำการสำรวจ และมีการวางแผนผังหมู่บ้านโดยสำนักผังเมืองเท่านั้น ดังนั้น แผนการเพาะปลูกที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จึงได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เกษตรของโครงการ ซึ่ง พิจารณาพืชพันธุ์ที่มีการปลูกอยู่แล้ว และดำเนินตามแผนเศรษฐกิจที่ทางอนุกรรมการโครงการได้ทำไว้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้การปลูกพืชของเกษตรกรไม่เป็นไปตามแผนการใช้ที่ดินที่ได้มีการวางไว้ รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 44 จะเห็นได้ว่าทุกหมู่บ้านปลูกพืชต่ำกว่าสมรรถนะที่ดินที่มีการวางไว้ และนอกจากนี้ ยังมีพื้นที่บางส่วนที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ โดยปล่อยให้รกร้างว่างเปล่า ซึ่งเป็นผลให้ผลิตผลทางการเกษตรของโครงการไม่เป็นไปเต็มประสิทธิภาพที่มีอยู่

นอกจากนี้ ยังพบว่าขาดน้ำในฤดูการเพาะปลูกอยู่เสมอ คือน้ำในอ่างเก็บน้ำมักจะแห้งในหน้าแล้ง ทั้งที่จุดประสงค์ในการสร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ในหน้าแล้ง ทั้งนี้ เนื่องจากการเปิดน้ำใช้โดยไม่ระมัดระวัง ปล่อยน้ำทิ้ง และการเปิดน้ำในอ่างใช้ในฤดูที่พอจะอาศัยน้ำฝนได้ เป็นต้น¹ อันเป็นเหตุทำให้การเพาะปลูกไม่ได้ผลเต็มที่

¹ จากการสัมภาษณ์ เกษตรกรหมู่บ้านที่ 1 และ 4 เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2526

ส่วนการเลี้ยงโคนม นั้น ทว่า โครงการสามารถขยายการเลี้ยงโคนม
ได้อีกมาก ทั้งนี้เพราะมีทุ่งหญ้าอยู่มากเพียงพอ

การเพาะปลูกถั่วลิสงและยาสูบนั้น ทุกหมู่บ้านยังสามารถขยายพื้นที่
เพาะปลูกออกไปได้อีกมาก เพราะพืชทั้ง 2 ชนิดนี้ เป็นพืชที่ทำรายได้สูงกว่าพืชอื่น ๆ ที่ทำการ
เพาะปลูก ดังจะได้กล่าวต่อไปในเรื่องของรายได้ของเกษตรกร

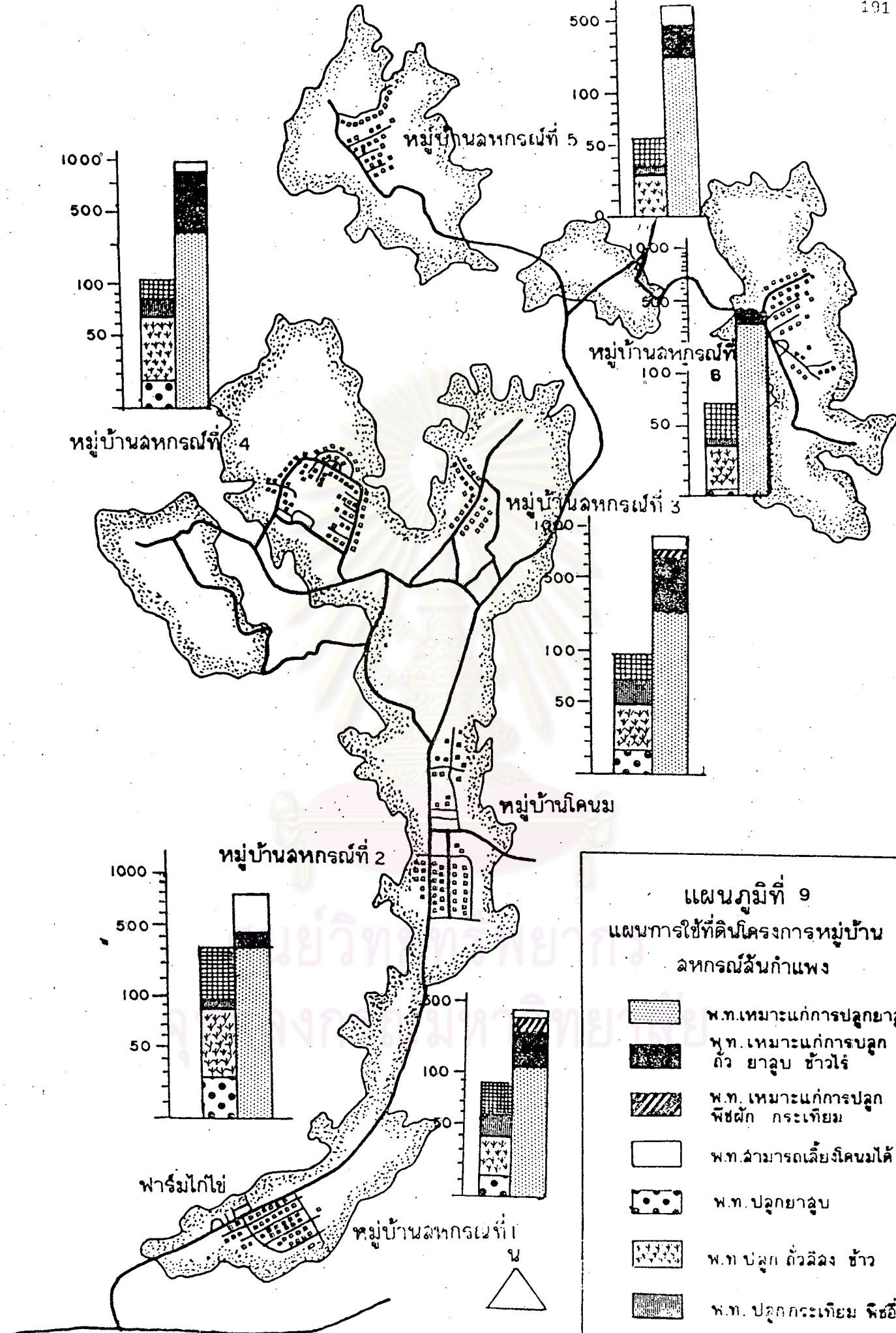
การที่น้ำในแต่ละหมู่บ้านมีปริมาณที่ไม่เท่ากัน มีผลต่อการเพาะปลูก
ทำให้ปริมาณน้ำที่เกษตรกรในแต่ละหมู่บ้านได้รับไม่เท่าเทียมกัน มีผลต่อการเพาะปลูกของพืช ซึ่ง
ทำให้มีผลผลิตของพืชไม่เท่าเทียมกันด้วย ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในด้านปัจจัยทางกายภาพอันมีผล
ต่อการเพาะปลูก

ด้านการวางผังหมู่บ้านต่าง ๆ นั้น จะเห็นได้ว่า หมู่ที่ 1, 2, 2(โคนม)
และ 3 มีการวางผังโดยมีถนนสายหลักผ่านเข้าไปยังหมู่บ้าน และบ้านเรือนตั้งอยู่เกาะถนนในหมู่บ้าน
ไม่มีศูนย์กลางของหมู่บ้าน ส่วนหมู่บ้านที่ 4, 5 และ 6 นั้น มีการออกแบบวางผังโดยให้มีศูนย์กลาง
ของหมู่บ้านอยู่ทุกหมู่บ้าน แต่ในปัจจุบันนั้น นอกจากโรงเรียนที่ถือเป็นศูนย์กลางหมู่บ้านของหมู่ที่ 5,
6 แล้ว ก็ไม่มีศูนย์กลางอื่น ศูนย์รวมของชุมชนจึงอยู่ที่โรงเรียนและหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณของ
หมู่บ้าน ดังนั้น การวางผังหมู่บ้านดังกล่าว จึงอาจมีผลในด้านการรวบรวมผลผลิตอยู่บ้าง โดย
คณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งอยู่ในหมู่บ้าน

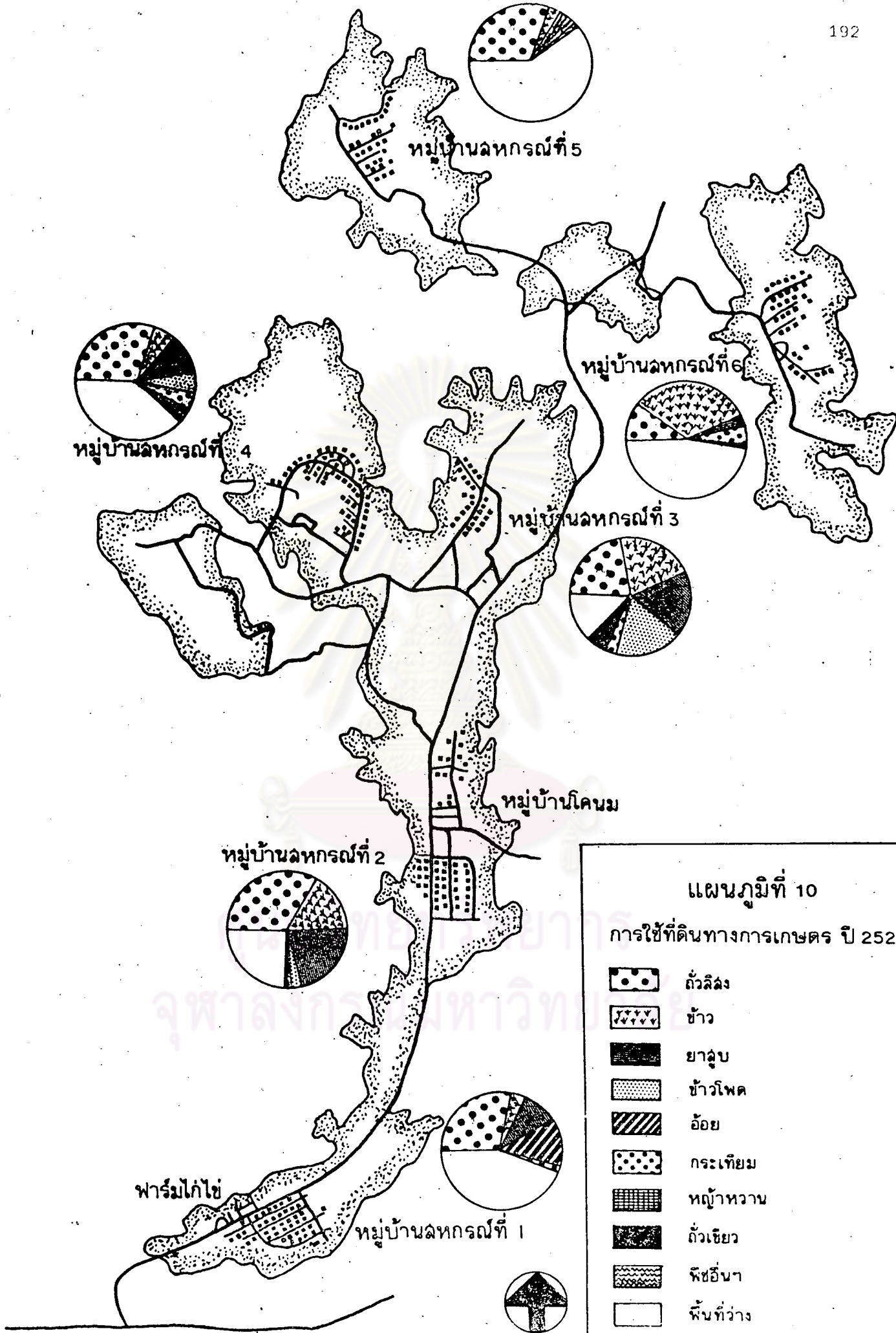
ถนนของโครงการดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในเรื่องการเปลี่ยนแปลง ซึ่ง
สภาพพื้นผิวของถนนดังกล่าว จะมีผลทำให้การคมนาคมมีความสะดวกแตกต่างกัน ซึ่งในหมู่ที่ 5
นอกจากจะเป็นถนนที่ใช้ได้ในบางฤดูกาลแล้ว ยังอยู่ห่างจากถนนสายหลักของโครงการมากกว่า
หมู่บ้านอื่น ๆ อีกด้วย

ตารางที่ 44 เปรียบเทียบแผนการใช้ที่ดิน และการใช้ที่ดิน ปี 2525

	หมู่ 1 (ไร่)	หมู่ 2	หมู่ 3	หมู่ 4	หมู่ 5	หมู่ 6	หมายเหตุ
พื้นที่เหมาะแก่การปลูกยาสูบ (A)	135	304	250	342	223	318	การเลี้ยงโคนม 1 ตัว ต้องกา ทุ่งหญ้า grazing 2.5 ไร่
พื้นที่ปลูกยาสูบ	11	27.75	14.50	15.50	-	2.50	
พื้นที่เหมาะแก่การปลูกถั่ว, ยาสูบ, ข้าวไร่ (Ac, At, Ad, Aeg, As, Ac, As/Ag, Aes)	216	131	448	543	214	76	283 วัน (จากการทดลองของ Meleod ในปี ค.ศ.1972 ที่ จังหวัดมหาสารคาม) จากรายงานของกองจำแนก กรมพัฒนาที่ดิน เล่ม 1 หน้า 3 * ไม่รวมจำนวนโคนมของ หมู่ 2 (โคนม) อีก 230 ตัว
ปลูกถั่วลิสง	35.50	41.75	18.00	42.88	22.25	8.00	
ปลูกข้าว	4.00	19.50	17.00	8.50	2.00	25.63	
พื้นที่เหมาะแก่การปลูกพืชผัก, กระจับปี่(H)	112.00	-	61.00	-	-	-	
ปลูกกระจับปี่และพืชอื่น ๆ	4.50	-	6.13	12	4.38	3.88	
ปลูกข้าวโพด	-	3.00	14.50	6.88	-	-	
ปลูกถั่ว	15.00						
พื้นที่เหมาะแก่การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ (P)	114	1,012	309	256	448	-	
สามารถเลี้ยงโคนมได้	45.6	404.8	123.6	102.4	179.2	-	
จำนวนโคนมในปัจจุบัน (ตัว)	30	317*	23	50	20	30	
พื้นที่ว่าง	55.00	30.75	10.87	55.62	42.75	36.74	

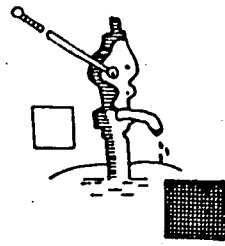

หมายเหตุ หมู่ 2 (โคนม) มีพื้นที่รวมอยู่กับหมู่ที่ 2

หมายเหตุ หมู่บ้านที่ 2 (โคนม)ได้รับเพียงเฉพาะ พ.ท.เพื่อการอยู่อาศัย ที่มา: ธนาคารกรุงไทย

แปลงเพาะปลูก

ร้านค้าสหกรณ์

▶ ไปหมู่บ้านสหกรณ์ที่ 2

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

50

49

48

47

46

45

44

43

42

41

22

23

24

25

26

27

28

21

12

20

13

19

18

17

16

15

โรงเรียน

11

1

10

2

9

3

8

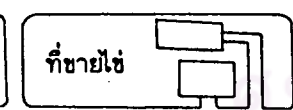
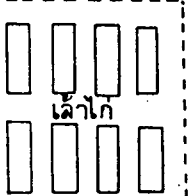
4

7

5

6

เล้าไก่

◀ ไป อ.สันกำแพง

61

62

63

64

65

66

67

68

69

40

39

38

37

36

35

34

33

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

14

แผนที่ 9
แผนผังที่ตั้งบ้านเรือนของ
หมู่บ้านสหกรณ์ที่ 1

ไร่ฝ้าย

ฉนวม

โรงเรียน

▶ ไปหมู่บ้านสหกรณ์ที่ 3-4-5-6

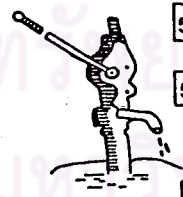
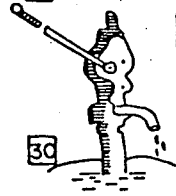
- 65
- 66
- 67
- 68
- 69
- 70
- 71
- 72
- 73
- 74
- 75
- 76
- 77

- 64
- 63
- 62
- 61
- 60
- 59
- 58
- 57
- 56
- 55
- 37
- 38
- 39
- 40
- 41
- 42
- 43
- 44
- 45
- 46

บ้านพักครู

- 36
- 35
- 34
- 33
- 32
- 31
- 30
- 29
- 28
- 27
- 26
- 25
- 24
- 23
- 22
- 21
- 20
- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19

โรงเรียนเก่า

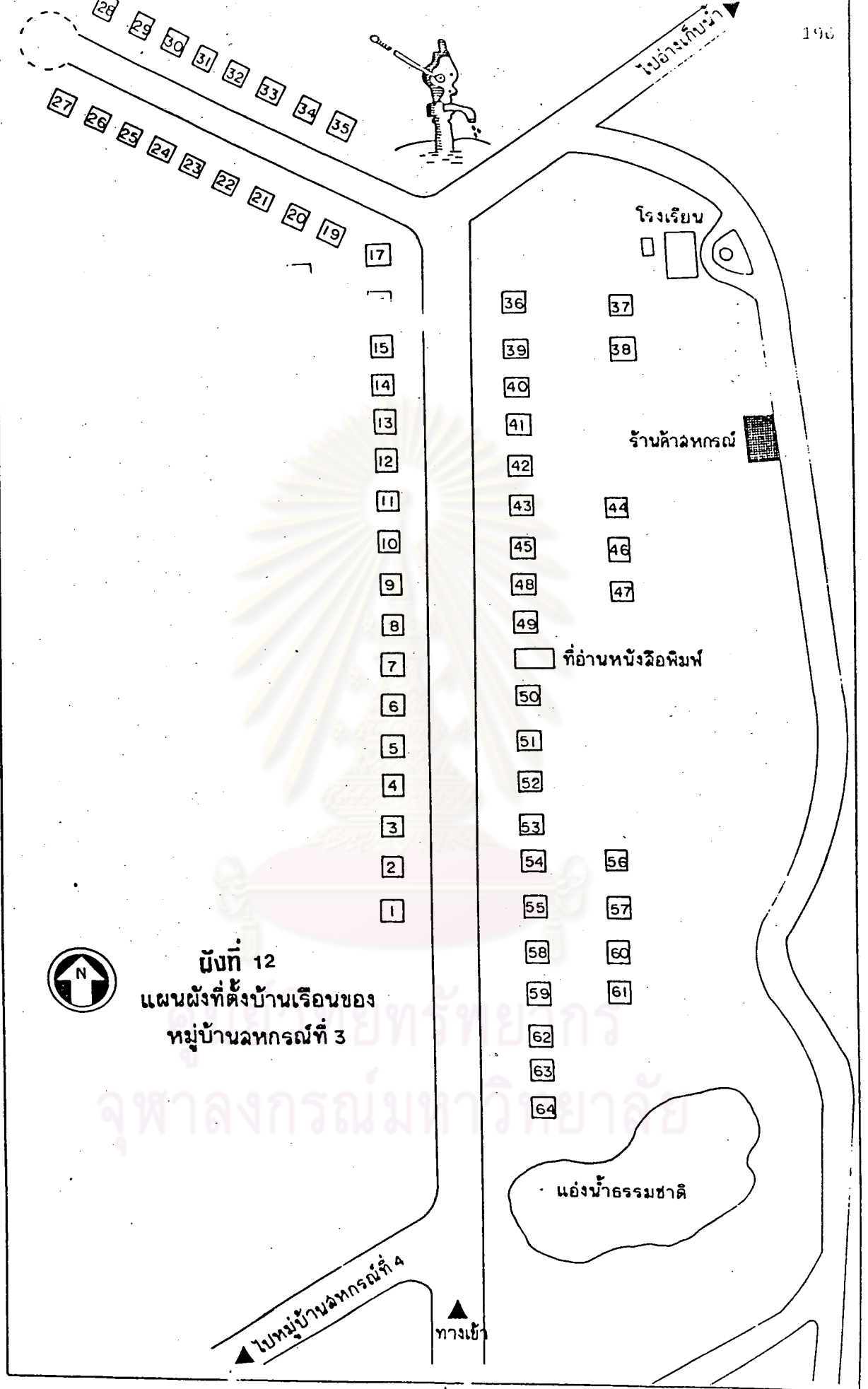
▶ ไปหมู่บ้านสหกรณ์ที่ 1

แผนที่ 10
แผนผังที่ตั้งบ้านเรือนของ
หมู่บ้านสหกรณ์ที่ 2

ที่มา : สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กระทรวงมหาดไทย

ชั้นที่ 12
 แผนผังที่ตั้งบ้านเรือนของ
 หมู่บ้านลหกรณ์ที่ 3

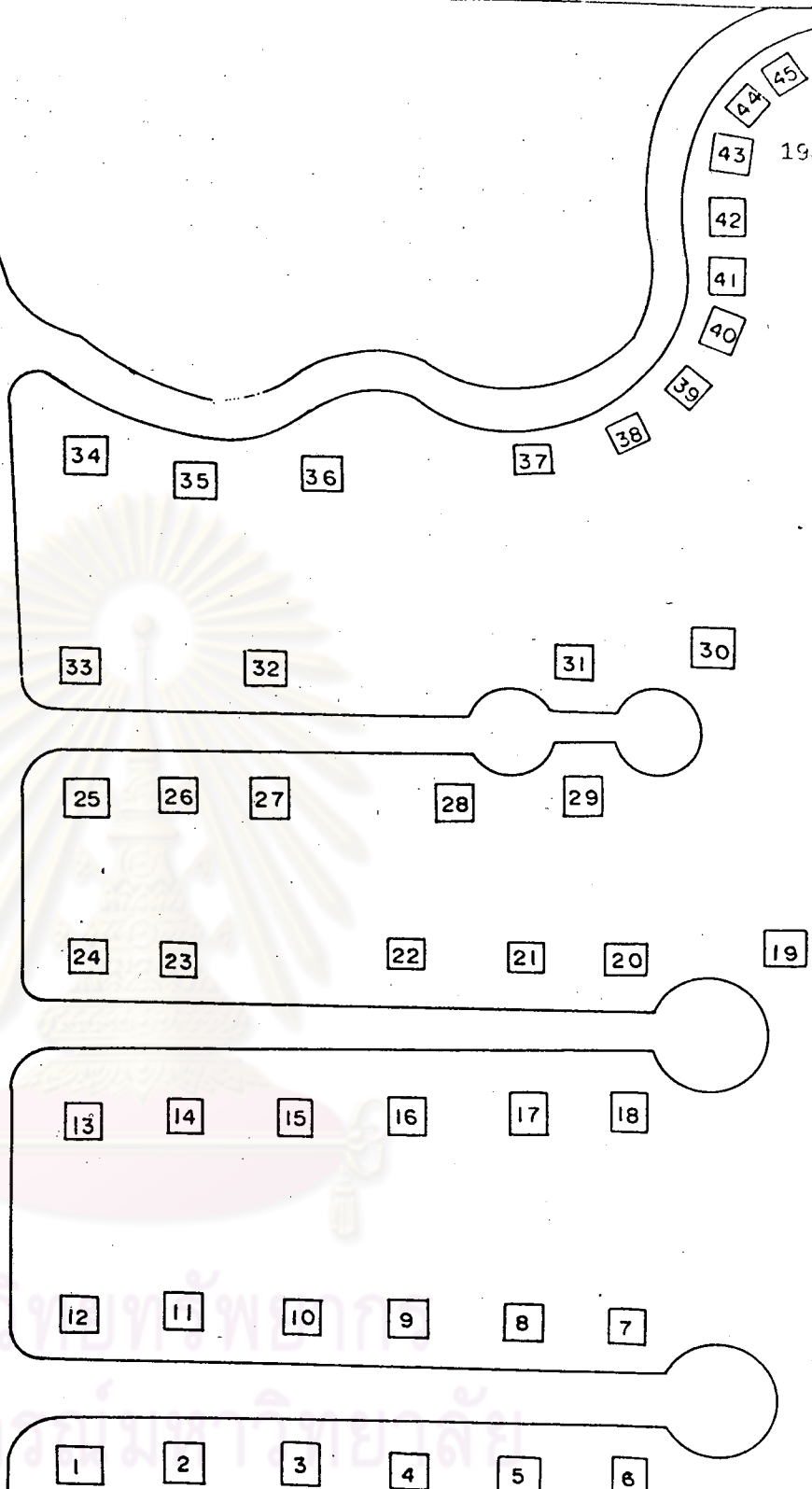
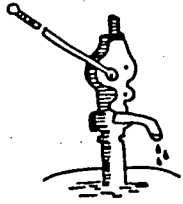

แปลงเพาะปลูก

นังที่ 13
แผนผังที่ตั้งบ้านเรือนของ หมู่บ้านลหกรณ์ที่ 4

▶ โถงเก็บน้ำหมู 5

▶ ทางเข้า

ผังที่ 14
แผนผังที่ตั้งบ้านเรือนของ
หมู่บ้านลทกรณ์ที่ 5

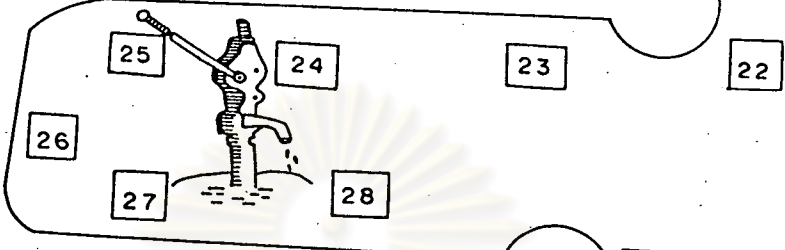
ทางเข้า

1 2 3 4 5 6 7 8 9

16 15 14 13 12 11 10

17 18 19 20

21

29

31

30

โรงเรียน

40

32

39

33

38

37

พื้นที่ 15
 แผนผังที่ตั้งบ้านเรือนของ
 หมู่บ้านลหกรณ์ที่ 6

36

35

34

ข. ด้านเศรษฐกิจ จะประเมินจากรายได้-รายจ่าย, สินเชื่อ, มูลค่าทรัพย์สิน เป็นต้น

1. รายได้-รายจ่าย จากการวิเคราะห์ (ตารางที่ 22 และ 45) ดูแผนภูมิที่ 7 จะเห็นได้ว่า หมู่บ้านที่ 3, 4, 5, 6 มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนและต่อคนต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของเกษตรกรทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในหมู่บ้านที่ 3 มีรายได้เฉลี่ยต่ำที่สุด แต่หมู่บ้านที่ 2 (โคนม) ซึ่งมีเพียงที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย และมีการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียว กลับมีรายได้เฉลี่ยสูงสุด จึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า รายได้ของเกษตรกรมิได้ขึ้นอยู่กับการถือครองที่ดินเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการใช้ที่ดินที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพสูงที่สุด ส่วนหมู่บ้านที่ 1 และ 2 นั้น มีรายได้สูงกว่าค่าเฉลี่ยส่วนรวมของเกษตรกรทั้งหมู่บ้าน สูงมากโดยเฉพาะหมู่บ้านที่ 2 ซึ่งมีบริเวณอยู่ติดกับหมู่บ้านที่ 2 (โคนม)

ในด้านของรายจ่ายนั้น ปรากฏว่า หมู่บ้านที่ 2 (โคนม) มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนและต่อคนสูงสุด และสูงกว่ารายจ่ายเฉลี่ยของเกษตรกรทั้งหมด คือสูงถึง 8,166.66 บาทต่อคนต่อปี ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของเกษตรกรทั้งโครงการนั้น เฉลี่ยต่อคนเพียง 3,555.93 บาท ซึ่งสูงกว่าถึง 2 เท่าตัว ทั้งนี้รายจ่ายนั้นสูงตามไปกับจำนวนรายได้ ส่วนหมู่บ้านที่ 3 มีรายจ่ายโดยเฉลี่ยต่ำที่สุดคือเพียง 2,684.60 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งนับว่าต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับรายจ่ายกับรายได้แล้ว พบว่าหมู่บ้านที่ 4 ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยต่อคน 4,127.83 บาท แต่มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อคน 3,073.42 บาท ส่วนหมู่บ้านที่ 6 ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคน 3,950.24 บาท น้อยกว่าหมู่บ้านที่ 4 กลับมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อคนที่สูงกว่าคือ 3,263.70 บาท อันเป็นผลทำให้เงินคงเหลือต่ำลงไปอีกด้วย

อาจกล่าวโดยสรุปว่า หมู่บ้านที่ 2 (โคนม) เป็นหมู่บ้านที่มีรายได้, รายจ่าย และเงินคงเหลือสูงที่สุด ในขณะที่เดียวกันที่หมู่บ้านที่ 3, 4, 5 และ 6 มีรายได้, รายจ่าย และเงินคงเหลือน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของเกษตรกรทั้งหมด แต่หมู่บ้านที่ 3 และ 6 มีเงินคงเหลือน้อยที่สุด อันเป็นผลจากการที่มีเงินรายได้น้อยนั่นเอง (รายละเอียดตารางที่ 23) นอกจากนี้ จากการพิจารณาพบว่า หมู่บ้านที่ 1 มีรายได้คงเหลือคิดเป็นอัตราส่วนต่อรายได้สูงสุด คือ 27.21% ลำดับสองคือ หมู่บ้านที่ 4 มีอัตราส่วนรายได้คงเหลือ 25.59% ของรายได้ทั้งหมด ส่วนหมู่บ้านที่ 3 และ 6 นั้น มีรายจ่ายนอกการเกษตรอยู่สูงที่สุดคือ 63.84% และ 60.61% ของรายได้ทั้งหมด ซึ่งเมื่อเทียบเป็นจำนวนรายจ่ายแล้ว น้อยกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ แต่สาเหตุที่แท้จริงของการมีเงินเหลือน้อยนั้น คือ มี

ตารางที่ 45 แสดงรายได้-รายจ่ายและเงินคงเหลือเฉลี่ยต่อครัวเรือนและต่อคนต่อปี ปี 2525

หน่วย : บาท

หมู่ที่	ขนาด ครอบครัว	รายได้เฉลี่ย		รายจ่ายเฉลี่ย		เงินคงเหลือเฉลี่ย	
		ต่อครัวเรือน : ปี	ต่อคน : ปี	ต่อครัวเรือน : ปี	ต่อคน : ปี	ต่อครัวเรือน : ปี	ต่อคน : ปี
1	5.23	26,362.09	5,040.55	19,190.23	3,669.26	7,171.86	1,371.29
2	4.50	23,623.75	5,249.72	18,655.25	4,145.61	4,968.50	1,104.11
2 (โคนม)	4.50	47,933.33	10,651.85	36,750.00	8,166.66	11,183.33	2,485.18
3	4.15	12,918.78	3,093.53	11,141.25	2,684.60	1,696.90	408.39
4	5.31	21,918.78	4,127.83	16,309.85	3,073.42	5,608.93	1,056.29
5	4.79	20,965.00	4,376.83	15,935.00	3,326.72	5,030.00	1,050.10
6	4.27	16,867.53	3,950.24	13,936.00	3,263.70	2,931.53	686.54
รวมเฉลี่ย	4.78	22,052.15	4,613.42	16,997.36	3,555.93	5,054.79	1,057.49

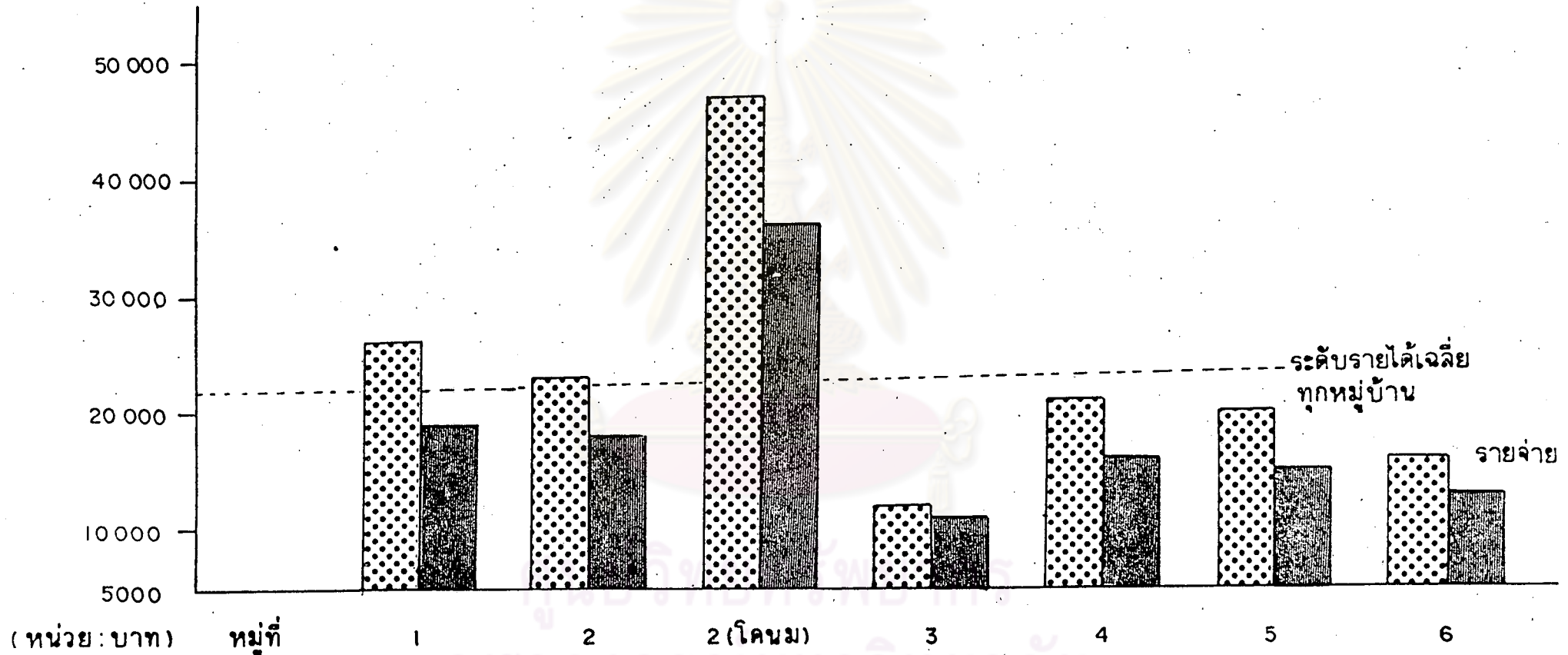
หมายเหตุ : รายได้ทั้งหมดนี้เป็นรายได้ที่ยังไม่ได้หักหนี้ค้าง ๆ ของเกษตรกร

ที่มา : ธนาคารกรุงเทพ

แผนภูมิที่ 11

แสดงรายได้และรายจ่ายของเกษตรกรในโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ล้านกำแพง

ปี 2525

รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน

รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน

ที่มา : จากตารางที่ 47

รายได้ไม่น้อยนั่นเอง จะเห็นได้อีกว่ารายได้ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านที่ 1, 2 และ 6 มาจากภาคนอก การเกษตร ส่วนหมู่บ้านที่ 3, 4, 5 ก็เช่นกัน ยกเว้นหมู่บ้านที่ 2 ไคอมที่รายได้จากภาคเกษตร มีถึง 93.88% ของรายได้ทั้งหมด จะเห็นได้ว่า หมู่บ้านส่วนใหญ่ในสหกรณ์ไม่ได้ประกอบอาชีพทางการเกษตรแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งถ้าเทียบกับรายจ่ายแล้วจะเห็นได้ว่า รายได้ภาคเกษตรไม่เพียงพอกับรายจ่าย

รายได้ของเกษตรกรในภาคเกษตรนั้นจากการสำรวจนั้น สามารถแยกรายละเอียดของรายได้ในภาคเกษตรออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้อีก ดังจะกล่าวต่อไป

จากการวิเคราะห์รายได้ทางภาคการเกษตรของเกษตรกรในโครงการ พบว่า การเลี้ยงโคนมนั้น เป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้มากที่สุด ทั้งที่เพิ่งจะมีการเลี้ยงกันในปี 2524 ยกเว้นหมู่บ้านที่ 2 (ไคอม) ที่เลี้ยงกันมาตั้งแต่ปี 2519 แต่อย่างไรก็ตีจะเห็นได้ว่าอัตราส่วนผลกำไรจากการเลี้ยงโคนมในแต่ละหมู่บ้านยังมีความแตกต่างกันมาก โดยที่หมู่บ้านที่ 3 และ 4 ให้ผลตอบแทนสูงที่สุด ซึ่งหากพิจารณาถึงสภาพพื้นที่แล้วจะพบว่า พื้นที่ที่เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ไม่ต่างกันนักระหว่างหมู่บ้านต่าง ๆ ยกเว้นหมู่บ้านที่ 2 ที่มีถึง 1,012 ไร่ และหมู่บ้านที่ 6 ที่ไม่มีเลย แต่ปริมาณน้ำนั้นแตกต่างกันมาก อย่างไรก็ตามสำหรับหมู่บ้านที่ 3 และ 4 ก็สามารถเลี้ยงโคนมได้ในบริเวณแปลงเพาะปลูกและบริเวณหัวไร่ปลายนา

ส่วนพืชเศรษฐกิจหลักของโครงการคือ ถั่วลิสงและยาสูบนั้น จะเห็นได้ว่า ถั่วลิสงให้ผลตอบแทนที่ค่อนข้างสูงกว่ายาสูบมากอย่างเห็นได้ชัด และถั่วลิสงให้ผลกำไรต่อการลงทุนในหมู่บ้านที่ 3 สูงที่สุดคือ 331.77 รองลงไปเป็นหมู่บ้านที่ 2 คือ 181.24 ซึ่งจะเห็นได้ว่าส่วนต่างของผลกำไรต่อการลงทุนต่างกันมาก ทั้งนี้ เนื่องจากหมู่บ้านที่ 3 มีพื้นที่เหมาะสมกับการปลูกถั่วมากกว่า คือมี 226 ไร่ ในขณะที่หมู่บ้านที่ 2 มี 131 ไร่ และยังมีปริมาณน้ำในอ่างที่สูงกว่ามากคือ 630,000 ลูกบาศก์เมตร หมู่ที่ 2 มีเพียง 270,000 ลูกบาศก์เมตร

กำไรเฉลี่ยของภาคเกษตรทั้งหมดพบว่า หมู่บ้านที่ 4 มีสูงที่สุดคือ 209.89 และต่ำที่สุดในหมู่บ้านที่ 6 มีเพียง 106.02 (ตารางที่ 46)

ตารางที่ 46 อัตราส่วนผลกำไรต่อการลงทุนในภาคเกษตรของโครงการ ฯ เฉลี่ยต่อราย ปี 2525

หน่วย : ร้อยละ

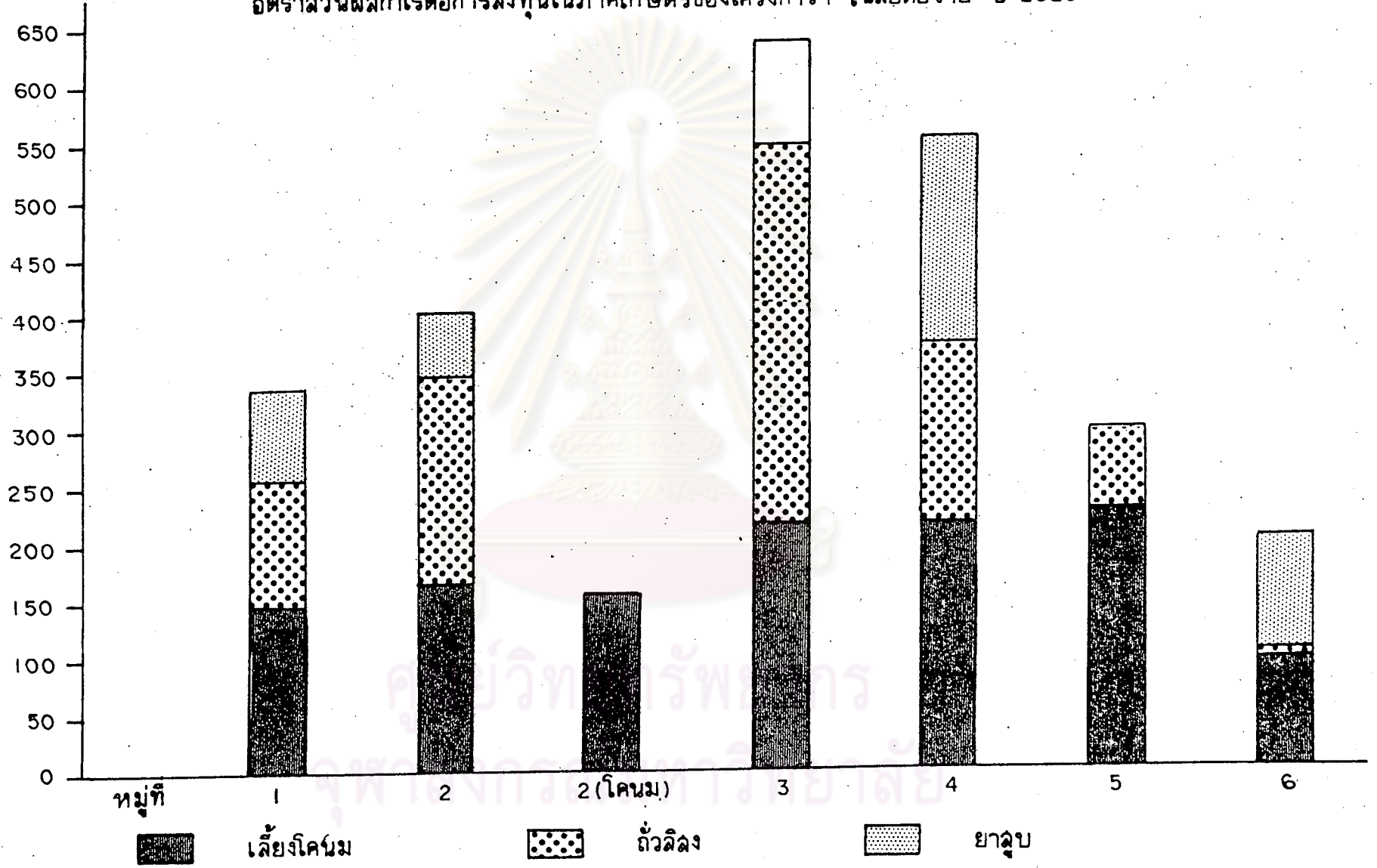
อาชีพที่ทำรายได้หลัก	1	2	2 (โคนม)	3	4	5	6
เลี้ยงโคนม	147.82	169.90	155.90	216.47	216.93	169.27	93.98
ถั่วลิสง	113.56	181.24	-	331.77	105.45	69.03	6.54
ยาสูบ	79.24	56.58	-	85.87	183.06	-	100.00
ความจ่อ่างเก็บน้ำ (หน่วย : ลบ.ม.)	85,000	270,000	-	630,000	335,000	620,000 1,000,000	656,000
กำไรเฉลี่ยต่อรายของภาคเกษตร	128.33	135.69	143.08	192.57	209.89	251.08	106.02

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 12

อัตราการผลกำไรต่อการลงทุนในภาคเกษตรของโครงการฯ เฉลี่ยต่อราย ปี 2525

หมู่บ้านที่ 1 จากการสำรวจพบว่า รายได้ในภาคเกษตรถึง 59.48% มาจากการเลี้ยงโคนม ซึ่งหมู่ที่ 1 มีพื้นที่เป็นทุ่งหญ้าสำหรับการเลี้ยงโคนมถึง 114 ไร่ ซึ่งตรงกับค่าแนะนำในแผนการใช้ที่ดินที่กองจำแนกที่ดินได้ทำไว้ เมื่อปี 2520 จะเห็นได้ว่า อัตราส่วนกำไรของโคนมก็สูงมากคือ 147.82% ของการลงทุน ซึ่งนับว่าดีมาก ถึงแม้ว่าจะรองจากการปลูกแตงกวาและอ้อยก็ตาม แต่อย่างไรก็ดีจะเห็นว่า รายได้หลักในภาคเกษตรกรรมมาจากการเลี้ยงโคนม เนื่องจากยังมีการปลูกอ้อยและแตงกวาน้อย คือ เมื่อเทียบเป็นร้อยละของรายได้จะได้เพียง 7.12 และ 28.3 ตามลำดับ สำหรับพืชที่มีการปลูกกันมากที่สุด และให้ผลตอบแทนสูงมาก คือ ถั่วลิสง ซึ่งสำหรับถั่วลิสงนั้น ในสมรรถนะที่ดินที่สำรวจนั้น ปรากฏว่ามีพื้นที่ที่สามารถปลูกถั่วต่าง ๆ และพืชผักถึง 181 ไร่ นอกจากจะให้ผลตอบแทนที่สูงแล้ว พืชตระกูลถั่วนี้ยังสามารถเพิ่มธาตุไนโตรเจนให้กับพืชดิน ซึ่งช่วยในการบำรุงรักษาดินโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

สำหรับการปลูกข้าวนั้น แม้ว่าจะมีอัตราส่วนกำไรอยู่ในระดับสูงมาก คือ 150.02% แต่มีการปลูกกันน้อยส่วนใหญ่เพื่อการบริโภค ทั้งนี้เนื่องจากบริเวณหมู่ที่ 1 นั้น มีพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกข้าวเพียง 35 ไร่เท่านั้น อีกทั้งยังมีปัญหาเกี่ยวกับน้ำ ซึ่งหมู่บ้านที่ 1 เป็นหมู่บ้านที่มีอ่างเก็บน้ำเล็กที่สุด คือมีจุเพียง 85,000 ลูกบาศก์เมตร ทั้งยังต้องใช้ในการทำไร่ไถนา ซึ่งต้องใช้น้ำมาก ทำให้น้ำในการเพาะปลูกยิ่งน้อยลงไปอีก

สำหรับการปลูกยาสูบนั้น สมรรถนะที่ดินในหมู่ที่ 1 สามารถปลูกยาสูบได้ประมาณ 300 ไร่ ซึ่งยาสูบเป็นพืชที่ให้ผลกำไรสูงพอสมควร หากจะมีการพัฒนาให้ดีขึ้น และปลูกในพื้นที่ที่มีการสมรรถนะที่ดินเหมาะสม ดังได้กล่าวมาแล้วในบทต้น ๆ ส่วนการเลี้ยงสุกรนั้น ยังให้ผลกำไรต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับเกษตรกรรมสาขาอื่น ๆ รายละเอียดของรายได้-รายจ่ายทางการเกษตร ดูได้จากตารางที่ 47

หมู่บ้านที่ 2 จากการสำรวจพบว่า รายได้จากการเลี้ยงโคนมเป็นรายได้ที่มากที่สุด คือ 35.31% และมีอัตราส่วนเงินคงเหลือสูงสุดคือ 38.61% ของเงินคงเหลือทั้งหมด ยิ่งเมื่อพิจารณาถึงอัตรากำไรแล้วจะเห็นได้ว่าให้อัตรากำไรสูง คือร้อยละ 169.90% ของการลงทุน ซึ่งการเลี้ยงโคนมนั้น สอดคล้องกับการวางแผนการใช้ที่ดินของหมู่บ้านนี้มากที่สุด เนื่องจากมีทุ่งหญ้าถึง 1,012 ไร่ หรือ 41.97% ของพื้นที่ทั้งหมดในหมู่ที่ 2 นี้ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงอัตรากำไรต่อการลงทุนแล้ว จะพบว่า ข้าวเป็นพืชที่ให้กำไรสูงที่สุดคือ 854.54% ของการลงทุน ถึงกระนั้น ก็ดี สมรรถนะที่ดินของบริเวณหมู่บ้านที่ 2 ก็ไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าว ซึ่งจะเห็นได้ว่า ข้าวเป็น

พืชที่มีการปลูกกันน้อย เมื่อเทียบกับยาสูบและถั่วลิสง เพราะถ้าปลูกมากขึ้น อัตราส่วนของกำไรจะลดลง เนื่องจากต้องลงทุนในการบำรุงรักษาดิน และน้ำซึ่งมีอ่างเก็บน้ำที่มีความจุน้อยคือเพียง 270,000 ลูกบาศก์เมตร หรือคิดเป็นพื้นที่ 9 ไร่ (0.37% ของพื้นที่ทั้งหมดในบริเวณนี้) ดังนั้นการปลูกข้าวที่มีอยู่จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อการบริโภคมากกว่าเพื่อการค้า ส่วนการปลูกข้าวโพดนั้น จะเห็นได้ว่าไม่เหมาะสม เนื่องจากไม่ตรงกับสมรรถนะที่ดิน จึงทำให้ได้อัตรากำไรต่ำสุดควรเลิกปลูกเสีย สำหรับการปลูกแตงกวาและถั่วลิสง ซึ่งให้อัตราส่วนผลกำไรต่อการลงทุนสูงรองจากข้าวคือ 266.66% และ 181.24% นั้น ก็สามารถปลูกได้ดีและสอดคล้องกับการวางแผนการใช้ที่ดินที่แนะนำให้ปลูกยาสูบและถั่ว ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 131 ไร่ หรือ (5.43% ของพื้นที่ทั้งหมด) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หากได้มีน้ำการวางแผนการใช้ที่ดิน มาจัดระบบการเกษตรก็จะทำให้การเพาะปลูกมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ดูได้จากตารางที่ 48

หมู่บ้านที่ 2 (โคนม) มีสมรรถนะที่ดิน เช่นเดียวกับหมู่บ้านที่ 2 เนื่องจากอยู่ในบริเวณเดียวกัน จึงมีพื้นที่ที่เป็นทุ่งหญ้าเป็นส่วนใหญ่ หมู่บ้านนี้ไม่ได้สิทธิในที่ดินทำกิน จะได้แต่เพียงที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยเท่านั้น ดังนั้น จึงไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้มากนัก คงทำได้แต่เพียงในบริเวณแปลงที่อยู่อาศัย ดังนั้น อาชีพและรายได้หลักของหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) นี้ จึงได้จากการเลี้ยงโคนมเป็นหลักคือ 96.36% ของรายได้ทั้งหมด นอกจากนี้ยังเป็นหมู่บ้านที่มีรายได้สูงที่สุดในโครงการอีกด้วย ทั้งที่มีจำนวนเกษตรกรน้อยที่สุด และมีจำนวนโคนมมากที่สุดในโครงการ ซึ่งเป็นผลจากการที่หมู่บ้านนี้เคยได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ในการเลี้ยงโคนมมาก่อนที่จะมีการตั้งสหกรณ์ และเป็นหมู่บ้านที่มีการเลี้ยงโคนมก่อนหมู่บ้านอื่น ๆ ในโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ สันกำแพงนี้ จากการพิจารณาการปลูกข้าวในหมู่บ้านนี้ ปรากฏว่า ประสบกับปัญหาความขาดทุน ทั้งนี้ เป็นเพราะสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสมและมีน้ำไม่เพียงพอ อีกทั้งการเพาะปลูกทำได้น้อย เนื่องจากพื้นที่จำกัด การปลูกจึงเป็นเพียงเพื่อการบริโภคเท่านั้น ส่วนการเลี้ยงสุกรนั้นก็ให้อัตราส่วนกำไรที่ดี คือ 80.07 % ของการลงทุน จึงนับว่าน่าจะสนับสนุนต่อไป เนื่องจากการเลี้ยงสุกรไม่ต้องใช้พื้นที่มากนัก ดูได้จากตารางที่ 49

หมู่บ้านที่ 3 จากการสำรวจพบว่า การเลี้ยงโคมนั้นทำรายได้ให้มากที่สุด คือ 30.42% ของรายได้ทั้งหมดในภาคเกษตรกรรม รองลงมาคือ ยาสูบ 26.28% และถั่วลิสง 18.36% ผลกำไรที่ได้รับจากการลงทุนการเลี้ยงโคนมให้ผลสูง คือ 216.47% ของการลงทุน ทั้งนี้ เพราะรายจ่ายไม่สูงมากนักคือ 28.12% ของรายจ่ายทั้งหมด ในขณะที่ยาสูบต้องเสียค่าใช้จ่าย

ในการลงทุนสูงที่สุดคือ 41.36% ของรายจ่ายทั้งหมด จึงเป็นเหตุให้กำไรของยาสูบต้องลดลง แต่พืชที่ให้ผลกำไรสูงที่สุดคือ ถั่วลิสงที่ให้ผลกำไรถึง 331.77% ทั้งนี้ เมื่อดูจากสมรรถนะที่ดินของพื้นที่ในบริเวณนี้พบว่า มีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกถั่วต่าง ๆ ถึง 226 ไร่ และพื้นที่ปลูกยาสูบได้ถึง 310 ไร่ ในขณะที่มีพื้นที่ที่เป็นทุ่งหญ้า 309 ไร่ จะเห็นว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ที่สามารถทำการเกษตรกรรมได้นั้น เป็นทุ่งหญ้าซึ่งสามารถจะเลี้ยงโคนมได้ อีกทั้งการที่หมู่บ้านที่ 3 มีอ่างเก็บน้ำที่มีความจุมากแห่งหนึ่งของโครงการ ฯ คือ 630,000 ลูกบาศก์เมตร จึงปรากฏว่าหมู่บ้านนี้ไม่มีปัญหาทางด้านน้ำในการทำเกษตร เมื่อมีความอุดมสมบูรณ์ของทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ และน้ำจึงทำให้การเลี้ยงโคนมให้ผลตอบแทนสูง เช่นเดียวกับการปลูกถั่วลิสง

สำหรับการปลูกข้าวนั้น มีพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกข้าวถึง 60 ไร่ ซึ่งมากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ตลอดจนมีความอุดมสมบูรณ์ของน้ำ จึงทำให้ผลตอบแทนจากการปลูกข้าวมีอัตราส่วนกำไรที่สูงมากถึง 305.47% ส่วนการปลูกผักและทำสวนนั้น สามารถปลูกได้ในพื้นที่เดียวกับที่ปลูกถั่วลิสงและยาสูบ ซึ่งก็ให้ผลตอบแทนที่สูงเช่นกัน สำหรับอัตราร้อยละของกำไรต่อการลงทุนโดยเฉลี่ยของภาคเกษตรกรรมนี้ นับว่าสูงมากคือ 192.57 นอกจากนี้ รายได้เฉลี่ยยังนับว่าต่ำมากคือ 8,617.15 บาทเท่านั้น ดูได้จากตารางที่ 50

หมู่บ้านที่ 4 จากการสำรวจพบว่า การเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่ให้รายได้สูงที่สุดคือ 69.04% ซึ่งในบริเวณนี้มีพื้นที่เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ถึง 256 ไร่ ซึ่งนับว่ามาก นอกจากนี้ การเลี้ยงโคนมยังให้กำไรต่ออัตรากาลลงทุนสูง คือ 216.93% แม้ว่าจะน้อยกว่าการปลูกพริกและแตงโม คือ 909.09% และ 868.37% แต่จะเห็นว่า การปลูกแตงมอยังมีน้อยมาก เช่นเดียวกับการปลูกพริก ซึ่งตามสมรรถนะที่ดินนั้น พื้นที่ที่สามารถปลูกแตงโมได้มีถึง 389 ไร่ อันเป็นพื้นที่ที่สามารถใช้ปลูกยาสูบและถั่วต่าง ๆ ได้อีกด้วย ส่วนข้าวโพดนั้น ก็ให้อัตราส่วนกำไรสูงมากเช่นกันคือ 242.86% แม้ว่าการวางแผนการใช้ที่ดินจะไม่ได้กำหนดไว้ก็ตาม แต่การที่บริเวณหมู่บ้านที่ 4 มีพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ถึง 1,170 ไร่ จึงทำให้สามารถปลูกพืชได้หลายชนิด อีกทั้งยังมีอ่างน้ำของ รพช. ซึ่งมีความจุถึง 335,000 ลูกบาศก์เมตร

ส่วนการปลูกส้ม นั้น ปรากฏว่า ชาตุน แต่ก็มีปลูกน้อยมาก เข้าใจว่าเป็นการริเริ่มทดลองปลูก แต่พื้นที่ส่วนใหญ่ไม่เหมาะสม ควรจะปลูกส้มจี มะม่วง ตามที่แผนการใช้ที่ดินกำหนด จะทำให้ได้ผลตอบแทนที่สูง และใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จะเห็นได้ว่า แปลงเพาะปลูกของหมู่บ้านที่ 4 นี้ มีการปลูกพืชหลายชนิด เป็นการปลูกแบบทดลองมากกว่าการปลูกอย่างเป็นลำเป็นต้น

ซึ่งอาจเป็นเพราะเกษตรกรแต่ละคนมีแปลงการเพาะปลูกน้อย การปลูกพืชไม่ได้รับการส่งเสริม การส่งเสริมเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อปีของเกษตรกรหมู่บ้านนี้ รายละเอียด 12,784.53 บาท จะดูรายละเอียดการเพาะปลูกและรายรับ-รายจ่ายได้จากตารางที่ 51

หมู่บ้านที่ 5 จากผลการสำรวจพบว่า รายได้จากการเกษตรกรรม โดยมีการเลี้ยงโคนมทำรายได้ให้สูงที่สุดคือ 61.37% ของรายได้ทั้งหมดในภาคนี้ รวมทั้งให้ผลกำไรสูงที่สุดอีกด้วยคือ 169.27% ซึ่งนับว่าสูงมาก ทั้งนี้ บริเวณหมู่บ้านที่ 5 มีบริเวณที่เป็นทุ่งหญ้า 443 ไร่ หรือ 25.43% ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนบริเวณที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกพืช 294 ไร่ อย่างไรก็ตาม สำหรับในหมู่บ้านที่ 5 นี้ มีการปลูกหญ้าหวาน ซึ่งเป็นพืชที่เพิ่งทดลองปลูก แต่ก็มีปลูกกันมาก ส่วนถั่วลิสงนั้นให้ผลตอบแทน 69.03% ซึ่งต่ำกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ อยู่มากที่สุดทีเดียว ทั้งนี้มีพื้นที่ในการเพาะปลูก และมีน้ำจากอ่างน้ำถึง 2 อ่าง คือ อ่างเก็บน้ำของ รพช. มีความจุ 620,000 ลูกบาศก์เมตร และอ่างเก็บน้ำห้วยเวด 1,000,000 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำที่มีความจุมากที่สุดของโครงการ ดังนั้น ในหมู่บ้านนี้จึงไม่มีปัญหาเรื่องน้ำที่จะใช้ในการเพาะปลูก แต่รายได้เฉลี่ยต่อรายของเกษตรกรต่อปียังคงสูงใกล้เคียงกับหมู่บ้านอื่น ๆ คือ 12,360.71 บาท ส่วนอัตราส่วนกำไรโดยเฉลี่ยของการทำการเกษตรกรรมยังคงสูงพอควร คือ 251.08 บาท รายละเอียดของรายได้-รายจ่าย ดูจากตารางที่ 52

หมู่บ้านที่ 6 จากการสำรวจพบว่า เกษตรกรในหมู่บ้านที่ 6 นี้ มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีค่าที่สุด คือ 7,654.20 บาท ในขณะที่ค่าเฉลี่ยรายได้ภาคเกษตรของเกษตรกรในโครงการทั้งหมดคือ 12,588.93 บาท ซึ่งนับว่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมาก แม้ว่าจะรวมรายได้ภาคนอกเกษตรก็ตาม จะให้ได้ว่าผลตอบแทนในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในหมู่บ้านที่ 6 นั้นค่าที่สุดคือ 93.98% ส่วนถั่วลิสงก็เช่นเดียวกันก็มีผลกำไรจากการลงทุนเพียงร้อยละ 6.54 ในขณะที่หมู่บ้านอื่น ๆ จะได้มากกว่าร้อยละ 100 ขึ้นไป ซึ่งทั้งนี้ เมื่อพิจารณาพื้นที่ในการเพาะปลูกแล้ว พบว่าที่ดินที่มีสมรรถนะที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกมีถึง 394 ไร่ และมีอ่างเก็บน้ำที่มีความจุถึง 656,000 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งมากรองจากหมู่บ้านที่ 5 เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม จากการพิจารณาการเพาะปลูกจะเห็นได้ว่าการเพาะปลูกพืชกันน้อยมาก จึงอาจจะเกิดจากการที่ใช้ที่ดินไม่เต็มประสิทธิภาพ ส่วนการปลูกข้าวนั้นมีน้อยมาก เพราะการปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น รายละเอียดของรายได้-รายจ่ายจะดูได้จากตารางที่ 53

ตารางที่ 4.7 รายได้-รายจ่ายทางการเกษตร เฉลี่ยต่อรายของเกษตรกร หมู่บ้านที่ 1 ปี 2525

อาชีพการเกษตร	รายได้	ร้อยละ	รายจ่าย	ร้อยละ	คงเหลือ	ร้อยละ	กำไรร้อยละ
เลี้ยงโคนม	6,718.18	59.48	2,710.91	54.80	4,007.27	63.27	147.82
ปลูกข้าวลิสง	1,957.54	17.33	916.59	18.53	1,040.95	16.40	113.56
ปลูกอ้อย	804.54	7.12	318.18	6.43	486.36	7.66	152.85
ปลูกยาสูบ	863.63	7.65	481.81	9.74	381.82	6.01	79.24
ปลูกแตงกวา	319.09	2.83	114.54	2.32	204.55	3.22	178.58
เลี้ยงสุกร	563.63	4.99	377.27	7.63	186.36	2.94	49.39
ปลูกข้าว	68.18	0.60	27.27	0.55	40.91	0.64	150.02
รวมเฉลี่ย	11,294.82	100	4,946.59	100	6,348.33	100	128.33

ที่มา : ธนาคารกรุงเทพ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 48 รายได้-รายจ่ายทางการเกษตร เฉลี่ยต่อรายของเกษตรกร หมู่บ้านที่ 2 ปี 2525

อาชีพการเกษตร	รายได้	ร้อยละ	รายจ่าย	ร้อยละ	คงเหลือ	ร้อยละ	กำไรร้อยละ
เลี้ยงโคนม	4,170.00	35.31	1,545.00	30.84	2,625.00	38.61	169.90
ปลูกถั่วลิสง	2,806.75	23.77	998.00	19.92	1,808.75	26.60	181.29
ปลูกยาสูบ	3,550.00	30.06	2,267.25	45.25	1,282.75	18.87	56.58
ปลูกข้าว	1,050.00	8.89	110.00	2.19	940.00	13.83	254.54
ปลูกกระเทียม	150.00	1.27	50.00	1.00	100.00	1.47	200.00
ปลูกแตงกวา	55.00	0.47	15.00	0.30	40.00	0.59	266.66
ปลูกข้าวโพด	27.00	0.23	25.00	0.50	2.00	0.03	8.00
รวมเฉลี่ย	11,808.75	100	5,010.25	100	6,798.50	100	135.69

ที่มา : ธนาคารกรุงไทย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 49 รายได้-รายจ่าย ทางการเกษตร เฉลี่ยต่อรายของเกษตรกรหมู่ที่ 2 (โคนม) ปี 2525

อาชีพการเกษตร	รายได้	ร้อยละ	รายจ่าย	ร้อยละ	คงเหลือ	ร้อยละ	กำไรร้อยละ
เลี้ยงโคนม	43,300.00	96.36	16,766.00	91.79	26,000.00	99.49	155.07
เลี้ยงสุกร	1,500.00	3.34	833.00	4.56	667.00	2.55	80.07
ปลูกข้าว	133.00	0.30	666.00	3.65	-533.00	-2.04	-80.03
รวมเฉลี่ย	44,933.00	100	18,265.00	100	26,134.00	100	143.08

ที่มา : ธนาคารกรุงไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 50 รายได้-รายจ่าย ทางการเกษตร เฉลี่ยต่อรายของเกษตรกร หมู่ที่ 3 ปี 2525

อาชีพการเกษตร	รายได้	ร้อยละ	รายจ่าย	ร้อยละ	เงินคงเหลือ	ร้อยละ	กำไรร้อยละ
เลี้ยงโคนม	2,621.20	30.42	828.25	28.12	1,792.95	31.61	216.47
ปลูกถั่วลิสง	1,582.25	18.36	366.45	12.44	1,215.80	21.44	331.77
ปลูกยาสูบ	2,264.35	26.28	1,218.25	41.36	1,046.10	18.44	85.87
ปลูกข้าว	952.65	11.05	234.95	7.98	717.70	12.65	305.47
ปลูกข้าวโพด	769.65	8.93	297.35	10.10	472.30	8.33	158.83
ปลูกผัก	262.80	3.05	-	-	262.80	4.63	100.00
ทำสวน	164.25	1.91	-	-	164.25	2.90	100.00
รวมเฉลี่ย	8,617.15	100	2,945.25	100	5,671.90	100	192.57

ที่มา : ธนาคารกรุงไทย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 51 รายได้-รายจ่าย ทางการเกษตร เฉลี่ยต่อรายของเกษตรกร หมู่ที่ 4 ปี 2525

อาชีพการเกษตร	รายได้	ร้อยละ	รายจ่าย	ร้อยละ	เงินคงเหลือ	ร้อยละ	กำไรร้อยละ
เลี้ยงโคนม	8,825.62	69.04	2,784.69	67.50	6,040.93	69.76	216.93
ปลูกยาสูบ	1,096.87	8.58	387.50	9.39	709.37	8.19	183.06
ปลูกพริก	693.75	5.43	68.75	1.67	625.00	7.22	909.09
ปลูกถั่วลิสง	1,046.37	8.19	500.53	12.35	537.34	6.21	105.45
ปลูกกระเทียม	670.31	5.24	225.00	5.45	445.31	5.14	107.00
ปลูกข้าว	182.03	1.42	70.32	1.70	111.71	1.29	158.86
ปลูกข้าวโพด	150.00	1.17	43.75	1.06	106.25	1.23	242.86
ปลูกถั่วเขียว	51.25	0.40	-	-	51.25	0.59	100.00
ปลูกกล้วย	37.50	0.29	-	-	37.50	0.43	100.00
ปลูกแตงโม	30.31	0.24	3.13	0.08	27.18	0.31	868.37
ปลูกส้ม	-	-	32.81	0.80	-32.81	0.37	-100.00
รวมเฉลี่ย	12,784.53	100	4,125.47	100	8,659.03	100	209.89

ตารางที่ 52 รายได้-รายจ่าย ทางการเกษตรเฉลี่ยต่อรายของเกษตรกร หมู่บ้านที่ 5 ปี 2525

อาชีพการเกษตร	รายได้	ร้อยละ	รายจ่าย	ร้อยละ	เงินคงเหลือ	ร้อยละ	กำไรร้อยละ
เลี้ยงโคนม	7,585.71	61.37	2,817.14	80.02	4,768.57	53.94	169.27
ปลูกหญ้าหวาน	3,585.71	29.01	-	-	3,585.71	40.56	100.00
ปลูกถั่วลิสง	1,189.28	9.62	703.57	19.98	485.71	5.50	69.03
รวมเฉลี่ย	12,360.71	100	3,520.71	100	8,840.00	100	251.08

ที่มา : ธนาคารกรุงไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 53 รายได้-รายจ่าย ทางการเกษตร เกษียंदอรายของเกษตรกร หมู่บ้านที่ 6

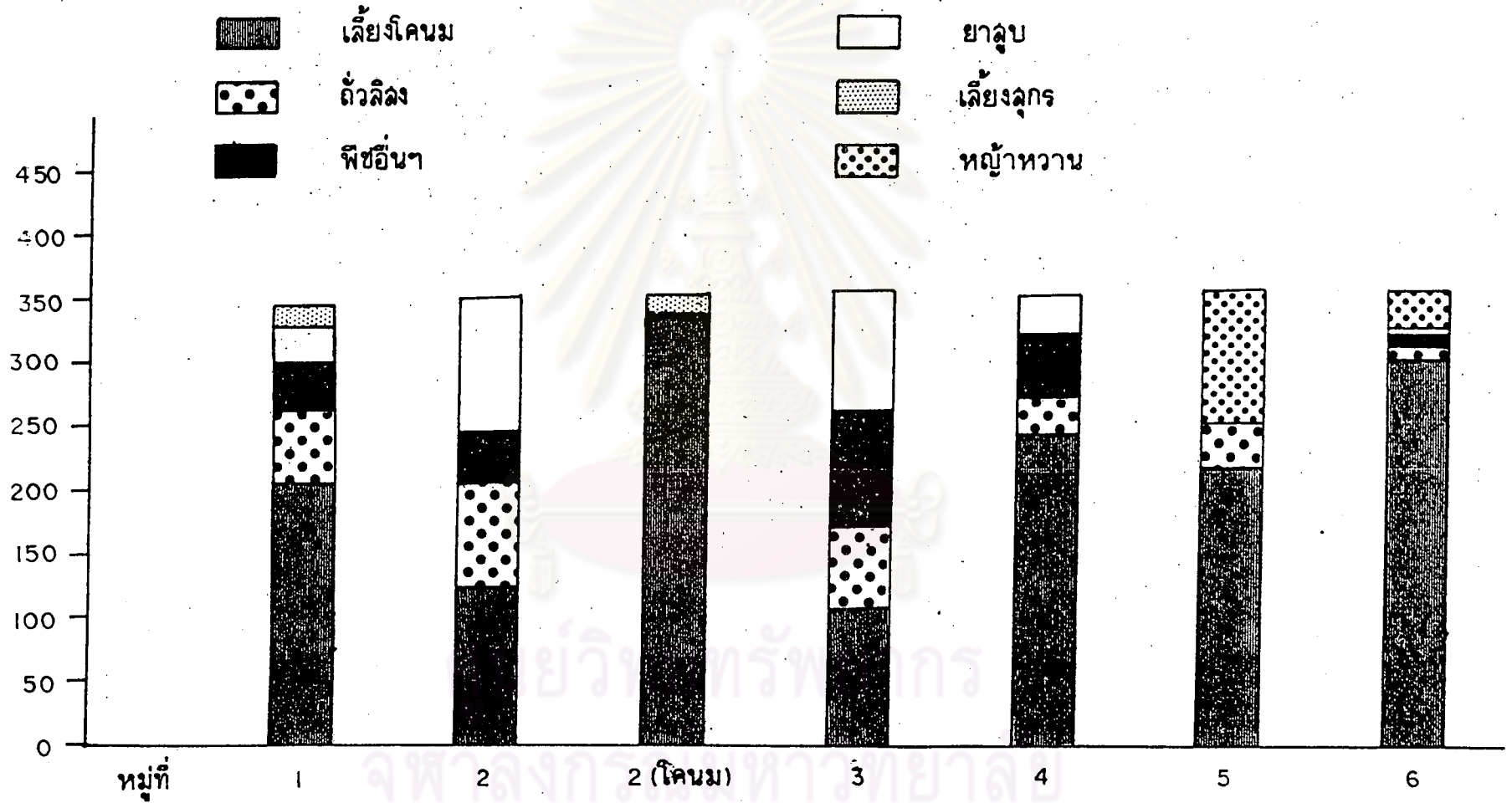
อาชีพการเกษตร	รายได้	ร้อยละ	รายจ่าย	ร้อยละ	เงินคงเหลือ	ร้อยละ	กำไรร้อยละ
เลี้ยงโคนม	6,448.00	84.24	3,324.00	89.55	3,124.00	79.25	93.98
ปลูกหญ้าหวาน	640.00	8.36	-	-	640.00	16.23	100.00
ปลูกถั่วลิสง	273.53	3.57	165.33	4.45	108.20	2.74	6.54
ปลูกยาสูบ	73.33	0.96	-	-	73.33	1.86	100.00
ปลูกกระเทียม	133.32	1.74	96.66	2.60	36.66	0.93	37.93
ทำสวน	16.00	0.21	-	-	16.00	0.41	100.00
ปลูกข้าว	70.00	0.92	126.00	3.40	-56.00	1.42	-44.44
รวมเฉลี่ย	7,654.20	100	3,712.00	100	3,942.20	100	106.20

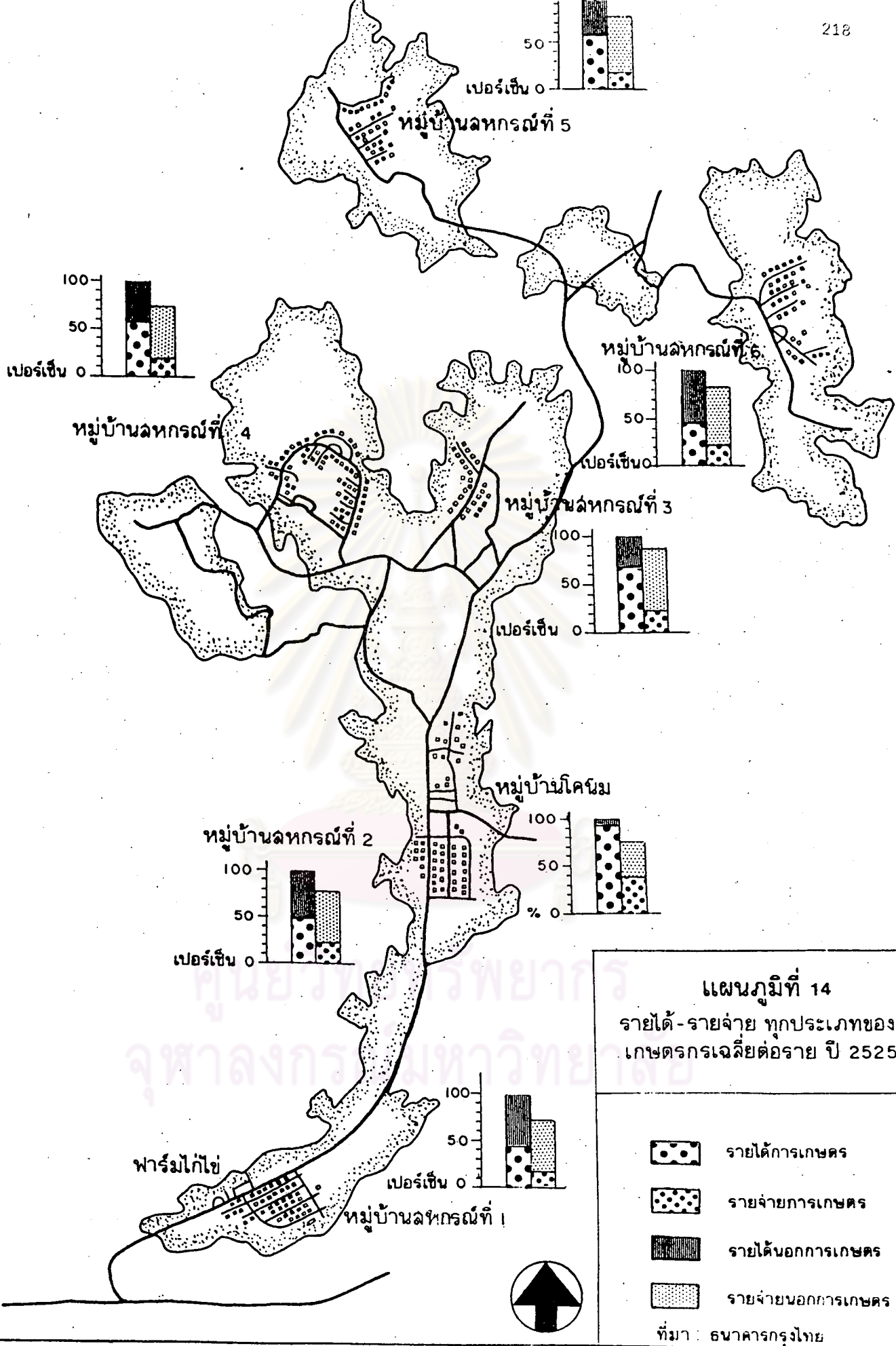
ที่มา : ธนาคารกรุงไทย

แผนภูมิที่ 13

รายได้ทางการเกษตร เฉลี่ยต่อรายของเกษตรกรปี 2525

2. ลิน เชื้อ

2.1 ลินเชื้อของเกษตรกรในโครงการ จะพิจารณาเฉพาะจากธนาคารกรุงไทย ซึ่งเป็นผู้ให้กู้รายใหญ่ที่สุด ส่วนด้านเอกชนนั้นไม่มีข้อมูลเพียงพอที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ ลินเชื้อของเกษตรกรในโครงการ ตามที่ธนาคารกรุงไทยได้เก็บข้อมูลไว้ตั้งแต่ปี 2519-2525 นั้น มีดังนี้ คือ

ผลการให้ลินเชื้อแก่สมาชิกโครงการ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2519-2525¹

2.1.1 ผลการให้ลินเชื้อแยกเป็นรายปีและรายหมู่บ้าน ตั้งแต่ พ.ศ. 2519-2525 ธนาคารกรุงไทยจำกัด ได้จ่ายลินเชื้อแก่สมาชิกโครงการ 479 ราย รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 17,091,224.25 บาท สมาชิกได้มาชำระเงินต้น 4,768,900.08 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.90 ของเงินให้ลินเชื้อ และชำระดอกเบี้ยเป็นเงิน 1,992,588.36 บาท เพียงสิ้นเดือนธันวาคม 2525 มียอดหนี้คงค้าง 12,322,324.17 บาท เฉลี่ยหนี้รายละ 25,725.10 บาท (ตามตารางที่ 54) แยกเป็นยอดหนี้ที่คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 9 ต่อปีมีจำนวน 9,048,844.93 บาท และเป็นยอดหนี้ที่คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 ต่อปี มีจำนวน 3,273,479.24 บาท

ผลการให้ลินเชื้อแยกเป็นรายปีและรายหมู่บ้าน ได้แสดงไว้ตามภาคผนวก ตารางที่ 96 ถึง 102 สรุปได้ดังนี้

หมู่บ้านที่ 1 จ่ายลินเชื้อให้แก่สมาชิก 70 ราย เป็นเงิน 2,683,834.06 บาท สมาชิกชำระเงินต้นคิดเป็นร้อยละ 33.01 ของยอดเงินลินเชื้อ ยอดหนี้คงค้างเมื่อสิ้นเดือนธันวาคม 2525 จำนวน 1,803,267.63 บาท

หมู่บ้านที่ 2 จ่ายลินเชื้อให้แก่สมาชิก 81 ราย เป็นเงิน 2,584,053.85 บาท สมาชิกชำระเงินต้นคิดเป็นร้อยละ 25.50 ของยอดจ่ายลินเชื้อ ยอดหนี้คงค้างเมื่อสิ้นเดือนธันวาคม 2525 จำนวน 1,877,387.11 บาท

หมู่บ้านที่ 2 (โคนม) จ่ายลินเชื้อให้แก่สมาชิก 32 ราย เป็นเงิน 1,126,501.05 บาท สมาชิกชำระเงินต้นคิดเป็นร้อยละ 72.55 ของยอดจ่ายลินเชื้อ ยอดหนี้คงค้างเมื่อสิ้นเดือนธันวาคม 2525 จำนวน 309,193.95 บาท

¹ ธนาคารกรุงไทย, อ้างแล้ว หน้า 33-34

ตารางที่ 54 สรุปผลการให้สินเชื่อแก่สมาชิกโครงการทุกหมู่บ้าน ตั้งแต่ ปี 2519 - 2525

หน่วย : บาท

ปี พ.ศ.	ปริมาณสินเชื่อ	การชำระเงินต้น		ยอดหนี้เมื่อสิ้นปี	ยอดหนี้เพิ่มขึ้นจากปีก่อน	ชำระดอกเบี้ย
		จำนวนเงินต้น	% ของเงินต้นให้สินเชื่อ			
2519	1,901,611.36	77,356.91	4.07	1,814,254.45	1,824,254.45	8,598.09
2520	4,703,419.86	1,431,980.51	30.45	5,095,693.80	3,271,439.35	290,370.83
2521	1,480,007.40	634,631.38	42.20	5,951,069.82	855,376.02	258,777.23
2522	1,902,846.72	524,096.57	27.54	7,329,819.50	1,378,750.68	482,208.96
2523	2,422,544.14	902,813.92	37.27	8,849,550.19	1,519,730.69	570,747.44
2524	3,512,874.70	836,800.28	23.82	11,525,624.61	2,676,074.42	179,194.03
2525	*1,167,920.07	371,220.51	31.79	12,322,324.17	796,699.56	202,691.78
รวม	17,091,224.25	4,768,900.08	27.90	12,322,324.17	-	1,992,588.36

* ปี 2525 ให้สินเชื่อแก่สมาชิกโครงการ 1,074,550.- บาท แต่ที่ยอดหนี้เป็น 1,167,920.07 บาท เนื่องจากมีการปรับปรุงสัญญาเป็นปัจจุบัน

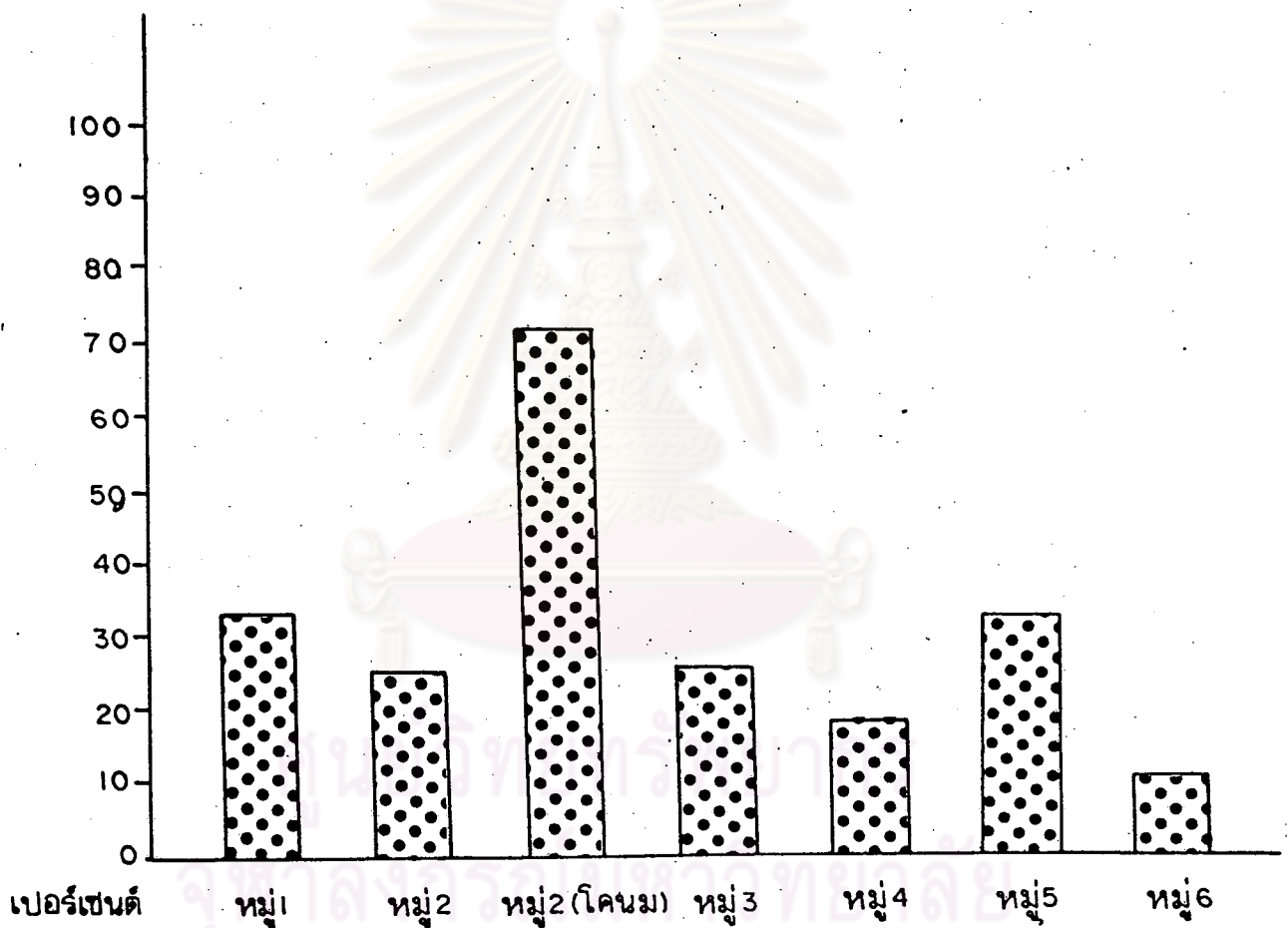
ธนาคารต้องจ่ายสินเชื่อเป็นค่าดอกเบี้ย เพื่อปรับปรุงสัญญาอีก 93,370.07 บาท

แผนภูมิ 15

แสดง ร้อยละของเงินต้นคืนที่ชำระคืนของสมาชิกในโครงการฯ

ตั้งแต่ปี 2519-2525

หมู่บ้านที่ 3 จ่ายสินเชื่อให้แก่สมาชิก 66 ราย เป็นเงิน 2,428,923.66 บาท สมาชิกชำระเงินต้นคิดเป็นร้อยละ 25.77 ของยอดจ่ายสินเชื่อ ยอดหนี้คงค้างเมื่อสิ้นเดือนธันวาคม 2525 จำนวน 1,813,503.63 บาท

หมู่บ้านที่ 4 จ่ายสินเชื่อให้แก่สมาชิก 145 ราย เป็นเงิน 4,486,164.66 บาท สมาชิกชำระเงินต้นคิดเป็นร้อยละ 18.84 ของยอดจ่ายสินเชื่อ มียอดหนี้คงค้างเมื่อสิ้นเดือนธันวาคม 2525 จำนวน 3,675,366.81 บาท

หมู่บ้านที่ 5 จ่ายสินเชื่อให้แก่สมาชิก 43 ราย เป็นเงิน 2,070,219.47 บาท สมาชิกชำระเงินต้นคิดเป็นร้อยละ 33.23 ของยอดจ่ายสินเชื่อ มียอดหนี้คงค้างเมื่อสิ้นเดือนธันวาคม 2525 จำนวน 1,396,272.87 บาท

หมู่บ้านที่ 6 จ่ายสินเชื่อให้แก่สมาชิก 42 ราย เป็นเงิน 1,618,157.43 บาท สมาชิกชำระเงินต้นคิดเป็นร้อยละ 11.25 ของยอดจ่ายสินเชื่อ มียอดหนี้คงค้างเมื่อสิ้นเดือนธันวาคม 2525 จำนวน 1,447,332.17 บาท

2.1.2 ผลการให้สินเชื่อแยกตามอาชีพ¹

(1) การให้สินเชื่อแก่เกษตรกรเพื่อทำการเพาะปลูก พืชที่เกษตรกรปลูกในโครงการ มีดังนี้

พ.ศ. 2519 พืชที่ปลูกมี ถั่วลิสง ยาสูบ และข้าวโพด

พ.ศ. 2520 พืชที่ปลูกมี ถั่วลิสง ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ยาสูบ
ข้าวโพด งา และฝ้าย

พ.ศ. 2521 พืชที่ปลูกมี ถั่วลิสง พริก งา และแดงโม

พ.ศ. 2522 พืชที่ปลูกมี ถั่วลิสง ยาสูบ และกระเทียม

พ.ศ. 2523 พืชที่ปลูกมี ถั่วลิสง ข้าวโพด กระเทียม และข้าวไร่

พ.ศ. 2524 พืชที่ปลูกมี ถั่วลิสง อ้อย ข้าวโพด และกระเทียม

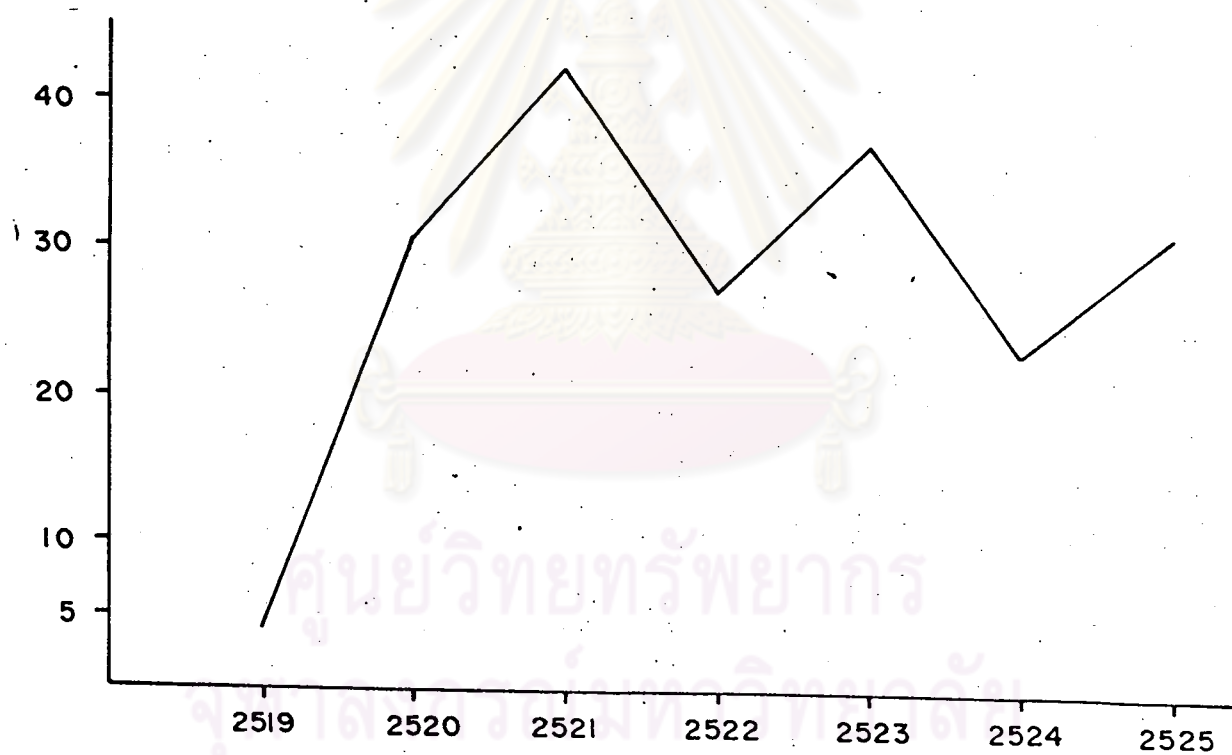
พ.ศ. 2525 พืชที่ปลูกมี ถั่วลิสง ยาสูบ ข้าวโพด ข้าว และไม้ผล

¹ ธนาคารกรุงไทย, อ้างแล้ว หน้า 43

แผนภูมิที่ 16

แสดงร้อยละการชำระเงินต้นต่อคืนเชื่อของเกษตรกรในโครงการ ฯ

ปี 2519 - 2525

ที่มา : ธนาคารกรุงไทย

ตารางที่ 55 สรุปผลการให้สินเชื่อแก่เกษตรกรเพื่อทำการเพาะปลูกทุกหมู่บ้าน ปี 2519 - 2525

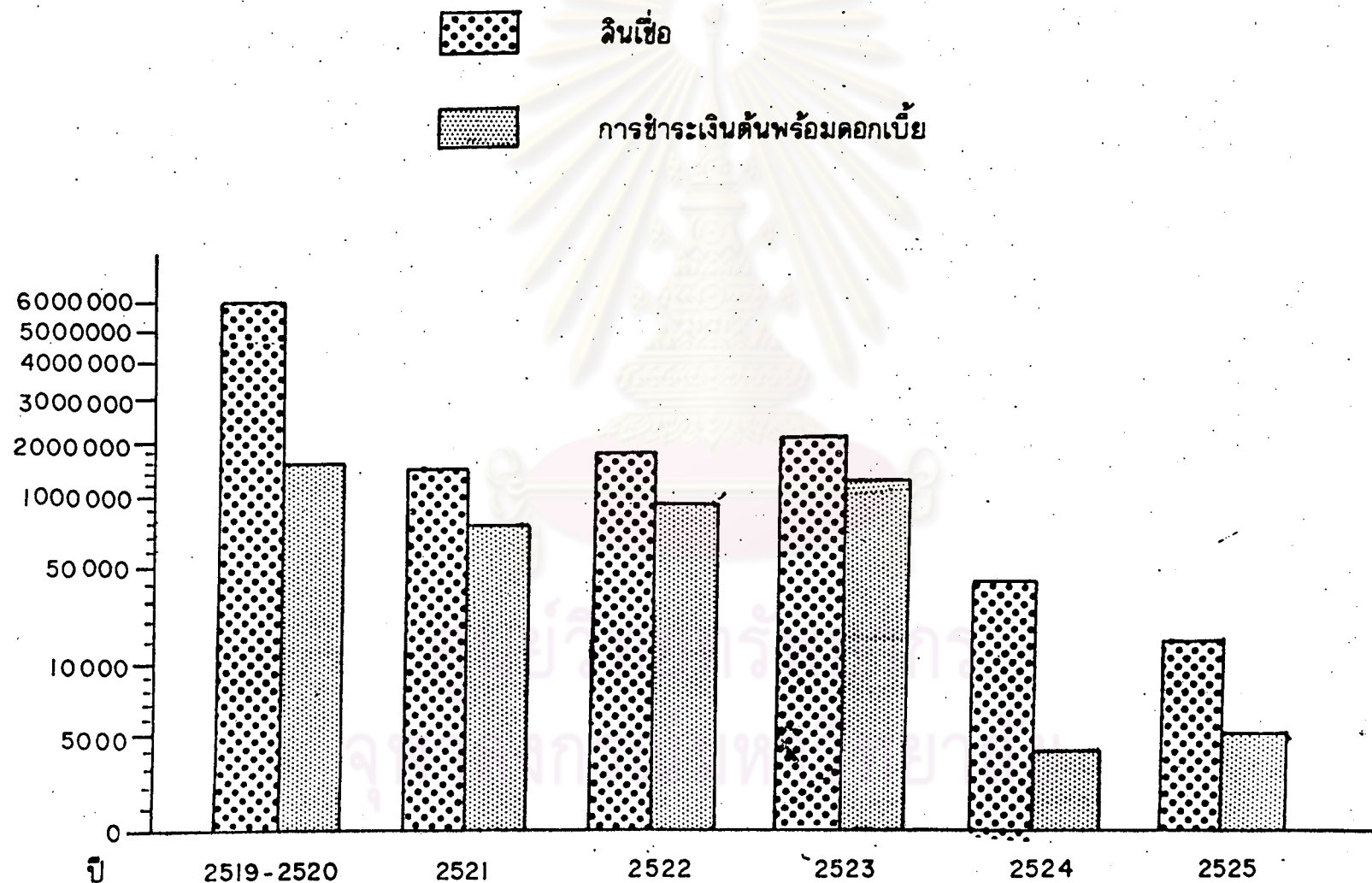
หน่วย : บาท

ปี	การจ่ายสินเชื่อ	การชำระเงินต้น		ชำระดอกเบี้ย	รวมชำระเงินต้นและดอกเบี้ย
		จำนวนเงินต้น	% ต่อยอดการจ่ายสินเชื่อ		
2519-2520	6,071,409.94	1,348,550.09	22.21	284,719.57	1,633,269.66
2521	1,480,007.40	573,000.53	38.72	263,647.44	836,647.96
2522	1,819,696.72	458,829.30	25.21	446,813.69	905,642.99
2523	2,167,594.14	640,770.10	29.56	539,156.81	1,179,926.91
2524	435,549.70	12,125.57	2.78	28,247.83	40,373.40
2525-ปีชระยะสิ้น	127,821.00	28,825.37	22.55	13,180.50	42,005.87
-ไม่ผล	87,628.00	-	-	-	-
รวม	12,189,706.90	3,062,100.95	25.12	1,575,765.84	4,637,866.79

ที่มา : ธนาคารกรุงไทย

แผนภูมิที่ 17

แสดงการให้สินเชื่อและการชำระเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยด้านการเพาะปลูกของเกษตรกรในโครงการหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอฉันทกาแพง
จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ปี 2519-2525

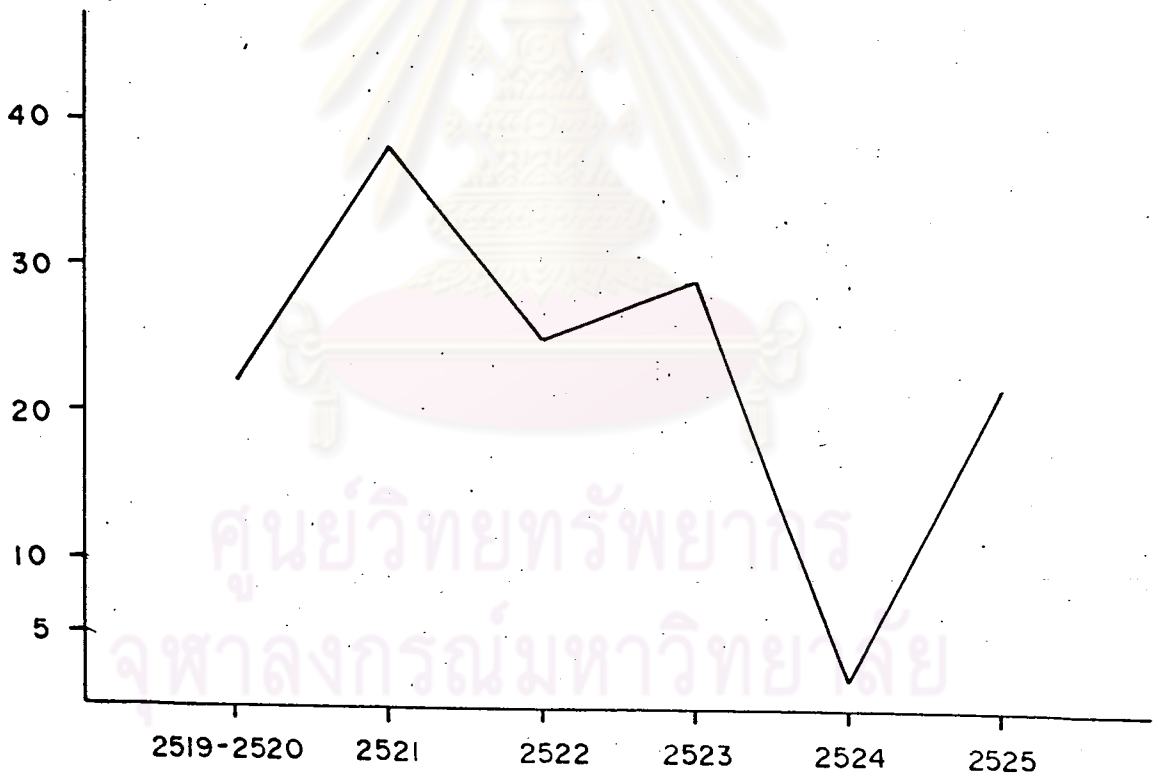

ที่มา : ธนาคารกรุงเทพ

แผนภูมิที่ 18

แสดง เปอร์เซนต์การชำระเงินต้นต่อสินเชื่อของเกษตรกรในโครงการด้านการเพาะปลูก

ปี 2519 - 2525

ที่มา : ธนาคารกรุงไทย

ปรากฏว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2519-2525 ธนาคารได้จ่ายเงิน เชื้อแก่สมาชิกเพื่อทำการเพาะปลูกเป็นเงินทั้งสิ้น 12,189,706.90 บาท สมาชิกมาชำระเงินต้น 3,062,100.95 บาท คิดเป็นร้อยละ 25.12 ของยอดเงินเชื้อที่จ่าย และชำระดอกเบี้ย 1,575,765.84 บาท รวมแล้วสมาชิกชำระเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยเป็นเงินทั้งสิ้น 4,637,866.79 บาท (ตามตารางที่ 55)

(2) การให้สินเชื่อแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม¹ (เกษตรกรหมู่ที่ 2 โคนม) โดยที่โครงการได้จัดที่ดินเฉพาะที่อยู่อาศัยให้แก่ครอบครัวเกษตรกร หมู่ที่ 2 (โคนม) ประมาณครอบครัวละ 1-2 ไร่ ดังนั้น เกษตรกรหมู่ที่ 2 (โคนม) จึงมีอาชีพหลักเลี้ยงโคนมตั้งแต่เข้าโครงการเป็นต้นมา โดยที่เลี้ยงเป็นโคพันธุ์พื้นเมืองที่ให้น้ำนมต่ำ ครอบครัวหนึ่งๆ จึงเลี้ยงโคมากกว่า 2 ตัวขึ้นไป

ธนาคารได้จ่ายเงินเชื้อแก่เกษตรกร หมู่ที่ 2 (โคนม) เพื่อเลี้ยงโคนมพันธุ์พื้นเมืองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519-2525 เป็นเงินทั้งสิ้น 1,049,899.20 บาท เกษตรกรได้มาชำระเงินต้นจำนวน 790,886.24 บาท คิดเป็นร้อยละ 75.33 ของยอดเงินเชื้อ ชำระดอกเบี้ย 159,530.71 บาท รวมการชำระเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยเป็นเงิน 950,416.95 บาท แสดงว่า เกษตรกรหมู่ที่ 2 (โคนม) มีการชำระหนี้คืนธนาคารอยู่ในเกณฑ์สูงกว่าการประกอบอาชีพการเพาะปลูก (ตามตารางที่ 56)

(3) การให้สินเชื่อแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ตามแผนการขยายการเลี้ยงโคนมของโครงการ ตามแผนการที่กำหนดไว้ โครงการมีวัตถุประสงค์ส่งเสริมให้สมาชิกเลี้ยงโคนมพันธุ์ที่ให้น้ำนมสูง เฉลี่ยวันละ 10 กิโลกรัมต่อวัน ครอบครัวละ 2 ตัว โดยธนาคารกรุงไทยจำกัดเป็นผู้สนับสนุนสินเชื่อแก่สมาชิกผู้เลี้ยงโคนม รายละ 30,000 บาทนั้น ธนาคารได้จ่ายเงินเชื้อแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม 3 รุ่น รวม 76 ราย ดังนี้

รุ่นที่ 1	เกษตรกร 20 ราย	เริ่มเลี้ยงเมื่อเดือนมีนาคม 2524
รุ่นที่ 2	เกษตรกร 31 ราย	เริ่มเลี้ยงเมื่อเดือนพฤษภาคม 2524
รุ่นที่ 3	เกษตรกร 25 ราย	เริ่มเลี้ยงเมื่อเดือนสิงหาคม 2525

¹ ธนาคารกรุงไทย, อ้างแล้ว หน้า 43-44

ตารางที่ 5.6 สรุปการให้สินเชื่อแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเดิม (หมู่ 2 โคนม) ปี 2519 - 2525

หน่วย : บาท

ปี	การจ่ายสินเชื่อ	การชำระ เงินต้น		ชำระดอกเบี้ย	รวมชำระ เงินต้นและดอกเบี้ย
		จำนวนเงินต้น	% ต่อยอดการจ่ายสินเชื่อ		
2519-2520	707,799.20	254,522.51	35.96	36,958.35	291,480.86
2521	-	51,630.86	-	4,870.21	56,501.07
2522	83,150.00	65,267.27	78.49	35,395.27	100,662.54
2523	254,950.00	262,043.82	102.78	31,590.63	293,634.45
2524	4,000.00	108,470.10	2,711.75	36,219.73	144,689.83
2525	-	48,951.68	-	14,496.52	63,448.20
รวม	1,049,899.20	790,886.24	75.33	159,530.71	950,416.95

ที่มา : ธนาคารกรุงไทย

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2524 ถึงเดือนธันวาคม 2525 ธนาคารได้จ่าย
 ลินเชื่อไปทั้งหมด 2,240,381.15 บาท สมาชิกมาชำระเงินต้น 339,401.80 บาท คิดเป็น
 ร้อยละ 15.15 ของยอดจ่ายลินเชื่อ ชำระดอกเบี้ย 215,688.90 บาท รวมสมาชิกชำระเงินต้น
 พร้อมดอกเบี้ย เป็นเงิน 555,090.70 บาท (ตามตารางที่ 56) โดยที่อาชีพนี้ก่อให้เกิดเกษตรกรมี
 รายได้เป็นประจำทุกเดือน และมีรายได้ส่วนหนึ่งชำระหนี้ธนาคารได้ ทั้งมูลค่าได้ที่เกษตรกรเลี้ยง
 ไว้ก็มีมูลค่าสูงขึ้นทุกวัน นับว่าเป็นอาชีพหนึ่ง ที่น่าสนับสนุนต่อไป

(4) การให้ลินเชื่อแก่ผู้เลี้ยงสุกรตามแผนการเลี้ยงลูกสุกรของ
ของโครงการ โครงการกำหนดให้เกษตรกรผู้ได้รับการคัดเลือกเลี้ยงสุกรขุนครอบครัวละ 10 ตัว
 โดยจะให้เกษตรกรรับลูกสุกรขุนเดือนละ 2 ตัว เรื่อยไปจนครบ 10 ตัว ในเดือนที่ 5 เมื่อถึงเดือน
 ที่ 6 กำหนดให้เกษตรกรขายลูกสุกร 2 ตัว ที่เลี้ยงในเดือนแรก และทยอยรับลูกสุกรรุ่นใหม่ 2 ตัว
 มาเพิ่มเติมตลอดไปทุก ๆ เดือน โดยขอให้ธนาคารกรุงไทยจำกัดให้เงินทุนหมุนเวียนเพื่อเลี้ยงสุกร
 รายละ 30,000 บาท นั้น

ธนาคารได้ดำเนินการให้ลินเชื่อแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร 77 ราย
 ตั้งแต่ต้นปี 2524 ไปทั้งสิ้น 1,611,237 บาท ได้รับชำระเงินต้น 576,511.09 บาท คิดเป็น
 ร้อยละ 35.78 ของยอดลินเชื่อ ชำระดอกเบี้ย 41,602.91 บาท รวมชำระเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย
 เป็นเงิน 618,114 บาท (ตารางที่ 57) เนื่องจากเกษตรกรเลี้ยงสุกรแล้วขาดทุน เกษตรกรจึง
 หยุดการเลี้ยงสุกร หลังจากขายสุกรหมดแล้ว

ตารางที่ 57 สรุปผลการให้ลินเชื่อแก่ผู้เลี้ยงสุกรขุน ตามแผนพัฒนาอาชีพ ปี 2525

หน่วย : บาท

การจ่ายลินเชื่อ	การชำระเงิน		ชำระดอกเบี้ย	รวมชำระเงินต้น และดอกเบี้ย
	จำนวนเงินต้น	% ค่อยอดการ จ่ายลินเชื่อ		
1,611,237.00	576,511.09	35.78	41,602.91	618,114.00

ที่มา : ธนาคารกรุงไทย

สินเชื่อของเกษตรกรในโครงการ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า (ดูตามแผนภูมิที่ 17) ปีแรกนั้น ธนาคารกรุงไทยให้เงินกู้จำนวนมาก ทั้งนี้เพราะเหตุว่า เกษตรกรเริ่มเข้ามาอยู่ในโครงการ จึงจำเป็นต้องใช้เงินทุนเริ่มแรกจำนวนมากในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย และอุปกรณ์ทางการเกษตร ส่วนปีต่อ ๆ มาลดลงจากปีแรกมาก แต่นับว่ายังสูงอยู่ จนกระทั่งปี 24 วงเงินกู้จึงลดลงมาก ด้านการชำระคืนเงินกู้ นั้น จะเห็นได้ว่า แม้ในระยะเริ่มโครงการอัตราการชำระเงินจะสูง แต่หลังจากปี 2521 มีแนวโน้มลดต่ำลง โดยเฉพาะปี 2524 คือประมาณ 23.82 ของการให้สินเชื่อ (ดูตารางที่ 54) จะเห็นได้ว่า ตามกำหนดการเดิมของโครงการถึงปี 2523 นั้น แนวโน้มการชำระเงินคืนแก่ธนาคารไม่ได้สูงขึ้นเลย จึงเป็นเหตุให้ธนาคารต้องขยายเวลาและจำนวนเงินสินเชื่อต่อไป ซึ่งแนวโน้มของการชำระเงินคืนนี้เป็นในลักษณะเดียวกันในโครงการด้านการเพาะปลูก ซึ่งในระยะแรกของโครงการนั้นให้สินเชื่อเฉพาะด้านการเพาะปลูก จึงทำให้ต้องขยายวงเงินกู้ออกไปด้านการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม เนื่องจากพบว่า หมู่บ้านที่ 2 (โคนม) มีรายได้ดีจากการเลี้ยงโคนมโดยไม่ได้ทำการเพาะปลูก ตามที่โครงการส่งเสริม เพราะไม่ได้รับที่ดินทำกิน จากแผนภูมิดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรนั้นไม่มีกำลังเงินสูงขึ้นเลย แม้ว่าในปี 2523 จะมีการชำระเงินสูงขึ้น แต่ไม่มีปีใดมีอัตราการชำระเงินสูงกว่าปี 2520 แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของเกษตรกรไม่ได้ผลเท่าที่ควร และมีแนวโน้มตกต่ำลงจนปี 2525 แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของเกษตรกรไม่ได้ผลเท่าที่ควร และมีแนวโน้มตกต่ำลงจนปี 2525 ซึ่งเป็นเวลาหลังการคาดการณ์ในด้านการพัฒนาเกษตรกรของวัตถุประสงค์เบื้องต้นที่กล่าวมาแล้ว และหลังจากการที่หน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินการแล้วถึง 7 ปี แต่เกษตรกรในโครงการยังไม่มีแนวโน้มจะช่วยตัวเองได้ เพราะจากปี 2519 ถึงปัจจุบันนี้นอกจากเงินช่วยเหลือในด้านการให้กู้ยืมเงินจากธนาคารกรุงไทย โดยคิดอัตราดอกเบี้ยเพียงร้อยละ 9 ไม่ทบต้นแล้ว ซึ่งนับว่าต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารอื่น ๆ ยังมีเงินช่วยเหลือโดยผ่านทางงบประมาณของกระทรวงและกรมต่าง ๆ อีกมาก อันแสดงถึงประสิทธิภาพในการพัฒนาของโครงการว่ายังอยู่ในอัตราที่ต่ำหรือไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร

เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดการชำระเงินคืนของเกษตรกรในโครงการฯ ตั้งแต่ปี 2519-2525 พบว่า หมู่บ้านที่ 2 (โคนม) เป็นหมู่บ้านที่มียอดการชำระเงินคืนสูงที่สุด ซึ่งแสดงถึงสภาพเศรษฐกิจและรายได้ของเกษตรกรว่ามียอดเงินสูงที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่น ๆ ส่วนหมู่บ้านที่ 1 และ 5 มีอัตราส่วนการชำระเงินคืนในอัตราที่ไล่เฉียดกัน ในที่นี้จะเห็นว่าหมู่บ้านที่ 6 มีอัตราส่วนการชำระเงินคืนต่ำที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากยอดรายได้และรายจ่ายของ

เกษตรกรอยู่ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน ทำให้มีเงินเหลือเพื่อชำระค่าน้อย ดังได้กล่าวมาแล้วในเรื่อง รายได้-รายจ่ายของเกษตรกร โดยลักษณะทั่ว ๆ ไปแล้ว จะเห็นว่า หมู่บ้านทุกหมู่บ้านมีอัตรา การชำระเงินคืนใกล้เคียงกัน ยกเว้นหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) เท่านั้น (ดูแผนภูมิที่ 15)

2.2 สินเชื่อแก่สถาบัน ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 4 ตามภาคผนวก 105 และ 106 จะเห็นได้ว่า สถาบันมีหนี้สินอยู่มาก การดำเนินการด้านต่าง ๆ ของสถาบันเองมักเกิด ปัญหาการขาดทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการตลาด และร้านค้าของสหกรณ์ ทำให้ร้านค้าภายใน บริเวณต้องปิดตัวเองไป นอกจากธุรกิจไก่ไข่ และธุรกิจโรงผสมอาหารสัตว์ ซึ่งมีบริษัทเจริญ โภคภัณฑ์อุตสาหกรรมจำกัด ช่วยในการวางระบบการผลิตและตลาดไว้ดีแล้ว ก่อนที่จะโอนธุรกิจ ให้สหกรณ์ ๆ ทำให้ระบบสินเชื่อของสหกรณ์เอง เกิดปัญหาคือไม่สามารถชำระ เงินคืนได้

3. ภาระหนี้สินของเกษตรกร

จากตารางที่ 58 พบว่า เกษตรกรที่มีหนี้สินน้อยที่สุดคือหมู่ 2 (โคนม) ส่วนเกษตรกรที่มีหนี้มากที่สุดคือ เกษตรกรหมู่ที่ 4 ทั้งนี้เพราะเกษตรกรในหมู่บ้านนี้ มีรายได้ต่ำกว่าหมู่บ้านอื่น แต่มีรายจ่ายที่สูงกว่า ส่วนหมู่บ้านอื่น ๆ มีระดับหนี้สินที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งเฉลี่ยหนี้สินของเกษตรกรแต่ละรายนับว่าสูง

สำหรับการแจกแจงระดับภาระหนี้สินของเกษตรกรทุกหมู่บ้านแล้ว พบว่า เกษตรกรที่มีหนี้สิน 20,001 ถึง 30,000 บาท มีมากที่สุด มีถึงร้อยละ 26.35 ของเกษตรกรที่สำรวจ ส่วนเกษตรกรที่มีหนี้สินไม่เกิน 10,000 บาท มีน้อยที่สุด มีเพียงร้อยละ 6.20 ของเกษตรกรที่สำรวจ และเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับเกษตรกร หมู่บ้านที่ 2 (โคนม) มีระดับหนี้สินไม่เกิน 20,000 บาท (ตามตารางที่ 26)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 58 หนี้สินเฉลี่ยต่อราย แยกเป็นรายหมู่บ้าน ปี 2525

หน่วย : บาท

หมู่ที่	หนี้สินเฉลี่ยต่อราย
1	31,594.59
2	28,599.15
2 (โคนม)	13,705.00
3	29,551.15
4	43,520.97
5	36,651.91
6	38,965.93
รวมเฉลี่ย	29,911.73

ที่มา : ธนาคารกรุงไทย

ตารางที่ 59 มูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ยต่อราย แยกเป็นรายหมู่บ้าน ปี 2525

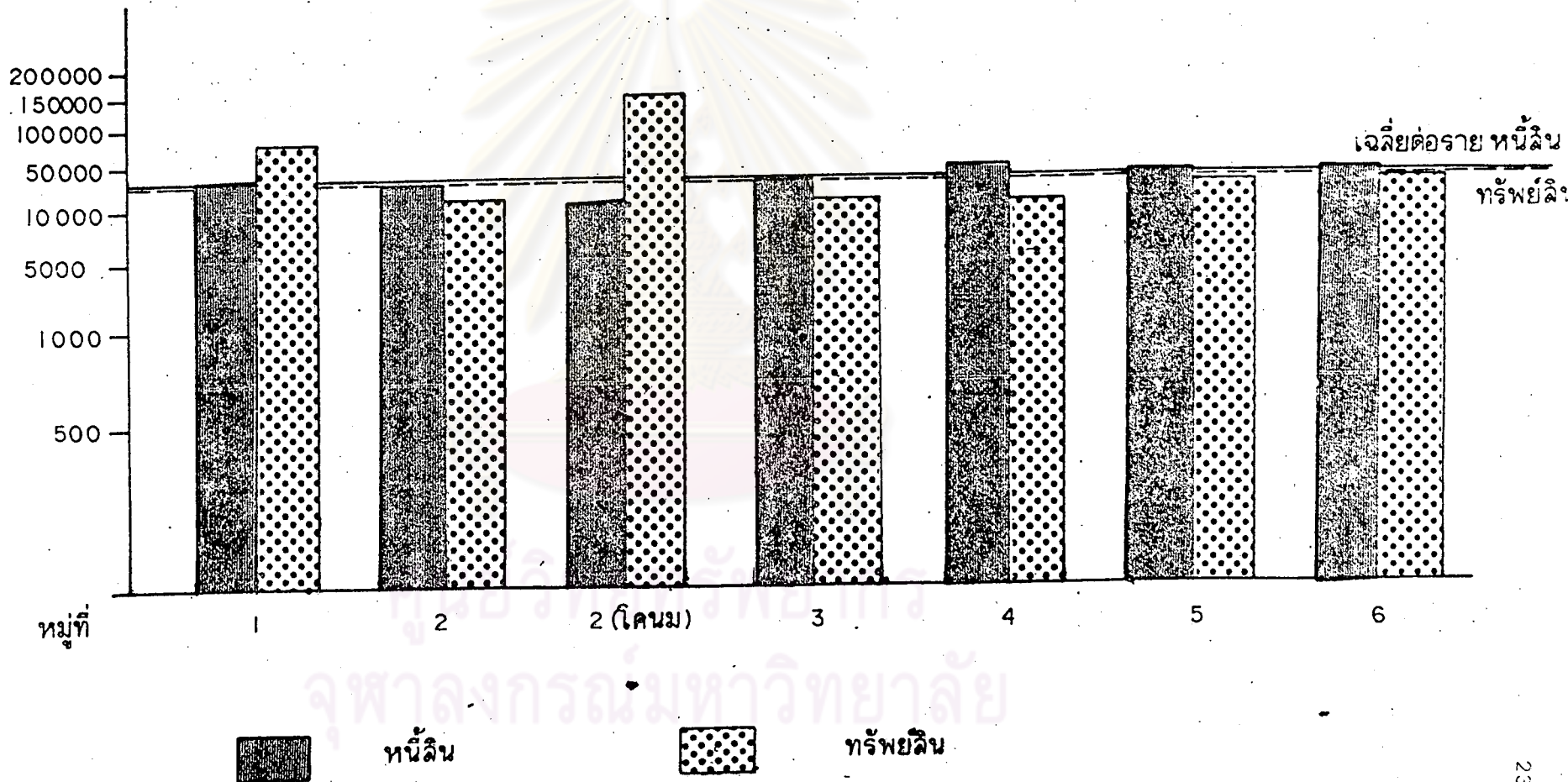
หมู่ที่ 1	มูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ยต่อราย
1	57,701.36
2	18,939.00
2 (โคนม)	150,033.00
3	14,751.50
4	17,301.25
5	21,800.71
6	27,660.00
รวมเฉลี่ย	28,979.92

ที่มา : ธนาคารกรุงไทย

แผนภูมิที่ 19

แสดง หนี้สิน ทรัพย์สิน ของเกษตรกรในโครงการเฉลี่ยต่อราย

ปี 2525

4. มูลค่าทรัพย์สินของเกษตรกร

เกษตรกรหมู่บ้านต่าง ๆ มีอัตรามูลค่าทรัพย์สินที่แตกต่างกันโดยจัดลำดับมูลค่าทรัพย์สินจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ

ลำดับที่ 1	หมู่บ้านที่ 2 (โคนม)	มีมูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ยรายละ	150,033.00 บาท
ลำดับที่ 2	หมู่บ้านที่ 1	มีมูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ยรายละ	57,701.36 บาท
ลำดับที่ 3	หมู่บ้านที่ 6	มีมูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ยรายละ	27,660.00 บาท
ลำดับที่ 4	หมู่บ้านที่ 5	มีมูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ยรายละ	21,800.71 บาท
ลำดับที่ 5	หมู่บ้านที่ 2	มีมูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ยรายละ	18,939.00 บาท
ลำดับที่ 6	หมู่บ้านที่ 4	มีมูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ยรายละ	17,301.25 บาท
ลำดับที่ 7	หมู่บ้านที่ 3	มีมูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ยรายละ	14,751.50 บาท

จากอัตรามูลค่าทรัพย์สินดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันมากระหว่างหมู่บ้านที่มีมูลค่าทรัพย์สินสูงที่สุด และหมู่บ้านที่มีมูลค่าทรัพย์สินต่ำที่สุดคือหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) และหมู่บ้านที่ 3 ซึ่งอัตราความแตกต่างนี้ แสดงให้เห็นถึงฐานะของเกษตรกรในหมู่บ้านภายในโครงการว่ามีความแตกต่างกันอย่างมาก อันมีผลทำให้ความเป็นอยู่ของเกษตรกรในหมู่บ้านเหล่านี้แตกต่างกันอีกด้วย แม้ว่าหมู่บ้านทุกหมู่บ้านจะอยู่ภายในบริเวณนี้โครงการเดียวกันก็ตาม

5. อัตราส่วนมูลค่าทรัพย์สินต่อหนี้สิน

เพื่อวัดผลฐานะของเกษตรกรหลังจากโครงการได้ดำเนินงานมาแล้วเป็นเวลา 5 ปี โดยพิจารณาจากอัตราส่วนมูลค่าทรัพย์สินต่อหนี้สินของเกษตรกร ปรากฏว่า โดยเฉลี่ยทุกหมู่บ้านแล้ว เกษตรกรของโครงการ 1 ราย จะมีทรัพย์สิน 0.97 หน่วย แต่มีหนี้สิน 1 หน่วย หรืออาจกล่าวได้ว่า ในเวลานี้เกษตรกรมีทรัพย์สินพอ ๆ กับหนี้สินที่เกิดขึ้น เมื่อแยกเป็นรายหมู่บ้าน จะพบว่า เฉพาะหมู่บ้านที่ 1 และหมู่บ้านที่ 2 เท่านั้น ที่มีทรัพย์สินมากกว่าหนี้สิน ส่วนหมู่บ้านที่ 2 หมู่บ้านที่ 3 ถึง หมู่บ้านที่ 6 เกษตรกรมีทรัพย์สินน้อยกว่าหนี้สิน จึงอาจจะหมายความว่า

¹ ธนาคารกรุงไทย เฟื่องอ้าง, หน้า 75-77

แผนการให้เกษตรกรประกอบอาชีพและการพัฒนาหมู่บ้านเกษตรกรในโครงการ หมู่บ้านที่ 1 และหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) จัดว่าประสบผลสำเร็จ เกษตรกรของหมู่บ้านที่ 1 และหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) อยู่ในขั้นที่จะพึ่งพาอาศัยตนเองได้แล้ว (ตามตารางที่ 60)

ตารางที่ 60 อัตราส่วนมูลค่าทรัพย์สินต่อหนี้สินเฉลี่ยต่อราย แยกเป็นรายหมู่บ้าน ปี 2525

หมู่ที่	มูลค่าทรัพย์สิน เฉลี่ยต่อราย (บาท)	หนี้สินเฉลี่ยต่อราย (บาท)	ทรัพย์สิน : หนี้สิน
1	57,701.36	31,594.59	1.83 : 1
2	18,939.00	28,599.15	0.64 : 1
2 (โคนม)	150,033.00	13,705.00	10.95 : 1
3	14,751.50	29,551.15	0.50 : 1
4	17,301.25	43,520.97	0.40 : 1
5	21,800.71	36,651.91	0.59 : 1
6	27,660.00	38,965.93	0.71 : 1
รวมเฉลี่ย	28,979.92	29,911.79	0.97 : 1

ที่มา : ธนาคารกรุงเทพ

สรุปการประเมินระดับการพัฒนาของ เกษตรกรหมู่บ้านในโครงการสหกรณ์การเกษตรสันกำแพง

การประเมินระดับการพัฒนานั้น จะใช้สภาพเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากทั้งสองเป็น ตัวชี้ถึงระดับการพัฒนาได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ระดับการพัฒนาดังกล่าวก็ขึ้นกับปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน คือ สภาพทางกายภาพ, ระดับเทคโนโลยี, ประชากร และองค์กรที่บริหาร

การเปรียบเทียบระดับการพัฒนานั้น จะดูจากสภาพทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เนื่องจาก เกษตรกรในโครงการนั้น ก่อนเข้าร่วมโครงการเป็นผู้ที่ไม่มีทรัพย์สินมาก่อน ดังนั้น การดูจาก ฐานะทางเศรษฐกิจ จะทำให้เห็นว่า หลังการเข้าร่วมโครงการแล้ว เกษตรกรมีฐานะความเป็น อยู่ดีขึ้นกว่าเดิมหรือไม่

จากตารางที่ 61 และ 62 นั้น จะเห็นได้ว่า เกษตรกรหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) มีรายได้ เฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุด และเกษตรกรหมู่บ้านที่ 3 มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำที่สุด ซึ่งเมื่อดูที่ มาของรายได้ จะพบว่า เกษตรกรหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) มีรายได้จากภาคเกษตรที่สูงมากถึง 45,000 บาท ต่อครัวเรือน รองลงมาคือ หมู่ที่ 2 และ 1 ตามลำดับ ส่วนหมู่ที่ 3 และ 6 มี รายได้ต่ำที่สุด จากรายได้ของเกษตรกรในโครงการจะเห็นว่าส่วนใหญ่ของรายได้เกษตรกรทุก หมู่บ้านมาจากภาคเกษตร ซึ่งเมื่อดูรายละเอียดของรายได้ภาคเกษตรจากตารางที่ 57 ถึง 62 จะเห็นได้ว่า รายได้หลักของเกษตรกรทุกหมู่บ้านมาจากการเลี้ยงโคนมทั้งสิ้น รองลงมาคือ การ ปลูกถั่วลิสงและยาสูบ นอกจากหมู่บ้านที่ 5 และ 6 ซึ่งรายได้รองมาได้จากการปลูกหญ้าหวาน แต่อัตราส่วนผลกำไรต่อการลงทุนนั้นพบว่า หมู่ที่ 3 และ 4 มีอัตราส่วนผลกำไรต่อการลงทุนใน การเลี้ยงโคนมสูงที่สุด และหมู่ 6 มีอัตราส่วนผลกำไรในด้านการเลี้ยงโคนมและการปลูกถั่วลิสง ต่ำที่สุด ดังนั้น จะเห็นได้ว่าประสิทธิภาพทางการเกษตรของแต่ละหมู่บ้านมีความแตกต่างกันอยู่ มาก โดยดูจากอัตราส่วนผลกำไรต่อการลงทุนในภาคเกษตร (ตารางที่ 46) ดังกล่าวข้างต้น

สถานภาพทางเศรษฐกิจดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกษตรกรมีมูลค่าทรัพย์สินแตกต่างกันคือ หมู่ที่ 2 (โคนม) มีมูลค่าทรัพย์สินสูงที่สุด รองลงมาคือ หมู่ที่ 1 และ 6 แต่เมื่อดูจากหนี้สินจะ เห็นว่า หมู่ที่ 4 มีหนี้สินสูงสุด และหมู่ 2 (โคนม) มีหนี้สินต่ำสุด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจาก อัตรามูลค่าทรัพย์สินต่อหนี้สินก็พบว่า หมู่ที่ 2 (โคนม) มีมูลค่าทรัพย์สินต่อหนี้สินสูงสุด รองลงมาคือ หมู่ที่ 1 และ 6 ตามลำดับ และหมู่ 4 มีมูลค่าทรัพย์สินต่อหนี้สินสูงสุด ซึ่งจากฐานะทางเศรษฐกิจ ดังกล่าวสามารถจัดระดับของฐานะทาง เศรษฐกิจได้ดังนี้ คือ

ตารางที่ 61 เปรียบเทียบสภาพทั่วไปของหมู่บ้านในโครงการสหกรณ์การเกษตรสินค้าแพง

	หมู่ 1	2	2 (โคนม)	3	4	5	6
จำนวนประชากร	299	234	72	212	404	149	158
จำนวนครัวเรือน	57	52	16	51	76	31	37
ขนาดครอบครัว	5.23	4.50	4.50	4.15	5.31	4.79	4.27
อัตราส่วนภาระแรงงาน	0.76	0.43	0.69	0.88	0.75	0.71	0.94
พื้นที่ถือครอง	5.96	6.67	5.22	4.49	5.15	5.99	6.06
รับน้ำฝน	5.09	5.34	3.83	2.64	3.81	4.72	2.59
รับน้ำอ่าง	0.375	0.840	0.330	1.475	0.810	0.620 *	2.940
ปริมาณน้ำในอ่าง	85,000	270,000	*	630,000	335,000	1,620,000	650,000
พื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูก	463	435	*	759	885	437	394
พื้นที่เพาะปลูก	70	92		70.13	85.76	28.63	40.01
ร้อยละของพื้นที่เพาะปลูกต่อพื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูก	15.11	21.15		9.24	9.69	6.55	10.15
พื้นที่สามารถเลี้ยงโคนม	45.6	404.8		123.6	102.4	179.2	-
จำนวนโคนมที่เลี้ยง	30	87	230	23	50	20	30
รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน	26,362.09	23,623.75	47,933.33	12,838.15	21,918.78	20,965.00	16,867.53
รายได้ภาคเกษตร	11,294.82	11,808.75	45,000.00	8,617.15	12,784.53	12,360.71	7,654.20
รายได้นอกเกษตร	15,067.27	11,815.00	2,933.33	4,221.00	9,134.25	8,604.29	9,213.33
รายจ่ายต่อครัวเรือน	19,190.23	18,655.25	36,750.00	11,141.25	16,309.85	15,935.00	13,936.00
รายจ่ายภาคเกษตร	4,946.59	5,010.25	18,266.67	2,945.25	4,125.47	3,520.71	3,712.00
รายจ่ายนอกเกษตร	14,243.64	13,645.00	18,483.33	8,196.00	12,184.38	12,414.29	10,224.00
เงินคงเหลือเฉลี่ยต่อครัวเรือน	7,171.86	4,968.50	11,183.33	1,696.90	5,608.93	5,030.00	2,931.53
มูลค่าทรัพย์สินต่อครัวเรือน	57,701.36	18,939.00	150,033.00	14,751.50	17,301.25	21,800.71	27,660.00
หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน	31,594.59	28,599.15	13,705.00	29,551.15	43,520.97	36,651.91	38,965.93
มูลค่าทรัพย์สินต่อหนี้สิน	1.83 : 1	0.64 : 1	10.95 : 1	0.50 : 1	0.40 : 1	0.59 : 1	0.71 : 1

* รวมปริมาณน้ำในอ่างห้วยบก

ตารางที่ 6.2 เปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านโครงการสหกรณ์การเกษตรสันกำแพง

ระดับ คะแนน หมู่บ้าน	รายได้เฉลี่ยต่อ ครัวเรือนต่อปี	รายได้ภาคเกษตรเฉลี่ย ต่อครัวเรือนต่อปี	รายได้นอกเกษตรเฉลี่ย ต่อครัวเรือนต่อปี	รายจ่ายเฉลี่ยต่อ ครัวเรือนต่อปี	รายจ่ายภาคเกษตร เฉลี่ยต่อครัวเรือน ต่อปี	รายจ่ายนอกเกษตร เฉลี่ยต่อครัวเรือน ต่อปี	มูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ย ต่อครัวเรือน	หนี้สินเฉลี่ยต่อ ครัวเรือน	มูลค่าทรัพย์สินต่อ ทรัพย์สินเฉลี่ย ต่อครัวเรือน	รวมคะแนน	ระดับฐานะ
1	38.53 26,362.09	9.75 11,294.82	100 15,067.27	68.57 19,190.23	86.93 4,946.59	41.21 14,243.64	31.70 57,701.36	40.00 31,594.59	13.55 1.83 : 1	430.24	2
2	30.73 23,623.75	11.12 11,808.75	73.19 11,815.00	70.65 18,655.25	86.52 5,010.25	47.03 13,645.00	3.09 18,939.00	11.49 28,599.15	2.27 0.64 : 1	336.09	5
2 (โคม)	100 47,933.33	100 45,000.00	0 2,933.33	0 36,750.00	0 18,266.67	0 18,483.33	100 150,033.00	100 13,705.00	100 10.95 : 1	500	1
3	0 12,838.15	2.58 8,617.15	10.61 4,221.00	100 11,141.25	100 2,945.25	100 8,196.00	0 14,751.50	0.47 29,551.15	0.95 0.50 : 1	314.61	7
4	25.87 21,918.78	13.74 12,784.53	51.10 9,134.25	79.82 16,309.85	92.29 4,125.47	61.23 12,184.38	1.88 17,301.25	0 43,520.97	0 0.40 : 1	325.93	6
5	23.15 20,965.00	12.60 12,360.71	46.73 8,604.29	81.28 15,935.00	96.24 3,520.71	58.99 12,414.29	5.21 21,800.71	23.04 36,651.91	1.80 0.59 : 1	348.32	4
6	11.48 16,867.53	0 7,654.20	51.75 9,213.33	89.08 13,936.00	95.00 3,712.00	80.29 10,224.00	19.54 27,660.00	15.29 38,965.93	2.93 0.71 : 1	363.35	5
เฉลี่ยของโครงการ	22,052.15	12,588.93	9,463.22	16,997.36	4,763.72	12,233.64	28,979.92	29,911.79	0.97 : 1		

ตารางที่ 63 รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อปีต่อครัวเรือนของเกษตรกรในโครงการ ฯ ปี 2526

หมู่ที่	รายได้สุทธิจากพืช	รายได้สุทธิจากสัตว์	รายได้สุทธิอื่น ๆ	รายได้นอกฟาร์ม	ค่าใช้จ่ายในการบริโภค	รายได้สุทธิต่อครัวเรือน
1	2,561	3,908	-	14,282	14,092	6,659
2	2,285	1,353	867	9,547	10,248	3,604
2 (โคนม)	560	24,843	2,111	2,000	19,367	10,147
3	1,654	2,028	1,232	7,412	10,487	1,839
4	1,057	12,745	868	4,813	15,154	4,329
5	2,141	10,328	600	4,910	13,353	4,626
6	1,712	2,688	-	9,863	12,144	2,119

ที่มา : รายงานวิจัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อ่างแล้ง หน้า 12

หมู่บ้านที่มีสภาพเศรษฐกิจดีที่ 1	คือ หมู่ที่ 2	(โคนม)
หมู่บ้านที่มีสภาพเศรษฐกิจดีที่ 2	คือ หมู่ที่ 1	
หมู่บ้านที่มีสภาพเศรษฐกิจดีที่ 3	คือ หมู่ที่ 6	
หมู่บ้านที่มีสภาพเศรษฐกิจดีที่ 4	คือ หมู่ที่ 5	
หมู่บ้านที่มีสภาพเศรษฐกิจดีที่ 5	คือ หมู่ที่ 2	
หมู่บ้านที่มีสภาพเศรษฐกิจดีที่ 6	คือ หมู่ที่ 4	
หมู่บ้านที่มีสภาพเศรษฐกิจดีที่ 7	คือ หมู่ที่ 3	

จากฐานะทางเศรษฐกิจดังกล่าว โดยการปรับให้ค่าคะแนนในตารางที่ 64 โดยใช้สูตร normalization formula ดังนี้คือ

ในกรณีที่มีค่ามาก แสดงว่าได้เปรียบหรือดีกว่า ใช้สูตร
$$X^* = \frac{X - X^{\min}}{X^{\max} - X^{\min}} \quad 100$$

- น้อย - " " - " " - " " -
$$X^* = \frac{X^{\max} - X}{X^{\max} - X^{\min}} \quad 100$$

X^* = ค่าคะแนนที่ต้องการ

X = จำนวนที่ต้องการหาค่าคะแนน

$X^{\max}$ = จำนวนที่มากที่สุดในช่วง

$X^{\min}$ = จำนวนที่น้อยที่สุดในชุด

ด้านกายภาพ เมื่อพิจารณาฐานะทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ต่อมาจะพิจารณาในด้านกายภาพ ซึ่งปัจจัยสำคัญอันเป็นที่มาของรายได้ด้านกายภาพ จะพิจารณาถึงตัวแปรในด้าน ดิน, น้ำ และ สาธารณูปโภค ดังนี้คือ

1. ดิน จะพิจารณาด้านที่ดินถือครองทางการเกษตร เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทางการเกษตร (เพาะปลูก) ซึ่งต้องอาศัยพื้นที่ในการทำการผลิต ดังนั้น เกษตรกร ที่มีที่ดินถือครองมากย่อมได้เปรียบ

อนึ่ง ที่ดินที่ถือครองนั้นมีความอุดมสมบูรณ์แตกต่างกันตามสมรรถนะที่ดินที่ต่างกัน จึงพิจารณาถึงร้อยละของพื้นที่การเพาะปลูกต่อพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก เพราะพื้นที่ที่ปลูกพืชที่เหมาะสมกับสมรรถนะที่ดิน ย่อมทำให้ได้ผลผลิตเต็มประสิทธิภาพ ดังนั้น ร้อยละของพื้นที่การเพาะปลูกต่อพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกสูง ย่อมแสดงว่าหมู่บ้านนั้นมีการเพาะปลูกที่ดีกว่า

2. น้ำ เป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการเพาะปลูกและเนื่องจากภายในโครงการมีพื้นที่รับน้ำฝน พื้นที่รับน้ำอ่าง ปริมาณน้ำในอ่าง และการบริการน้ำจากอ่างแตกต่างกัน ซึ่งที่ใดมีปัจจัยทั้งสี่นี้สูงย่อมได้เปรียบมากกว่าพื้นที่ที่มีปัจจัยทั้งสี่นี้น้อย

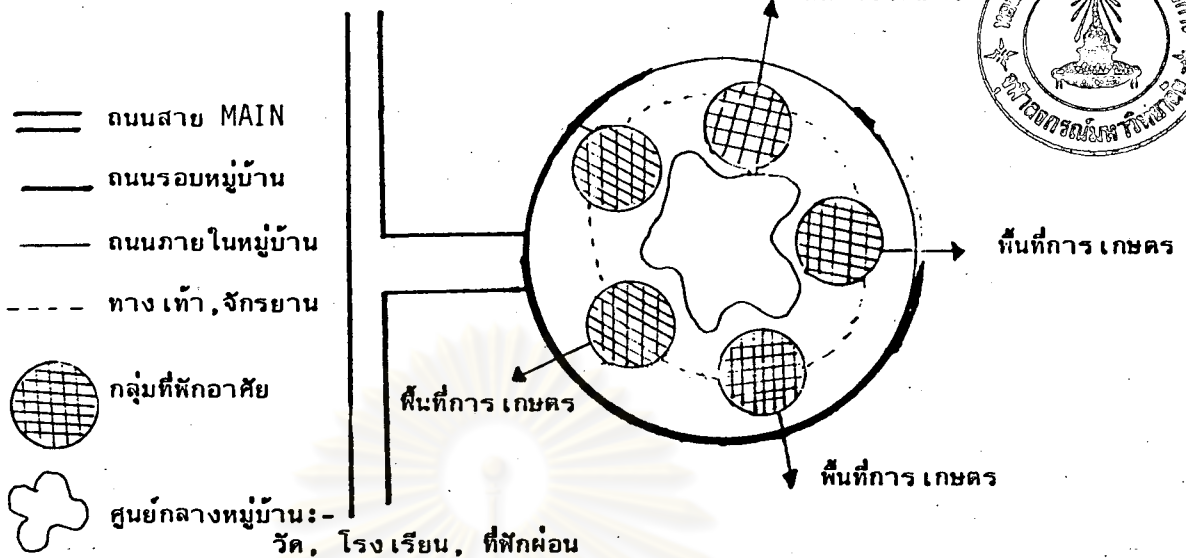
3. สาธารณูปโภค ในที่นี้จะพิจารณาถึงถนนที่ใช้ในการขนส่งผลผลิตไปสู่ตลาด ซึ่งถ้าถนนมีสภาพดีย่อมทำให้การขนส่งเป็นไปได้อย่างสะดวก ทั้งการนำไปขายและการที่พ่อค้าจะเข้ามารับซื้อผลผลิต

4. ผังกายภาพของหมู่บ้าน ในการออกแบบผังกายภาพของโครงการนั้น มีการจัดทำผังหมู่บ้านและที่ตั้งสหกรณ์อื่น เป็นสำนักงานกลางของโครงการที่ตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านที่ 3 ตลอดจนการจัดสร้างอ่างเก็บน้ำประจำหมู่บ้าน ซึ่งผังเหล่านี้ออกแบบเพื่อความสะดวกในการบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่าง ๆ ให้กับหมู่บ้านของโครงการ สามารถแบ่งออกได้ดังนี้คือ

4.1 ผังบริเวณของหมู่บ้านแต่ละแห่ง หมู่บ้านแต่ละแห่งมีการจัดทำผังบริเวณหมู่บ้านซึ่งมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ เป็นผู้ออกแบบวางผังในบริเวณหมู่บ้านที่ 1, 2, 2 (โคนม) และ 3 ขึ้นในปี 2519 ก่อนที่จะให้สมาชิกโครงการเข้าอยู่อาศัย ซึ่งผังหมู่บ้านดังกล่าวมีลักษณะคล้ายห้องแถวเกาะไปตามถนนสายหลัก แล้วจึงแยกย่อยเป็นถนนภายในหมู่บ้านซึ่งมีลักษณะ เกาะคิดสองข้างถนน แต่เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก และบ้านแต่ละหลังมีขนาดเนื้อที่ไม่กว้างขวางนักคือประมาณ 200-3000 ตารางวา ปลูกติดกันจึงเป็นชุมชนที่มีการอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น

หมู่บ้านที่ 4, 5 และ 6 นั้น สำนักผังเมืองกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ออกแบบ โดยมีถนนสายหลักผ่านทางเข้าหมู่บ้าน และมีถนนรอบหมู่บ้าน โดยมีศูนย์กลางหมู่บ้านอยู่ใจกลาง ซึ่งจะเป็นที่ตั้งของโรงเรียน และวัด ลักษณะถนนภายในหมู่บ้านจะแยกเป็นถนนสายย่อยภายในและตัวบ้านเรือนอยู่ติดถนนสายย่อยภายในหมู่บ้าน โดยมีการแบ่งซอยออกเป็นหลาย ๆ ซอย และถนนแต่ละสายภายในหมู่บ้านสามารถเดิน ติดต่อกันได้ ทั้งนี้โดยมีหลักการว่าระยะทางเดินจากบ้าน

บ้านถึงศูนย์กลางจะมีระยะทางไม่เกิน $\frac{1}{2}$ - 1 กม.¹

จากผังหมู่บ้านดังกล่าวจะ เห็นได้ว่า แต่ละหมู่บ้านไม่มีความได้เปรียบเสียเปรียบกัน เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดเล็ก จำนวน ประมาณ 50 หลังคาเรือน ดังนั้นจึงไม่มีหมู่บ้านใดได้เปรียบในด้านฝักกายภาพของหมู่บ้าน

4.2 ระยะห่างจากหมู่บ้านถึงสหกรณ์ เนื่องจากสหกรณ์เป็นที่ตั้งของโรงผสมอาหารสัตว์, โรงรับน้ำนมดิน เป็นแหล่งรวบรวมผลผลิตของสมาชิก และยังเป็นสถานที่ประชุมของคณะกรรมการ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้นสหกรณ์จึง เป็นสถานที่ที่สมาชิกของสหกรณ์ต้องมาติดต่ออยู่เสมอ ระยะทางจากหมู่บ้านต่าง ๆ ในโครงการมายังสหกรณ์ซึ่งตั้งอยู่บริเวณหมู่บ้านที่ 3 จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้อง เป็นทางที่ใกล้ที่สุดเพื่อสะดวกในการขนส่งผลผลิตและควรจะมีระยะทางจากหมู่บ้านต่าง ๆ มายังสหกรณ์เป็นระยะทางที่ใกล้เคียงกัน แต่จากการวัดระยะทาง (โดยวัดจากถนนสายหลักของแต่ละหมู่บ้านมายังสหกรณ์) พบว่าระยะทางของแต่ละหมู่บ้านมายังสหกรณ์มีความแตกต่างกันมากดังนี้คือ

หมู่บ้านที่ 1	ห่างจากที่ตั้งสหกรณ์	9.18 กม.
หมู่บ้านที่ 2	ห่างจากที่ตั้งสหกรณ์	4.2 กม.
หมู่บ้านที่ 2 (โคนม)	ห่างจากที่ตั้งสหกรณ์	2.64 กม.

¹บรรลุ คำวิเชียร, เจ้าหน้าที่สำนักผังเมือง ผู้ออกแบบผังหมู่บ้าน สัมภาษณ์ 27 คค. 27.

หมู่บ้านที่ 3	ห่างจากที่ตั้งสหกรณ์	0.5 กม.
หมู่บ้านที่ 4	ห่างจากที่ตั้งสหกรณ์	4.2 กม.
หมู่บ้านที่ 5	ห่างจากที่ตั้งสหกรณ์	7.8 กม.
หมู่บ้านที่ 6	ห่างจากที่ตั้งสหกรณ์	7.62 กม.

จากระยะทางดังกล่าวจะเห็นได้ว่าหมู่บ้านที่ 1 อยู่ห่างจากที่ตั้งสหกรณ์มากที่สุด รองลงมาคือหมู่บ้านที่ 5 และ 6 ซึ่งนอกจากจะอยู่ห่างจากที่ตั้งของสหกรณ์มากแล้วถนนและผิวการจราจรของหมู่บ้าน ยังไม่สามารถใช้งานได้ตลอดปี จึงทำให้หมู่บ้านดังกล่าวเสียเปรียบหมู่บ้านอื่น ๆ ในการติดต่อข่าวสารและการรับบริการต่าง ๆ จากสหกรณ์ การพิจารณาระยะห่างจากหมู่บ้านมายังสหกรณ์นั้น เป็นเพราะหมู่บ้านในโครงการมักติดต่อกับสหกรณ์มากกว่าการติดต่อกับอำเภอหรือหมู่บ้านข้างนอกโครงการ ทั้งนี้เพราะการคมนาคมไม่สะดวกและไม่มีรถประจำทาง

4.3 ระยะห่างจากหมู่บ้านถึงอ่างเก็บน้ำ เนื่องจากอ่างเก็บน้ำประจำของหมู่บ้านเป็นแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรในฤดูแล้ว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่แหล่งน้ำควรจะอยู่ใกล้กับแปลงเพาะปลูก ซึ่งแปลงเพาะปลูกของแต่ละหมู่บ้านอยู่ติดกับบริเวณหมู่บ้าน ระยะทางจากอ่างเก็บน้ำของแต่ละหมู่บ้านมายังบริเวณหมู่บ้าน จึงจำเป็นต้องใกล้เพื่อสะดวกแก่การใช้น้ำ แต่ระยะทางจากหมู่บ้านมายังอ่างเก็บน้ำของแต่ละหมู่บ้าน ก็มีระยะห่างไม่มากนักคือประมาณ 0.3-1.5 กม. ซึ่งมีความแตกต่างกันดังนี้คือ (วัดตามระยะทางถนน)

หมู่บ้านที่ 1	ห่างจากอ่างเก็บน้ำ	0.78 กม.
หมู่บ้านที่ 2	ห่างจากอ่างเก็บน้ำ	0.3 กม.
หมู่บ้านที่ 2 (โคนม)	ห่างจากอ่างเก็บน้ำ	0.78 กม.
หมู่บ้านที่ 3	ห่างจากอ่างเก็บน้ำ	1.5 กม.
หมู่บ้านที่ 4	ห่างจากอ่างเก็บน้ำ	1.02 กม.
หมู่บ้านที่ 5	ห่างจากอ่างเก็บน้ำ	0.96 กม.
หมู่บ้านที่ 6	ห่างจากอ่างเก็บน้ำ	1.32 กม.

แต่อย่างไรก็ดีความแตกต่างของระยะทางจากอ่างเก็บน้ำไปยังหมู่บ้านก็มิได้ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันแต่อย่างใด เนื่องจากทุกหมู่บ้านจะมีการวางท่อส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำมายังหมู่บ้าน ดังนั้นความได้เปรียบเสียเปรียบจึงอยู่กับปริมาณน้ำในอ่าง ซึ่งมีความจุแตกต่างกัน

อนึ่ง ในการพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเพาะปลูกของเกษตรกรนั้น เนื่องจากหมู่ที่ 2 (โคนม) มีรายได้หลักจากการเลี้ยงสัตว์ตามตารางที่ 63 และมีพื้นที่อยู่ในบริเวณเดียวกับหมู่ที่ 2 ดังนั้น ในการพิจารณาจึงมีเพียงหมู่ที่ 2 โดยไม่มีหมู่ 2 (โคนม)

จากการพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ในการเกษตร (เพาะปลูก) โดยการให้ค่าคะแนนในสูตร normalization Formula ทำให้ได้ผลดังนี้ คือ

หมู่ที่ 2 มีระดับค่าคะแนนสูงที่สุด รองลงมาคือหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 5 ส่วนหมู่ที่ 6 มีค่าคะแนนต่ำสุด อย่างไรก็ตามค่าคะแนนดังกล่าวแสดงถึงปัจจัยต่าง ๆ ในการเกษตร ไม่ได้หมายถึงรายได้ของเกษตรกร แต่แสดงถึงความได้เปรียบของพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้านที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งทำให้รายได้ของเกษตรกรในภาคเกษตรแตกต่างกัน ตามตารางที่ 62 อย่างไรก็ตามเกษตรกรในโครงการมีรายได้จากภาคนอกเกษตรด้วย

อนึ่ง การที่หมู่ที่ 2 มีระดับค่าคะแนนสูงที่สุดเนื่องจากมีพื้นที่ถือครอง พื้นที่เพาะปลูกต่อพื้นที่เหมาะแก่การปลูกพืช พื้นที่รับน้ำฝนและพื้นที่ผิวการจราจรในโครงการอยู่ในคะแนนที่สูงมาก ในขณะที่หมู่ที่ 6 มีพื้นที่เพาะปลูกต่อพื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูกต่ำ พื้นที่รับน้ำฝนน้อยที่สุด และผิวการจราจรในโครงการบริเวณหมู่บ้านมีค่าคะแนนที่ต่ำที่สุด

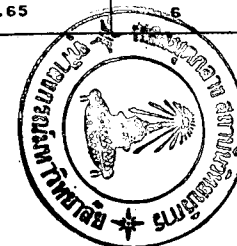
ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 64 ค่าคะแนนของปัจจัยในการเกษตร (การเพาะปลูก)

หมู่ที่	ระดับคะแนน	พื้นที่ถือครอง	พื้นที่เพาะปลูกคือพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก	รวมเฉลี่ย $\frac{1+2}{2}$	น้ำในการเกษตร				รวมเฉลี่ย $(4+5+6+7)$ 4	ถนน		รวมเฉลี่ย $(9+10)$ 2	ระยะทางจากหมู่บ้านมายังสหกรณ์	รวม 3/8/11/12	ลำดับที่	หมายเหตุ
					พื้นที่รับน้ำฝน	พื้นที่รับน้ำอ่าง	ปริมาณน้ำในอ่าง	การบริการจากอ่าง		ถนนที่ใช้ได้ตลอดปี (%)	ผิวจราจรภายในโครงการ (ค)					
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
1		5.96	15.11		5.09	0.375	85,000	14.3		85.71	57.14		9.18			ที่ไม่ใช่
		67.43	58.83	63.03	90.91	0	0	0	22.73	100	75	87.68	0	173.44	4	การให้
2		6.67	21.15		5.34	0.84	270,000	70.8		70.83	62.50		4.2			คะแนนหมู่ที่ 2
		100	100	100	100	18.13	12.05	70.53	50.18	71.59	100	85.79	57.37	293.34	1	(โคนม)
3		4.49	9.24		2.64	1.475	630,000	73.1		76.92	61.54		0.5			เนื่องจากเป็น
		0	18.42	9.21	1.82	42.88	35.50	73.41	38.40	83.22	95.59	89.40	100	237.01	2	หมู่บ้านที่มีรายได้
4		5.15	9.69		3.81	0.81	335,000	50.0		80.56	61.11		4.2			หลักจากการเลี้ยง
		30.27	21.50	25.68	44.36	16.96	16.28	44.57	30.54	90.17	93.61	91.89	57.37	205.68	3	โคนม
5		5.99	6.55		4.72	0.62	1,620,000	94.4		33.33	55.56		7.8			
		68.80	0	34.4	77.45	9.55	100	100	71.75	0	68.11	34.05	15.90	156.1	5	
6		6.06	10.15		2.59	2.94	650,000	30.8		74.07			7.62			
		72.02	24.66	48.34	0	100	36.81	21.0	39.45	77.78	0	38.89	17.97	144.65	6	

หมายเหตุ พื้นที่ถือครอง, พื้นที่รับน้ำฝน, พื้นที่รับน้ำอ่าง เฉลี่ยคือไว้
การบริการน้ำอ่างจากตารางที่ 38 การใช้งานของถนนและพื้นที่ผิวจราจรจากตารางที่ 36

จากตารางที่ 64 จะเห็นได้ว่า หมู่บ้านที่ 2 มีความได้เปรียบทางด้านกายภาพ ซึ่งเบี่ยงปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการเพาะปลูก เนื่องจากมีพื้นที่ที่ถือครองสูงกว่าหมู่บ้านอื่นๆ ตลอดจนมีการใช้ที่ดินในการเพาะปลูกในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับสมรรถนะที่ดินมากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ นอกจากนี้ในด้านการคมนาคมก็มีถนนที่สามารถใช้งานได้ดีกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีส่วนสำคัญมากในด้านการขนส่งผลผลิตเพื่อไปขาย

หมู่บ้านที่ 5 และ 6 มีความเสียเปรียบทางด้านกายภาพนั้น มีปัจจัยสำคัญที่เสียเปรียบคือการไ้ที่ดินที่ไม่เหมาะสมกับสมรรถนะที่ดิน ถนนและผิวการจราจรไม่ดีและมีระยะทางที่ห่างจากสหกรณ์อื่น เป็นที่ตั้งของสำนักงานโครงการมาก แม้ว่าหมู่บ้านที่ 5 จะมีปริมาณน้ำในอ่างที่สูงมากกว่าหมู่บ้านอื่นๆ ก็ตาม แต่การใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับสมรรถนะที่ดินก็ทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ ส่วนหมู่บ้านที่ 6 มีพื้นที่รับน้ำฝน เพื่อการเกษตรน้อยที่สุดแม้จะมีพื้นที่รับน้ำอ่างมากแต่เมื่อรวมพื้นที่ถือครองแล้วก็ยังมีพื้นที่น้อย

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 65 การให้คะแนนเพื่อวัดระดับศักยภาพของประชากร

หมู่ที่	ขนาดครอบครัว	อัตราส่วน ภาระแรงงาน (Dependency Ratio)	รวมคะแนน	ลำดับที่
1	5.23	0.76	42.18	6
	6.89	35.29		
2	4.50	0.43	169.83	1
	69.83	100		
2 (โคมม)	4.50	0.69	118.85	2
	69.83	49.02		
3	4.15	0.88	111.76	3
	100	11.76		
4	5.31	0.75	37.25	7
	0	37.25		
5	4.79	0.71	89.93	4
	44.83	45.10		
6	4.27	0.94	89.65	5
	89.65	0		

ด้านประชากร จะพิจารณาศักยภาพในการพัฒนาของประชากร กล่าวคือ พิจารณานาถของครอบครัว ซึ่งขนาดของครอบครัวที่เล็ก จะทำให้เสียค่าใช้จ่ายในครอบครัวน้อย ประชากรมีโอกาสในการพัฒนาให้มีคุณภาพได้มากกว่า เนื่องจากการดูแลที่ทั่วถึง และอัตราส่วนภาระแรงงานคือครอบครัวที่มีผู้อยู่ในวัยแรงงานมากย่อมได้เปรียบ เพราะจะมีภาระในการเลี้ยงดูผู้อยู่นอกวัยแรงงานน้อย ถ้าอัตราส่วนภาระแรงงานสูงคือครอบครัวที่มีภาระในการดูแลผู้อยู่นอกวัยแรงงานมาก ทำให้โอกาสที่จะมีการพัฒนาน้อยกว่าครอบครัวที่มีอัตราส่วนภาระวัยแรงงานต่ำ แต่อย่างไรก็ตาม การพิจารณาปัจจัยดังกล่าวยังต้องพิจารณาถึงคุณภาพของแรงงาน และเทคโนโลยีที่ใช้ด้วย

จากตารางที่ 65 แสดงให้เห็นว่า หมู่ที่ 2 (โคนม) และหมู่ที่ 2 มีศักยภาพของประชากรในการพัฒนาสูงกว่าหมู่บ้านอื่น และหมู่ที่ 4 มีศักยภาพในการพัฒนาต่ำที่สุด (ในการให้ค่าคะแนนใช้สูตร normalization Formula)

ด้านความเป็นอยู่ จะพิจารณาจากสภาพบ้านเรือนของเกษตรกร ซึ่งจะทำให้ทราบถึงฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรในโครงการ เนื่องจากก่อนเข้าร่วมโครงการสมาชิกเกษตรกรไม่ได้ตั้งบ้านเรือนในโครงการ ดังนั้น การพิจารณาสภาพบ้านเรือนของเกษตรกร จะทำให้เห็นระดับการพัฒนาของสมาชิกเกษตรกรด้วย

จากตัวเลขในตารางที่ 66 จะเห็นได้ว่า สภาพบ้านเรือนของเกษตรกรที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนามีอยู่ถึงร้อยละ 62.25 ส่วนสภาพบ้านเรือนเกษตรกรที่มีสภาพเดิม เหมือนระยะแรกที่เข้ามาอยู่ในโครงการมีเพียงร้อยละ 37.74 แสดงว่า ความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้นกว่าสภาพเมื่อ 5 ปีก่อน มีถึงร้อยละ 62.25

อนึ่ง จะเห็นได้ว่าเกษตรกรหมู่ 2 (โคนม) มีสภาพบ้านเรือนที่อยู่ในสภาพดีกว่าหมู่บ้านอื่น คือ 44.44% ของบ้านเรือน เป็นไม้จริงทั้งหลัง หลังคากระเบื้อง ส่วนหมู่ที่ 4 และ 5 มีสภาพบ้านเรือนที่ทรุดโทรมที่สุดคือ เป็นกระตอมไม้ไผ่ทั้งหลังถึง 57.53% และ 48.98% ของบ้านเรือนในหมู่บ้าน ส่วนหมู่บ้านที่ 1 และ 2 มีแนวโน้มของบ้านเรือนที่ดีขึ้น คือมีวัสดุเตรียมปลูกสร้างถึงร้อยละ 53.13 และ 39.35 ของบ้านเรือนในหมู่บ้าน ตามลำดับ

ตารางที่ 66 สภาพบ้านเรือนเกษตรกรโครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพง ปี 2526

หมู่ที่	จำนวนบ้านเรือนเกษตรกร (หลัง)								
	ไม่จริงทั้งหลังหลังคากระเบื้อง (%)		อยู่ระหว่างการสร้างใหม่ (%)		กระตือบไม้ไผ่และมีวัสดุเตรียมปลูกสร้างใหม่ (%)		กระตือบไม้ไผ่ทั้งหลัง (%)		รวม
1	6	(9.37)	12	(18.75)	34	(53.13)	12	(18.75)	64
2	5	(8.20)	9	(14.75)	24	(39.35)	23	(37.70)	61
2 (โคนม)	8	(44.44)	1	(5.56)	6	(33.33)	3	(16.67)	18
3	8	(13.79)	8	(13.79)	20	(34.49)	22	(37.93)	58
4	3	(4.11)	5	(6.85)	23	(31.51)	42	(57.53)	73
5	7	(14.29)	5	(10.20)	13	(26.53)	24	(48.98)	49
6	7	(17.50)	10	(25.0)	12	(30.0)	11	(27.50)	40
รวม	44	(12.12)	50	(13.75)	132	(36.36)	137	(37.74)	363 (100)

ตารางที่ 67 ระดับการพัฒนาจากปัจจัยทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และประชากร

หมู่ที่	1 ค่าคะแนนทางการเกษตร	2 ค่าคะแนนเศรษฐกิจ	3 ค่าคะแนนประชากร	รวม	ลำดับที่
1	173.44	430.24	42.18	645.86	4
2	} 293.34	336.09	169.83	799.26	2
2 (ไคนม)		500	118.85	912.19	1
3	237.01	314.61	111.76	663.38	3
4	205.68	325.93	37.25	568.86	7
5	156.1	348.32	89.93	594.35	6
6	144.65	363.35	89.65	597.65	5

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางที่ 67 นั้นจะเห็นได้ว่า หมู่บ้านที่ 2 (โคนม) มีระดับการพัฒนาที่สูงที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) มีความได้เปรียบในด้านกายภาพคือมีพื้นที่ถือครองสูง มีรายได้จากภาคเกษตรสูงสุด ซึ่งได้จากหารเฉลี่ยโคนมถึง 96.36% และมากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ หลายเท่าตัว แม้ว่าจะมีรายจ่ายที่สูง แต่มูลค่าทรัพย์สินของหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) ก็สูงที่สุดด้วย ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการใช้จ่ายของสมาชิกหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) นั้นใช้จ่ายในด้านการซื้อทรัพย์สินและอาคารบ้านเรือนเสียเป็นส่วนใหญ่ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 66 ซึ่งหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) มีบ้านเรือนที่เป็นไม้จริงทั้งหมดหลังคากระเบื้องสูงที่สุดถึง 44.44% นอกจากนี้ยังมีศักยภาพของประชากรสูงอีกด้วย

ส่วนหมู่ที่ 2 ซึ่งมีระดับการพัฒนารองลงมาก็มีสภาพใกล้เคียงกับหมู่ที่ 2 ในด้านกายภาพเนื่องจากอยู่ในบริเวณเดียวกันมีความได้เปรียบทางด้านกายภาพเช่นเดียวกับหมู่ 2 (โคนม) มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนในระดับปานกลาง แต่มีศักยภาพของประชากรสูงที่สุด จึงทำให้มีระดับการพัฒนาที่สูงแต่อย่างไรก็ดี จะเห็นได้ว่าค่าคะแนนระดับการพัฒนาระหว่างหมู่ที่ 2 (โคนม) และหมู่ที่ 2 มีความแตกต่างกันมากหมู่ที่ 2 (โคนม) มีค่าคะแนนที่โคคนกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ

หมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก่อนกลางได้แก่ หมู่บ้านที่ 3 และ 1 ซึ่งหมู่บ้านที่ 1 มีความได้เปรียบในด้านของถนนที่สามารถใช้งานได้ตลอดปี มีพื้นที่รับน้ำฝนสูง แต่เสียเปรียบในด้านที่ระยะทางจากหมู่บ้านมายังสหกรณ์ไกลกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ นอกจากนี้ในด้านเศรษฐกิจหมู่บ้านที่ 1 มีรายได้ภาคนอกเกษตรสูงสุด เนื่องจากมีฟาร์มไก่ไข่ ซึ่งเกษตรกรหมู่ที่ 1 มีรายได้จากการทำงานในฟาร์มไก่ไข่ ส่วนรายจ่ายภาคเกษตรต่อครัวเรือนต่ำ แต่รายจ่ายภาคนอกเกษตรสูง ซึ่งก็เป็นค่าใช้จ่ายในด้านการซื้อทรัพย์สิน ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีมูลค่าทรัพย์สินรองจากหมู่ที่ 2 (โคนม) เท่านั้น แม้ว่ามูลค่าทรัพย์สินของหมู่ที่ 1 จะน้อยกว่าหมู่ที่ 2 (โคนม) อยู่มากก็ตาม แต่ก็สูงกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ มีศักยภาพของประชากรอยู่ในระดับที่ต่ำ

หมู่บ้านที่ 3 มีความได้เปรียบในด้านกายภาพคือถนนและระยะทางจากถนนไปยังสหกรณ์เนื่องจากสหกรณ์ซึ่งเป็นสำนักงานโครงการตั้งอยู่บริเวณหมู่บ้านที่ 3 ทางด้านเศรษฐกิจมีความได้เปรียบคือมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำที่สุดในภาคเกษตร และภาคนอกเกษตร แต่มีมูลค่าทรัพย์สินที่ต่ำมากเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ดีหมู่บ้านที่ 3 ก็มีศักยภาพของประชากรในการพัฒนาที่ค่อนข้างสูง

หมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาค่ำที่สุด คือหมู่บ้านที่ 6, 5 และ 4 ตามลำดับ ซึ่งหมู่บ้านเหล่านี้มีความเสียเปรียบทางด้านกายภาพที่คล้ายคลึงกัน คือมีพื้นที่ถือครองที่ต่ำ สภาพถนนในโครงการไม่ดี และที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ไกลจากที่ตั้งสหกรณ์ จะมีเพียงหมู่ที่ 5 เท่านั้น ที่ได้เปรียบในด้านปริมาณน้ำใน

อ่างและการบริการจากอ่าง เนื่องจากอยู่ใกล้อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ และยังมีอ่างเก็บน้ำห้วยบงอยู่ใกล้ ๆ อีกด้วย ส่วนด้านเศรษฐกิจนั้นทั้ง 3 หมู่บ้านมีรายได้ที่ต่ำ รายได้ส่วนใหญ่ในภาคเกษตรมาจากการเลี้ยงโคนม ซึ่งถือเป็นอาชีพเสริมที่เพิ่งเริ่มมีการส่งเสริม นอกจากนี้ศักยภาพของประชากรทั้ง 3 หมู่บ้านยังอยู่ในระดับที่ต่ำมากอีกด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้านในโครงการสหกรณ์การเกษตรสินค้าแห้ง จากสภาพเศรษฐกิจ ภายภาพ และความเป็นอยู่ของเกษตรกรในโครงการ พบว่ามีสภาพฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกันมาก อันแสดงถึงระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน (Inequality Development) ซึ่งสามารถเรียงลำดับการพัฒนาของหมู่บ้านต่าง ๆ ได้โดยหาค่าเฉลี่ย ดังนี้คือ

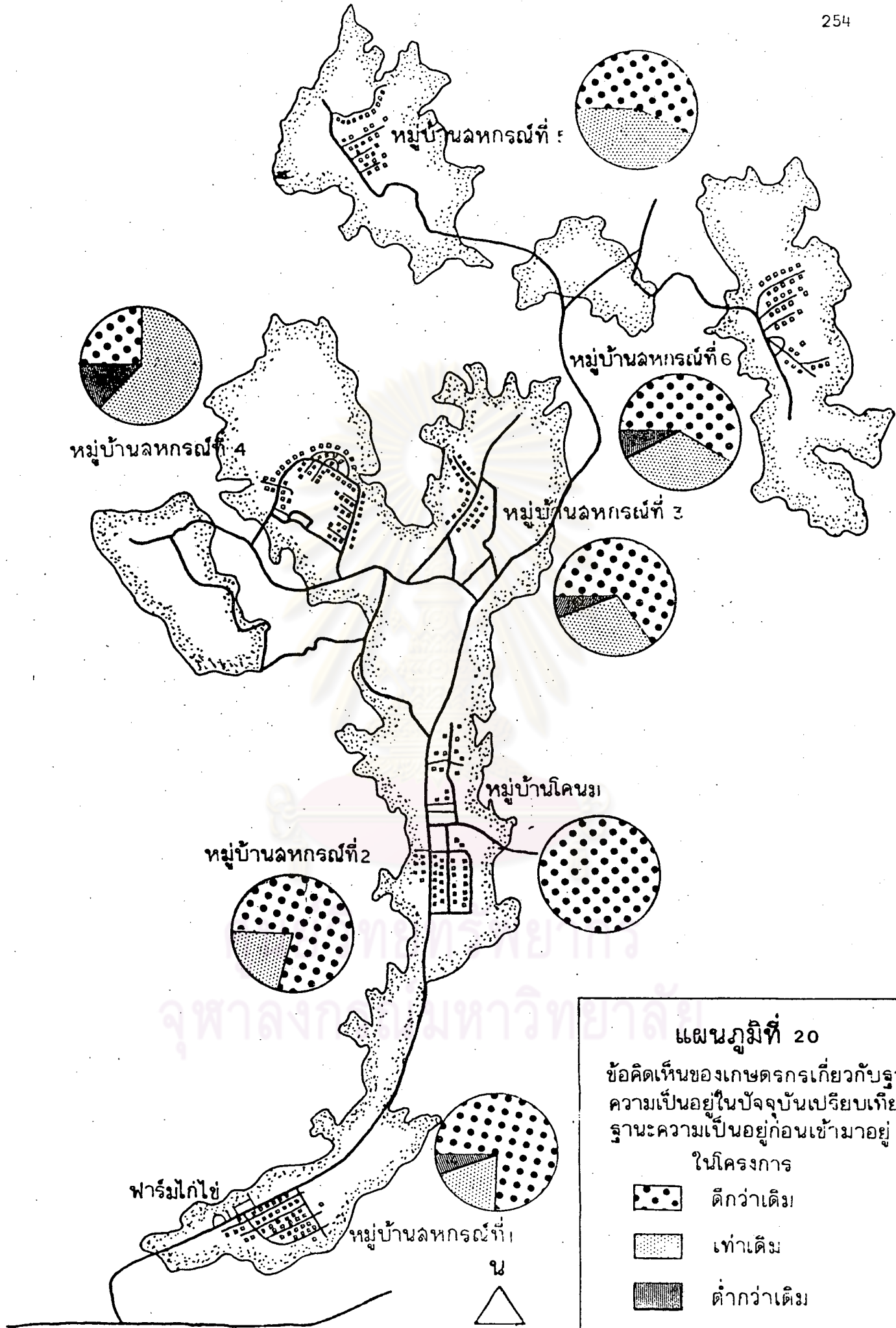
หมู่บ้านที่ 1	มีระดับการพัฒนาอยู่ในลำดับที่ 3
หมู่บ้านที่ 2	มีระดับการพัฒนาอยู่ในลำดับที่ 2
หมู่บ้านที่ 2 (โคมม)	มีระดับการพัฒนาอยู่ในลำดับที่ 1
หมู่บ้านที่ 3	มีระดับการพัฒนาอยู่ในลำดับที่ 6
หมู่บ้านที่ 4	มีระดับการพัฒนาอยู่ในลำดับที่ 7
หมู่บ้านที่ 5	มีระดับการพัฒนาอยู่ในลำดับที่ 4
หมู่บ้านที่ 6	มีระดับการพัฒนาอยู่ในลำดับที่ 5

ทั้งนี้ จากการผลการประเมินระดับการพัฒนาสอดคล้องกับความ เห็นของ เกษตรกร เองตามตารางที่ 6

ตารางที่ 68 ข้อคิดเห็นของ เกษตรกร เกี่ยวกับฐานะความเป็นอยู่ในปัจจุบัน เปรียบเทียบฐานะความเป็นอยู่ก่อน เข้ามาอยู่ในโครงการ

หมู่ที่	จำนวนราย	ดีขึ้นกว่าเดิม		เท่าเดิม		ด่ำกว่าเดิม	
		จำนวนราย	%	จำนวนราย	%	จำนวนราย	%
1	22	17	77.27	4	18.18	1	4.55
2	20	16	80.00	4	20.00	-	-
2 (โคมม)	6	6	100.00	-	-	-	-
3	20	13	65.00	6	30.00	1	5.00
4	32	8	25.00	20	62.50	4	12.50
5	14	8	57.14	6	42.86	-	-
6	15	9	60.00	5	33.33	1	6.67
รวม	129	77	59.69	45	34.88	7	5.43

ที่มา : ธนาคารกรุงไทย

การเปรียบเทียบฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรในปัจจุบันก่อนเข้าโครงการ ตามตารางที่ 82 พบว่าเกษตรกรร้อยละ 59.69 ที่สำรวจมีฐานะความเป็นอยู่ในปัจจุบันดีขึ้นกว่าตอนเข้าโครงการ และเกษตรกรร้อยละ 34.88 มีฐานะความเป็นอยู่เท่าเดิม และอีกร้อยละ 5.43 มีฐานะความเป็นอยู่แย่กว่าเดิม ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้านที่ 4 หมู่บ้านที่มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดมร้อยละ 100 อยู่ในหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) รองลงมาคือหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 1 อนึ่งมีข้อน่าสังเกตว่าหมู่ที่ 2 (โคนม) มีรายได้หลักจากการเลี้ยงโคนม แต่มีฐานะความเป็นอยู่ดีกว่าหมู่บ้านที่มีรายได้หลักจากการเพาะปลูก

จากการจัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้านต่าง ๆ ในโครงการนั้น พบว่า หมู่ที่ 2 (โคนม) มีระดับการพัฒนาสูงสุด รองลงมาคือหมู่ที่ 2 ทั้งนี้เนื่องจากทั้ง 2 หมู่บ้านมีความได้เปรียบหมู่บ้านอื่น ๆ ในด้าน

1. พื้นที่ถือครองทางการเกษตรสูง พื้นที่เพาะปลูกต่อพื้นที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกพืชของพืชที่เพาะปลูกใช้ได้ตรงกับสมรรถนะที่ดินมากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ

2. มีศักยภาพของประชากรสูง คือ มีอัตราส่วนภาระแรงงานที่ต่ำ ซึ่งทำให้ภาระในการเลี้ยงดูวัยที่ไม่อยู่ในแรงงานต่ำ มีโอกาสในการพัฒนาที่สูง

3. มีหนี้สินต่ำและมูลค่าทรัพย์สินสูง อันเนื่องมาจากการมีรายได้ที่สูงกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ทั้งนี้มีข้อน่าสังเกตที่ว่า หมู่ 2 (โคนม) ทำการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหลักซึ่งต่างกับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ทำการเลี้ยงโคนมเป็นเพียงอาชีพเสริมจากการเพาะปลูกที่เป็นอาชีพหลัก

4. พื้นผิวการจราจรของหมู่บ้านดี และอยู่ใกล้กับตัวเมืองมากกว่า ทางเข้าออกสะดวก หมู่บ้านที่ 4 นั้น มีการพัฒนาต่ำที่สุด อันเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เสียเปรียบหมู่บ้านอื่น ๆ ในโครงการ คือ

1. พื้นที่ถือครองต่ำ และพื้นที่เพาะปลูกต่อพื้นที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกพืชของพืชที่เพาะปลูกอยู่ไม่ตรงกับสมรรถนะที่ดิน

2. ศักยภาพของประชากรต่ำ เนื่องจากการที่ครอบครัวมีขนาดใหญ่ แต่มีอัตราส่วนภาระแรงงานสูง คือมีภาระเลี้ยงดูผู้อยู่นอกวัยแรงงานสูง ซึ่งทำให้มีภาระสูง ดังนั้น โอกาสในการพัฒนาจึงต่ำกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ

3. น้ำในการเกษตร ทั้งพื้นที่รับน้ำอ่าง น้ำในอ่างมีปริมาณน้อย การบริการจากอ่างยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการ อันมีผลทำให้ผลผลิตทางการเกษตรต่ำไปด้วย

4. จากการที่การเกษตรไม่ได้ผลเต็มที่ ทำให้รายได้ต่ำและมีหนี้สินสูง เนื่องจากไม่สามารถชำระคืนเงินต้นได้เท่ากับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่มีรายได้สูงกว่า ทั้งนี้ จะเห็นได้จากตารางที่ ซึ่งหมู่ที่ 4 นั้น เกษตรกรมีความคิดเห็นว่า ฐานะความเป็นอยู่ต่ำกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ ในอัตราส่วนร้อยละ 12.50 ซึ่งสูงกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ทั้งนี้ ทำให้เกษตรกรในหมู่ที่ 4 มีทรัพย์สินที่คิด เป็นมูลค่าต่ำกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ อีกด้วย

5.2.2 การประเมินผลระดับการพัฒนาของสหกรณ์ จะพิจารณาถึงปัจจัยการผลิตที่สหกรณ์ขายให้กับเกษตรกร และผลผลิตที่เกษตรกรขายให้กับสหกรณ์ ซึ่งสามารถทำให้ทราบว่า การดำเนินการของสหกรณ์นั้นดีหรือไม่อย่างไร เพราะถ้าสหกรณ์สามารถหาสินค้าราคาถูกมาขายให้กับเกษตรกร และรับซื้อผลผลิตของเกษตรกรในราคายุติธรรม ก็จะทำให้สมาชิกของสหกรณ์ได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่

ก. การขายปัจจัยการผลิต จากตารางที่ 68 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยการผลิตที่สหกรณ์ขายให้แก่สมาชิกส่วนใหญ่คือปุ๋ย ส่วนปัจจัยการผลิตอื่น ๆ สหกรณ์ยังขายให้เกษตรกรน้อย ตารางที่ 69 ปัจจัยการผลิตที่สหกรณ์ขายให้สมาชิกในโครงการ¹

ปัจจัยการผลิต	สหกรณ์ขายให้สมาชิก (%)
ปุ๋ย	79.75
เมล็ดพันธุ์	38.11
ยาฆ่าแมลง	27.89
อาหารสัตว์	8.93
เครื่องมือการเกษตร	7.74

ที่มา : มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์

สมาชิกในโครงการส่วนใหญ่ (91.8%) มีความเห็นว่าทำเลที่ตั้งของสหกรณ์สะดวกในการติดต่อ สมาชิกสามารถซื้อปัจจัยการผลิตในรูปแบบเงินเชื่อ คุณภาพของปัจจัยการผลิต

¹มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, อ่างแล้ว หน้า 17

ผลิตส่วนใหญ่มีคุณภาพดี ไม่มีการปลอมปน มีขายในปริมาณมากพอ และในเวลาที่เหมาะสมต้องการ สมาชิกยังได้รับคำแนะนำทางวิชาการจากสหกรณ์ และสมาชิกส่วนใหญ่ (94.6%) เป็นสมาชิกของ สหกรณ์ รายละเอียดทัศนคติของสมาชิกที่มีต่อบริการขายปัจจัยการผลิตของสหกรณ์ ปรากฏในภาคผนวก

ข. ผลผลิตที่เกษตรกรขายให้แก่สหกรณ์

จากตารางที่ 70 แสดงให้เห็นว่า ผลผลิตที่เกษตรกรขายให้แก่ สหกรณ์มากที่สุด (82.4%) เป็นถั่วลิสง นอกจากนี้ ยังมีข้าวโพดและกระเทียมบ้าง ส่วนข้าว หอม ยาสูบ ถั่วเขียว พริก มะเขือ และสุกร เกษตรกรขายให้สหกรณ์เป็นส่วนน้อย เมื่อหักค่าขนส่งแล้ว ส่วนใหญ่ (53.2%)

ด้านการขายผลผลิตพบว่า ส่วนใหญ่สหกรณ์รับซื้อผลผลิตต่ำกว่าห่อค้า แต่มีการรับซื้อถึงที่ ส่วนด้านการให้บริการเป็นดี แต่การชำระเงินนั้นจะถูกหักไปชำระหนี้แก่ ธนาคาร ทำให้เกษตรกรได้เงินส่น้อย รายละเอียดทัศนคติของสมาชิกต่อการบริการรับซื้อผลผลิตของสหกรณ์อยู่ในภาคผนวก

ตารางที่ 70 ผลผลิตที่เกษตรกรในโครงการขายให้สหกรณ์¹

ผลผลิต	เกษตรกรขายผลผลิตให้สหกรณ์ (%)
ถั่วลิสง	82.40
ข้าวโพด	21.39
กระเทียม	15.72
ข้าว	2.52
หอม	1.89
ยาสูบ	0.63
ถั่วเขียว	0.63
พริกและมะเขือ	0.63
สุกร	0.63

ที่มา : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ค. การดำเนินงานธุรกิจของสหกรณ์ สหกรณ์ดำเนินงานธุรกิจ 5 ประเภท จากงบกำไร-ขาดทุนของสหกรณ์การเกษตรหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพง จำกัด ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2525- ธันวาคม 2525 แสดงผลการดำเนินการได้ ดังนี้ (รายละเอียด ดูจากตารางที่ 70)

(1) ธุรกิจร้านค้า¹ ปรากฏว่า เฉพาะเดือนตุลาคม 2525 ธุรกิจขาดทุน 6,024.23 บาท เดือนพฤศจิกายน 2525 มีกำไร 10,098.01 บาท เดือนธันวาคม 2525 มีกำไร 1,311.32 บาท สรุปแล้วตั้งแต่เดือนเมษายน 2525 ถึงเดือนธันวาคม 2525 ธุรกิจนี้ขาดทุนก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินการ 5,630.72 บาท การที่ธุรกิจขาดทุน แสดงให้เห็นว่าการจัดการยังไม่ดีพอ ธุรกิจร้านค้านี้ได้เลิกกิจการไปในต้นปี 2526

(2) ธุรกิจการตลาด สหกรณ์รับซื้อถั่วลิสงจากสมาชิก 12.5 ตัน คาดว่าเมื่อขายถั่วลิสงไปแล้วจะมีกำไรประมาณ 40,000 บาท

(3) ธุรกิจโรงผสมอาหารสัตว์ ปรากฏว่าเดือนตุลาคม 2525 มีกำไร 72,969.28 บาท เดือนพฤศจิกายน 2525 ขาดทุน 69,728.42 บาท เดือนธันวาคม 2525 มีกำไร 55,675.99 บาท แต่สรุปแล้วตั้งแต่เดือนเมษายน 2525 ถึงเดือนธันวาคม 2525 การดำเนินงานธุรกิจมีกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินการ 130,115.95 บาท ธุรกิจนี้ ระบบการจัดการที่ใช้ได้จึง เป็นธุรกิจที่ทำรายได้ให้แก่สหกรณ์เป็นประจำทุกเดือน เฉพาะเดือนพฤศจิกายน 2525 ธุรกิจขาดทุนนั้น เนื่องจากบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อุตสาหกรรม จำกัด กำหนดราคาขายต่ำกว่าต้นทุนในการผลิต ซึ่งปัญหา-อุปสรรคนี้ สหกรณ์กำลังดำเนินการแก้ไข อย่างไรก็ตาม ธุรกิจนี้ บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ เป็นผู้เข้ามาวางแผนการดำเนินการ

(4) ธุรกิจไก่ไข่ เนื่องจากธุรกิจนี้ค้าประกันเงินทุนโดยบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อุตสาหกรรม จำกัด จึงมีเจ้าหน้าที่ของบริษัท ฯ เป็นผู้ควบคุมการดำเนินงานโดยใกล้ชิด ปรากฏว่า เดือนตุลาคม 2525 มีกำไร 97,059.52 บาท เดือนพฤศจิกายน 2525 มีกำไร 34,948.43 บาท เดือนธันวาคม 2525 ขาดทุน 8,375.10 บาท สรุปแล้วตั้งแต่เดือนเมษายน 2525 ถึงเดือนธันวาคม 2525 มียอดขาดทุนก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินการ 82,083.37 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับเดือนพฤศจิกายน 2525 ธุรกิจมียอดขาดทุนสุทธิถึง 727,919.30 บาท แสดงว่าธุรกิจนี้มีแนวโน้มดีขึ้น

¹ ธนาคารกรุงไทย, อ้างแล้ว หน้า 94-96

(5) ธุรกิจส่งเสริมการขาย (เลี้ยงสุกรพระราชทานเพื่อผลิตลูกสุกรขุนจำหน่าย) สหกรณ์ต้องรับภาระเป็นผู้เลี้ยงสุกรพระราชทาน เนื่องจากการเลี้ยงสุกรยังขาดผู้เลี้ยงดูที่มีความสามารถ แม้สุกรมีอัตราการให้ออกค่อครอกต่ำกว่ามาตรฐาน ต้นทุนการผลิตสูงกว่ารายได้ที่จะได้รับและมีปัญหาด้านการตลาด จึงทำให้ธุรกิจนี้ขาดทุน ผลการดำเนินงาน ปรากฏว่า เดือนตุลาคม 2525 ขาดทุน 9,680 บาท เดือนพฤศจิกายน 2525 ขาดทุน 19,810 บาท เดือนธันวาคม 2525 มีกำไร 11,692.07 บาท สรุปแล้วตั้งแต่เดือนเมษายน 2525 ถึงเดือนธันวาคม 2525 มียอดขาดทุนก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินการ 59,093.93 บาท

ตารางที่ 71 งบกำไรขาดทุนสหกรณ์เดือนตุลาคม 2525 - ธันวาคม 2525

ธุรกิจ	กำไร หรือ (ขาดทุน) ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินการ			
	ต.ค. 25	พ.ย. 25	ธ.ค. 25	เม.ย. 25 ธ.ค. 25
1. ธุรกิจร้านค้า	(6,024.23)	10,098.01	1,311.32	(5,630.72)
2. ธุรกิจการตลาด	(922.44)	(1,067.75)	2,962.54	2,962.54
3. ธุรกิจโรงผสมอาหารสัตว์	72,969.28	(69,728.75)	55,675.99	130,115.99
4. ธุรกิจไก่ไข่	97,059.52	34,948.43	(8,375.10)	(82,083.37)
5. ธุรกิจส่งเสริมการขาย	(9,680.00)	(19,810.00)	11,692.07	(59,093.93)
หักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ	(9,675.92)	(13,094.99)	(6,136.92)	(87,118.83)
รวม	143,726.21	(58,654.72)	57,129.90	(100,848.33)

ที่มา : ธนาคารกรุงไทย

ง. ทัศนคติเกี่ยวกับบริการด้านต่าง ๆ ของสหกรณ์¹

(1) บริการจากโรงสีข้าว

เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ขนาดของโรงสีข้าวมีขนาดใหญ่เกินไป ประกอบกับเกษตรกรไม่ได้มีอาชีพหลักในการปลูกข้าว เพราะฉะนั้นโรงสีจึงมีปริมาณข้าวเปลือกน้อยกว่ากำลังผลิตของโรงสี ซึ่งไม่ต่ำกว่า 12 เกวียนต่อวัน ถ้าโรงสีต้องออกไปรับซื้อข้าวจากเกษตรกร นอกโครงการเข้ามาทดแทน ย่อมต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เช่น ค่าขนส่ง เป็นต้น จึงเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตสูงขึ้น

(2) บริการจากโรงผสมอาหารสัตว์

เกษตรกรซึ่งได้รับบริการจากโรงผสมอาหารสัตว์ คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่และโคนม การซื้อขายมีทั้งเงินสดและเงินเชื่อ เกษตรกรที่ได้รับบริการนี้ให้ทัศนะว่า สหกรณ์ควรผลิตอาหารสัตว์ให้มีคุณภาพดีและครบสูตรอาหาร ตลอดจนขายในราคายุติธรรม

(3) บริการจากฟุ้งฉาง

เกษตรกรได้รับบริการจากฟุ้งฉางในด้านการเก็บรักษาผลผลิต เช่น ข้าวเปลือก ถั่วลิสง เป็นต้น สหกรณ์คิดค่าบริการกับสมาชิกผู้ใช้บริการจากฟุ้งฉาง ดังนั้น สหกรณ์ควรตระหนักถึงการรักษาคุณภาพผลผลิตให้คงสภาพเดิม โดยการดูแลรักษาฟุ้งฉางอย่างถูกวิธี

(4) ธนาคารควาย

เกษตรกรในโครงการส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการไถที่เพื่อเตรียมดินในอัตราที่สูงพอสมควร หากมีการสนับสนุนให้ใช้ควายช่วยในการเตรียมดิน ก็จะสามารถลดค่าใช้จ่ายได้ ซึ่งจะเพิ่มพูนรายได้ให้แก่เกษตรกร

¹ ธนาคารกรุงไทย, อ้างแล้ว หน้า 21-22

ลักษณะการบริการและระเบียบข้อบังคับของธนาคารควาย กล่าวคือ ควายทั้งหมดเป็นของโครงการ โดยมอบให้สหกรณ์เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ โดยพิจารณาแบ่งควายให้แก่หมู่บ้าน ทั้งนี้ ให้กรรมการแต่ละหมู่บ้านเป็นผู้ควบคุม ดูแล และพิจารณาให้เกษตรกรเข้าไปใช้ประโยชน์ เงินที่ได้จากค่าเช่าควายจะเข้ากองกลางของหมู่บ้าน เพื่อใช้จ่ายเป็นค่าเลี้ยงดูควาย โดยกรรมการหมู่บ้านจะได้รับค่าตอบแทนจากสหกรณ์ และสหกรณ์จะเป็นผู้ควบคุมการดำเนินงานในการเก็บเงินค่าเช่า ตลอดจนการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้ดูแลควาย

เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สหกรณ์ควรเพิ่มปริมาณควายให้พอเพียงกับความต้องการและควรลดอัตราค่าเช่าให้ต่ำลง

ผลการดำเนินงานของสหกรณ์นั้น ยังไม่สามารถขยายปัจจัยการผลิตให้แก่สมาชิกได้ดีเท่าที่ควร และการรวบรวมผลผลิตของสมาชิกนั้น สามารถทำได้แต่เพียงผลบางส่วนเท่านั้น ส่วนด้านธุรกิจร้านค้าของสหกรณ์ก็มีปัญหาการขาดทุน มีข้อน่าสังเกตว่าธุรกิจที่สหกรณ์ดำเนินงานเองจะมีปัญหาการขาดทุน นอกจากธุรกิจโรงผสมอาหาร และฟาร์มไก่ไข่ ที่บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ เป็นผู้วางแผนงานการดำเนินงาน

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย